

Sydnes vurderer nye kriterier

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes varsler nye kriterier for valg av samarbeidsland for norsk bistand, samt en kritisk gjennomgang av den norske bistandens sammensetning. – Det vil være fornuftig å se på muligheten for en større konsentrasjon innenfor den langsiktige bilaterale bistanden, sier Sydnes.

Side 4

Norsk bistand – 50 prosent bedre!

Norsk bistand er 50 prosent mer effektiv i å bidra til fattigdomsbekjempelse enn gjennomsnittlig bistand fra andre OECD-land. Det er påstanden som framsettes av forskerne David Dollar og Paul Collier i en komparativ studie på oppdrag fra det norske Utenriksdepartementet. Rapporten fra de to Verdensbank-forskerne vil inngå som et av flere elementer i den gjennomgangen av norske samarbeidsland som regjeringen har lovet Stortinget.

Side 7

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 3 · 2001

Har GAVI feil fokus?

Det norsk-støttede og Bill Gates-sponsede vaksine-initiativet GAVI kritiseres for å ha feil fokus. – I ni av landene som er utpekt av GAVI i første runde, er vaksinedekningen under 75 prosent. Med dette nye initiativet vil trolig de resterende 25 prosentene av barna forbli uvaksinerte, skriver Health Action International.

Side 18-19

Professor i kulturkræsj

Side 3

Nicaragua-bistand under lupen

Side 6

Fra reiseliv til Norsk Folkehjelp

Side 9

Frykt for hevn på Øst-Timor

Side 12-13

Allianse mot tuberkulose

Side 24

Verdens fattigdom blir stadig mer afrikansk. Kvinnene på landsbygda i Sør-Sudan er blant de mest sårbare gruppene.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

800 mill. er underernærte

Afrikanisering og feminisering er fattigdommens trender

■ Fattigdommen i verden blir stadig mer afrikansk. Mens regioner som Latin-Amerika og Øst-Asia har hatt en betydelig nedgang i antall underernærte, har det vært en kraftig økning i Afrika sør for Sahara, sier forskere ved Norges landbrukshøgskole på Ås.

■ Forskerne advarer samtidig mot at den onde spiralen i Afrika bare vil fortsette. – Vi forventer en økning i antall fattige i Afrika sør for Sahara fram til 2020, sier NLH-forsker Gry Synnevåg.

■ Totalt er det i dag 1,2 milliarder mennesker i verden som har en inntekt på mindre enn én dollar om dagen. Av disse regnes 800 millioner som underernærte, og 40.000 mennesker dør hvert døgn av sult.

■ Ved siden av tendensen til afrikanisering er det også en klar tendens til feminisering, dvs. at det er kvinnene som i stadig større grad må bære byrdene ved fattigdom. Som følge av aids-epidemien vil stadig flere husholdninger i Afrika være ledet av gamle og kvinner.

■ Kvinnenes sentrale rolle i husholdninger og landbruksproduksjon innebærer også håp: Det internasjonale landbruksforskningsinstituttet IFPRI viser til at produktiviteten i jordbruket øker dramatisk når kvinner har tilgang til samme mengde innsatsfaktorer som menn. I undersøkelser som er gjort i Zambia fant man at produktiviteten økte med 15 prosent.

Side 8

Olje og globaletikk

AV ARNFINN NYGAARD

DEBATT

NORGE HAR det siste året tjent godt på høye oljepriser, som har rammet de fattige landene hardt. Vi har lenge visst at pengene – gjennom oljefondet – har blitt investert i en god del viltsomme bedrifter. Nå også i produksjon av landminer.

Det er derfor ikke vanskelig å slutte seg til professor Kalle Moenes påstand i Dagens Næringsliv 4. februar: – Oljen i Nordsjøen var en test på vår rettferdighetssans som vi ikke besto. Han har fullstendig rett – og saken blir ikke bedre ved at Storting og Regjering går foran med et dårlig eksempel!

LIKEVEL, flere enn noen stortingsrepresentanter fra SV og Senterpartiet burde ha blitt opprørt da statsminister Jens Stoltenberg i Stortingets spørretime 21. mars avviste et forslag fra SVs Øystein Djupedal om at oljefondet umiddelbart skulle trekke sine investeringer ut av en bedrift i Singapore som produserer landminer! Stoltenbergs begrunnelse kan stå som et skoleeksempel på hykleri i kategorien «etikk og butikk»: at det å trekke oljefondet ut av mineproduksjon vil «innebære en dramatisk omlegging av petroleumsfondet, som har et opplegg for å sikre best mulig avkastning til lavest mulig risiko».

Forhåpentligvis har statsministeren snudd i denne saken innen denne kronikken kommer på trykk, men dette bekrefter uansett inntrykket av at Storting og Regjering gjennom sine prinsipper for forvaltning av oljefondet går i bresjen for en ubehagelig, nasjonal og statlig grådighetskultur.

Det er derfor all grunn til å minne Storting, Regjering og andre om hva Stortingets utenrikskomité skrev i sin innstilling til den daværende arbeiderpartiregjeringens stortingsmelding om norsk sørpolitikk (St.meld.nr.19, 1995-96) for noen år tilbake: «I en verden med ulik fordeling av ressurser og makt er det umulig å overse de interessekonflikter og interesseavveininger som vil måtte finne sted. Dette flertallet (alle unntatt Høyre og Fremskrittspartiet) mener at dersom det i vår sørpolitikk oppstår tilfelle av konflikt mellom egeninteresse og fellesinteresse, så må vi som nasjon være villige til å gi slipp på egne kortsiktige interesser, til fordel for løsninger som gir størst mulig utviklingseffekt for utviklingslandene.»

DET FINNES TROLIG IKKE noe annet tilfelle der det er større konflikt mellom våre egeninteresser og globale fellesinteresser enn i forvaltningen av oljeformuen. Likevel er det knapt mulig å registrere at det finner sted noen interesseavveining, slik stortingsflertallet gikk inn for. Utover at det er opprettet et lite miljøfond som en del av oljefondet er de norske egeninteressene enerådende.

Det er langt på vei de fattige utviklingslandenes kamp for kontroll over egne råvarer i 1970-årene – etter

Innestående på oljefondet er mer enn seks ganger så stort som den årlige verdiskapningen for Uganda – et land med 21 millioner innbyggere, skriver artikkelforfatteren. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

at de fleste av dem hadde oppnådd uavhengighet fra tidligere kolonimakter – vi kan takke for at vi i dag har et oljefond. OPEC-landenes nasjonalisering og oljekrisen i 1973 førte til betydelige økte oljepriser og det TIME-Magazine i 1974 kalte «den raskeste pengeoverføringen i historien» fra rike til fattige land. Utviklingslandenes bestrebelse på å etablere lignende karteller på andre råvareområder lyktes imidlertid ikke. De utviklingslandene som ikke produserte olje ble dermed sittende med dobbelt «svarteper»: prisene på egen råvarer fortsatte å synke, mens prisene på nødvendig olje økte og rammet deres økonomier hardt. I forbindelse med oppfølgingen av FNs sosiale toppmøte i sist sommer erkjente statsminister Jens Stoltenberg litt av denne problemstillingen: «Jeg og mange andre har opp i gjennom årene skrytt av at vi har bidratt til å øke oljeprisene. Men flertallet av de fattige landene har tapt voldsomt på økte oljepriser». Senest sist høst viste Det internasjonale valutafondet (IMF) i en rapport (World Economic Outlook 2000) hvordan de fattige landenes økonomier hadde blitt betydelig svekket de siste årene som følge av høye oljepriser parallelt med reduserte priser på mange av de råvarene som de fattige landene eksporterer (sukker, bomull, kaffe, kakao m.v.).

NYLIG BLE ÅRSRAPPORTEN for oljefondet lagt fram av Norges Bank. Den viste – takket være høye oljepriser – at oljefondet hadde økt fra

Det finnes trolig ikke noe annet tilfelle der det er større konflikt mellom våre egeninteresser og globale fellesinteresser enn i forvaltningen av oljeformuen.

Arnfinn Nygaard er koordinator for ulike frivillige organisasjoner som mottar info-støtte fra NORAD.

222,4 til 386,4 milliarder kroner. Det er mye penger det! Innestående på oljefondet ved utgangen av 2000 var for eksempel mer enn 6 ganger så stort som BNP i Uganda (21 millioner innbyggere), et av Norges samarbeidsland som det siste året har fått forverret sin økonomi betydelig som følge av at oljeprisen har økt, samtidig som prisen på Ugandas viktigste eksportprodukt, bomull, har gått betydelig ned.

Nå har utenriksminister Thorbjørn Jagland varslet at han vil ha en global velferdsstat. Det betyr vel at de rike skal dele litt med fattige? Når det gjelder oljen kan Jagland i den forbindelse for eksempel vurdere å:

- 1 arbeide internasjonalt for å etablere en ordning som sikrer billig olje til utviklingsformål i fattige land,
- 2 foreslå at 25 prosent av avkastningen på oljefondet overføres til FN (og kanskje få med OPEC-landene for å svekke FNs økonomiske avhengighet av USA?),
- 3 investere deler av oljefondet i de minst utviklede landene (MUL),
- 4 etablere miljø- og etiske retningslinjer for forvaltningen av oljefondet og
- 5 avsette betydelige midler fra oljefondet til utvikling av nye, miljøvennlige energikilder.

ALT DETTE ER det fullt mulig å gjøre og likevel ha nok igjen til oss selv – enten vi velger å prioritere pensjonsparing, opprustning av helsesektoren, investering i forskning og utdanning eller annet. Det er bare egeninteresser og grådighetskulturen som stanser oss.

Det gode liv. Hvem definerer det?

AV RODNEY LOBO

DET VAR MED GLEDE jeg leste din artikkel i Bistandsaktuelt 2/2001. På mange måter traff du spikeren på hodet i beskrivelsen av livet i Europa og i mange afrikanske land. I ditt tilfelle Malawi.

Du skriver «... jeg har aldri følt meg fattig – inntil jeg flyttet ... til den rike delen av verden...». Disse ordene burde noen og enhver merke seg, ikke minst de som driver med utviklingssamarbeid («givere» og «mottakere»). Med andre ord hvem definerer det gode liv? Du er inne på noe vesentlig som jeg håper du vil utvikle videre.

For meg som er født og oppvokst på det afrikanske kontinent er det gledelig å lese om dagliglivet i et

Innlegget er en kommentar til Lizzie Nyirendas artikkel i spalten «Sett fra Sør» i forrige utgave.

afrikansk land. Mye av det du omtaler, husker jeg fra min egen barndom og ungdom i Uganda!

Så nevner du flere sider ved det europeiske samfunnet som du reagerer negativt på, og på slutten stiller du spørsmålet «Er det dette livet ressurssterke afrikanere flytter til?». Ikke nødvendigvis. Mange ressurssterke afrikanere ville heller forblitt på det afrikanske kontinent, men har måttet forlate det livet som du så fint beskriver på grunn av politiske forhold og ufred.

Blir det fredelige forhold, kombinert med dagliglivet du beskriver, vil afrikanerne kunne leve det gode liv (etter den afrikanske definisjonen) i sitt eget hjemland.

Takk for ditt innlegg.
Rodney Lobo er ansatt i NORAD.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 3/01 – 4. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretærer:

Arve Norheim
Tone Linn Sørensen

Journalister:

Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
bibianapiene@hotmail.com

Redaksjonsråd:

Kristin Havgar
Nils Haugstveit
Helge Rønning
Benedicte Bull

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 – 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 – 22 24 20 71

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

ok design as, Larvik #2828-fi

Trykk:

Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:

Bistandsaktuelt,
NORAD,
boks 8034 Dep.,
0030 Oslo.

Telefon: 22 24 20 59.

Fax: 22 24 20 66.

E-post:

ba-musa.ceesay@norad.no

Abonnement kan også tegnes

via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt
uttrykker ikke nødvendigvis
et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 2. april 2001

Opplag - denne utgave:

9500 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Den tredje verdens senterpartister har inntatt Mexico by. Det vokser frem en internasjonal forandringsbevegelse som Sp skal være en del av.»

Stortingsrepresentant
Per Olaf Lundteigen i innlegg til
Senterpartiets landsmøte 15. mars i år.

Prøv et søk i vårt
internett-arkiv.
Her finner du ca. 1000
artikler om bistands-
og utviklingsspørsmål.
www.bistandsaktuelt.com

Halvering av fattigdomen?

LEIAR

Det er no seks år sidan dei fleste av FNs medlemsland skreiv under målsettinga om å halvere verdas fattigdom innan 2015. Dette har dei fleste eigenskapar eit godt mål skal ha: Det er målbart og det har vist seg å vera samlande, men er det realistisk?

Dei fleste aktørane som deltek i kampen mot fattigdom har slutta seg til det ambisiøse målet om å halvere fattigdomen: FN, Verdsbanken, bilaterale gjevarar, regjeringane i dei fattigaste landa og bistandsorganisasjonar i hopetal. Det gjev eit godt grunnlag for å kunne gjera ein felles innsats.

Ein tredel av tida er tilbakelagt, men me er ikkje ein tredel på veg til målet. I dag lever 1200 millionar menneske i absolutt fattigdom. Dei må klare seg på under ein dollar dagen. Det er med andre ord svært mange menneske som i løpet av dei neste fjorten åra må få eit mykje betre liv dersom målet om halvering skal nåast.

Mange land har hatt ei positiv utvikling i 90-åra, men det gjeld ikkje dei fattigaste landa i Afrika. Der er progresjonen heller dårleg. Den økonomiske veksten i Afrika er i gjennomsnitt 4 prosent. Dersom målet om halvering av fattigdomen innan 2015 skal nåast, må veksten aukast til mellom 7 og 8 prosent.

I mange afrikanske land er investeringane svært små. Derfor trengst det satsing både på det offentlege og det private området. Resursmangel og stagnasjon kan friste landa til å løyse «enkeltoppgåver» ved hjelp av bistand. Overfinansierte bistandsprosjekt kan på si side gje vellykka «bistandsøyar», men lite samfunnsutvikling.

Gjevarsamfunnet har plikt og moglegeheiter til å bidra konstruktivt gjennom støtte til nasjonale strategiar - PRSP-prosessar (Poverty Reduction Strategy Paper) og ved å bli flinkare til å sjå heilskapleg på bistand, det vil seia sjå bistand, handel, gjeld og tryggleikspolitikk i samanheng.

For tida går det føre seg ein diskusjon om farten i desse prosessane. Bør PRSP bremsast i ein del land for at dei skal få betre eigarskap til prosessen og at den skal vera meir demokratisk forankra? Er gjevarlanda for utolmodige? Bør PRSP frikopplast frå gjeldslette-problematisering, det vil seia ikkje stille som vilkår for gjeldslette at landet har ein fiks ferdig PRSP?

Dersom me klarar å bli like samde om den praktiske måten fattigdomsproblema skal løysast på som me er om målet og dei overordna strategiane, så er kanskje ikkje målsettinga om halvering av fattigdomen innan 2015 så urealistisk.

AV

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Professor i kulturkræsj

rett på sak

HVEM:
Øyvind Dahl

HVA:
Misjonærbarn, Madagaskarkjenner, bistandsarbeider, forfatter, professor i kulturkunnskap og initiativtaker til Senter for interkulturell kommunikasjon ved Misjonshøgskolen i Stavanger.

HVORFOR:
Har nettopp skrevet læreboka «Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon.» Påtroppende generalsekretær i fellesorganisasjonen Norsk misjonsbistandsnemnd (tidligere Norsk misjonsrådsbistandsnemnd) – en organisasjon som formidler 120 millioner statlige bistandskroner.

– Av lokalbefolkningen blir vi oppfattet som rike «krøsuser», til og med en norsk misjonærfamilie som sammenlignet med FN-personell lever ytterst nøkternt. For mange er vi en gåte: Vi dyrker ikke jorda. Vi har ikke kveg. Hvor får vi pengene fra? Er det magi?

• GUNNAR ZACHRISEN

Slik beskriver Madagaskarkjenneren og kulturprofessoren Øyvind Dahl hvordan folk på landsbygda i afrikanske land oppfatter en vestlig misjonær eller bistandsarbeider. – Enklere blir det ikke når den samme person som «fråtser i luksus» gjerne oppfordrer lokale ledere til å hjelpe de fattige, understreker han. Dobbeltkommunikasjon er bare et av mange temaer som tas opp av den treffsikre professoren fra Misjonshøgskolen. Ved siden av å gi nordmenn med koffert gode råd og prestasjonsangst forbereder han for tida sin inntreden i en sentral jobb i norsk «bistandsbransje» – generalsekretærjobben i Norsk misjonsbistandsnemnd.

– Hvem er målgruppen for boka, Øyvind Dahl?

– For det første er det en lærebok som vil kunne brukes direkte ved ulike «u-lands-kurs», som ved Høgskolestudiene i Agder og Oslo og ved universitetet i Bergen. Men målgruppen er også diplomater, bistandsarbeidere, journalister, næringslivsfolk og -studenter, reiselivsbransjen, misjonærer og misjonsskoler, samt det nye Fredskorpset og mennesker med ansvar overfor «det flerkulturelle Norge».

– Er nordmenn dummere i møtet med andre kulturer enn andre?

– En del nordmenn med betydelig erfaring fra bistand og misjon i enkeltland, kan være svært gode på interkulturell kommunikasjon innenfor sin kontekst. Mange andre har mye større problemer. Et generelt trekk ved skandinaver er nok at vi ikke er bevisst nok på at vi blir plassert på en sosial rangstige. Vi tror at vi kan være «kamerat» med både høy og lav. Nordmenn kan finne på å stille i kortermet skjorte på et viktig møte der motparten stiller med dress og slips. Slike ting kan føre til misforståelser, avstand og usikkerhet.

– 1. mai overtar du som leder av det Norske misjonsbistandsnemnd. Er valget av deg et ønske om en kursendring?

– Bistandsnemndas virksomhet har det siste året vært drevet med en konstituert ge-

neralsekretær. Det har vært drevet et solid arbeid, noe som tyder på at rutinene er gode og staben meget solid. Det styret nå ønsket seg var en generalsekretær som kunne være mer aktiv utad, skrive artikler og fronte det som misjonsorganisasjonene står for i offentlig debatt.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Når vi har hørt fra misjonsorganisasjonene i det siste har det vært et rop om mer penger. Er det en linje du også vil videreføre?

– Sett fra Bistandsnemndas synsvinkel ville jeg ikke skammet meg for å be om mer penger til seriøse prosjekter. Mitt inntrykk er at misjonsorganisasjonene stort sett er seriøse forvaltere av bistandspenger, og en god kanal ut til målgruppen de fattige, ikke minst kvinner. Misjonsorganisasjonenes styrke er at vi jobber via lokale kirker som allerede har eksisterende gode nettverk på grasrotnivå. NORAD ville vært dum om man ikke benyttet seg av disse lokale nettverkene.

– Misjonsorganisasjonene formidler i dag 120 millioner kroner av statlige bistandsmidler. Beløpet har gjennom mange år bare vokst og vokst, og organisasjonene har stort sett fått hva de har bedt om. Det er når denne utviklingen plutselig stopper opp, og bremsene settes på – at ropet kommer.

– Når man leser enkelte misjonsblader kan man få inntrykk av at enhver «møbelsnekker fra Rogaland» er kvalifisert til å drive bistands- og misjonsarbeid?

– På dette feltet er det fortsatt mye å gjøre, selv om bevisstheten er blitt større de siste årene. Tradisjonelt har misjonsorganisasjoner lagt stor vekt på bibelkunnskap. Bibelskole er vel og bra, men man har også behov for bistandskompetanse når man skal drive utviklingsarbeid som lærer, sykepleier eller sosialarbeider.

Bistandsnemnda ba SIK (Senter for interkulturell kommunikasjon, red. anm.) gjøre en vurdering av misjonsorganisasjonenes bistandskompetanse for et par år siden, en rapport som pekte på en del mangler. Senere har SIK kommet med forslag til en oppgradering av kompetansen, noe som blant annet har ført til kurs ved tre ulike misjonsskoler; Misjonshøgskolen i Stavanger, «Gå ut»-senteret i Hurdal og Fjellhaug misjonshøyskole i Oslo.

– Den statlige støtten til misjonens utviklingsarbeid skal gå til bistand, ikke misjonsvirksomhet. Vil du si at misjonsorganisasjonene klarer å skille mellom misjonering og bistand?

”

Nordmenn kan finne på å gå i kortermet skjorte på et viktig møte der motparten stiller med dress og slips. Slike ting kan føre til misforståelser, avstand og usikkerhet.

– Forvaltningsmessig tror jeg de fleste har klart å finne gode rutiner for å kunne vise at pengene har gått til de utviklingstiltak de i utgangspunktet var ment for. På den annen side kan vi vanskelig drive utviklingsarbeid gjennom lokale partnere uten samtidig å jobbe for å styrke de lokale kirkene. Kirkene er en viktig del av det sivile samfunn – sosialt, samfunnsmessig og delvis politisk. Samtidig har kirkene ofte en svak organisasjon – og særlig på bistandssiden. Dette er i prinsippet ikke særlig annerledes enn når Folkehjelpen bygger opp om en lokal fagbevegelse.

– Enkelte vil hevde at bistandsarbeid i bunn og grunn dreier seg om å påvirke andre land til å overta en vestlig moderniseringstankegang?

– Det er mye riktig i et slikt utsagn. Men hvis det er det vi gjør, så må det gjøres i forståelse med lokale samarbeidspartnere. Vi må være bevisst på at ingen form for bistandsvirksomhet er verdinøytral. Hvis man jobber for demokrati, for de fattiges rettigheter og for kvinner er vi samtidig med å påvirke samfunn i en viss retning – ofte på tvers av holdninger som tidligere har vært de rådende i et samfunn.

(Se forøvrig bokanmeldelse side 23.)

– Vi løfter frem helse

Vaksiner, aids, energi og næringsliv markerer regjeringens nye grep

■ Regjeringens satsing på helse – i hovedsak vaksiner og aids-arbeid – er den viktigste endringen i utviklingspolitikken etter at Ap-regjeringen overtok.

■ Bistand knyttet til energisektoren vil bli viktigere i tida framover.

■ Regjeringen vil forsøke å bidra til økt konsentrasjon i den langsiktige bilaterale bistanden, dvs. at bistanden skal omfatte færre land og områder

• GUNNAR ZACHRISEN

BISTAND Dette er tre elementer som utviklingsminister Anne Kristin Sydnes understreker i en samtale med Bistandsaktuelt etter ett år i statsrådsstolen.

– Helse spørsmål har alltid hatt en sentral plass i norsk bistand, men vi har løftet frem dette området ytterligere. Satsingen kommer særlig til uttrykk gjennom vår støtte til det globale vaksinasjonsinitiativet GAVI og i vårt aids-arbeid. I GAVI er vi aktivt med i de styrende organer, og vi bruker mye penger på området – en milliard kroner over en femårsperiode, hvorav 200 millioner kroner i år.

– Også innenfor aids-arbeidet har vi økt bevilgningene kraftig, blant annet gjennom en dobling av bevilgningene til FN-organisasjonen UNAIDS. Samtidig har vi fornyet vår arbeidsmåte gjennom etablering av Forum for aids og utvikling – for øvrig etter inspirasjon fra afrikanske samarbeidsland som har etablert lignende vidtfavnende aidsfora. Fra vår side er ønsket å mobilisere hele den norske kontaktflaten med land som er rammet av aids.

Aids på Bispemøtet. – Har dette forumet gitt noen konkrete resultater så langt?

– Vi hadde nylig et møte der det framkom at alle medlemmer av aidsforumet hadde tatt en rekke nye initiativer. Blant annet vil jeg nevne den siste uttalelsen fra Bispemøtet, som er en flott markering. I uttalelsen snakkes det åpent om seksualitet, kondombruk og det manes til kamp mot aids internasjonalt. Dette er helt klart noe vi vil kunne bruke i vårt internasjonale arbeid. Kirkelig kulturverksted, LO og NHO er tre andre aktører som har tatt en rekke nye initiativ.

– GAVI får nå kritikk av Health Action International for å ha feil fokus i sitt arbeid. Det er for mye vekt på nye vaksiner og for lite vekt på å nå marginale grupper med basisvaksiner?

– Jeg er uenig i at GAVI har et feil fokus. GAVI-initiativet har bidratt til å løfte hele vaksinearbeidet, og hovedfokus er på grunnleggende vaksinedekning. Det er også slik at det legges stor vekt på å bidra til å bygge gode nasjonale helsesystemer.

Fornybar energi. – Er det andre områder innenfor utviklingspolitikken der Ap-regjeringen har markert seg som ulik den forrige?

– Vi har stått for et fornyet og sterkere fokus på fattige menneskers tilgang til energi. Dette har vi tatt opp både i Verdensbanken, UNDP og i ulike bilaterale fora. Det

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes har merket seg kritikken om at norsk bistand «spres for tynt utover». Nå vurderer hun økt konsentrasjon – på land og områder.

FOTO: SCANPIX/AFTENPOSTEN

er særlig innenfor petroleum og vannkraft at Norge har kompetanse og komparative fortrinn, men vi er også opptatt av å kunne være en medspiller og samtalepartner på flere områder enn vann og petroleum. Bioenergi er for eksempel ekstremt viktig og har et stort potensial i mange utviklingsland. Dette gjelder også andre fornybare energikilder som sol og vind. Hvis vi kan bidra til at fattige land blir mindre sårbare overfor svingninger i oljeprisen gjennom å redusere importavhengighet, så kan det være et meget viktig økonomisk bidrag. Et annet felt der vi har markert oss er at vi har fått til en forenkling og forbedring av næringslivsordningene, og vi har markert sterkere ønskeligheten av å ha et aktivt næringsliv med i utviklingssamarbeidet.

Det er tvert om! – Er det riktig å si at bistanden er blitt politisert de siste årene, og at den i større grad er blitt et virkemiddel for norske ambisjoner innen internasjonalt fredsdiplomati?

– Nei, jeg vil heller se helt omvendt på det. Jeg ser på fredsarbeid som et veldig viktig element i det internasjonale arbeidet med å skape utvikling. I mange av våre samarbeidsland ser vi at alle forsøk på å skape en positiv utvikling undergraves av krig og konflikter. Men vi må samtidig jobbe parallelt med både utviklings- og fredsarbeid, og vi må ha et langsiktig perspektiv på bistanden for å forebygge konflikt og krig.

Behovsstyring. – Norge har tidligere fått kritikk fra OECDs utviklingskomité for at man bruker forholdsvis mye mer

av bistandspengene på nødhjelp og humanitær bistand enn andre OECD-land. Det kan hevdes at en krone mer til nødhjelp er en krone mindre til langsiktig, forebyggende bistand?

– Jeg tror at det på dette området er viktig å styre etter det som er de konkrete behovene, med andre ord at vi bidrar når kriger og katastrofer skjer. Hva som er nødhjelpskroner og hva som er utviklingskroner kan være vanskelig å skille. Vi må også sørge for at bistanden helt fra «dag én» rettes inn mot å lette overgangen mellom den kortsiktige og den langsiktige bistanden. Hvis vi klarer dette, er det ikke slik at en nødhjelpskrone blir en krone mindre til utvikling. Noen steder ser vi for øvrig også at situasjonen kan gjøre at det er umulig å drive ordinær langsiktig bistand. Det er for eksempel tilfellet med Det palestinske området nå, der vi har måttet vri deler av bistanden, spesielt over mot ulike arbeidsintensive tiltak.

Vil få konsekvenser. – En annen kritikk som er fremkommet er at norsk bistand «spres for tynt utover» for mange land og for mange arbeidsområder. Vil dere gjøre noe med dette?

– Dette er noe som vi må se nærmere på. En ting er å se på begrepsbruken. Man kan for eksempel diskutere hvor hensiktsmessig det er å bruke et begrep som «prioritert samarbeidsland» når andre land enn de «prioriterte», i flere tilfeller, mottar mer norsk bistand. Det andre er at vi nå ser nærmere på kriteriene for valg av land som skal være en del av norsk utviklingssamarbeid. Dette vil jeg komme tilbake til i redegjørelsen for Stortinget 24. april. Et vik-

tig element her er at det i dag er en større enighet om hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for at bistand virker. Dette vil måtte få konsekvenser for hvilke land vi velger å ville samarbeide med.

Vurderer opprydding. – Det betyr også at dere vil rydde opp i bistandsporteføljen, slik at enkelte mindre sentrale land kan «rykke ut»?

– Ja, vi må også se på det, og det er en del av den diskusjonen vi må ha med Stortinget. Som et lite land tror jeg nok det vil være fornuftig for Norge å se på muligheten for en større konsentrasjon innenfor den langsiktige bilaterale bistanden. Blant annet fordi vår egen forvaltningskapasitet er begrenset. Samtidig øker vi bevilgningene til FN-organisasjoner som UNDP, men her er det større mulighet til spredning fordi det finnes administrativ kapasitet – og tilstedeværelse i de fleste land. Tilsvarende gir også de frivillige organisasjonene oss et større handlingsrom for bistandsinnsats i enkeltland.

”

Det vil være fornuftig for Norge å se på muligheten for en større konsentrasjon innenfor den langsiktige bilaterale bistanden.

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes

Arbeider mot omlegging

Utenriksdepartementet og NORAD har nedsatt en arbeidsgruppe som skal foreslå løsninger på alle praktiske og administrative spørsmål i forbindelse med at ansvaret for de NORAD-integrerte ambassadene skal overføres i sin helhet til UD fra januar neste år.

Arbeidsgruppen består av tre personer fra hver av etatene, samt representanter fra tjenestemannsorganisasjonene. Målet er å oppnå en mer rasjonell bruk av UD og NORADs ressurser.

Kritisk til mektige bankers krav

Stort tidspress fører til svake fattigdomsstrategier, mener CMI-forsker

Assisterende direktør Alf Morten Jerve ved forskningsinstitusjonen CMI kritiserer Verdensbanken og IMF's kopling mellom gjeldslette og krav til nasjonale fattigdomsstrategier.

– Det må være mulig å etablere et selvstendig sett regler for å kvalifisere til gjeldslette, i stedet for å koble det til det tidkrevende arbeidet det er å fremme en nasjonal politikk for å bekjempe fattigdom, sier Jerve.

• CAMILLA SOLHEIM

PRSP OG HIPC

Han mener at kravene til «de to store» bidrar til hastverksarbeid med fattigdomsstrategiene i finansdepartementene i fattige land. Behandlingen av strategiene følger ikke demokratiske spilleregler, og dette fører til svakt nasjonalt eierskap.

Jerve er medforfatter av UNDP-rapporten «Choices for the poor» som ser nærmere på ulike lands fattigdomsstrategier. Bakgrunnen for rapporten er at FNs utviklingsprogram (UNDP) i 1996 etablerte fondet Poverty Strategies Initiative (PSI) med mål om å bedre landenes evne til å måle fattigdom, samt å utforme politikk på området.

– UNDPs erfaringer viser at å utarbeide fattigdomsstrategier er en prosess som er svært forskjellig fra land til land – og at utarbeidelse av

slike strategier tar tid, mener Jerve.

I teorien – utfra prinsippet om mottakerorientering – skal landene selv utarbeide sin fattigdomsstrategi. IMF og Verdensbanken forutsetter at det utarbeides en såkalt PRSP – Poverty Reduction Strategy Paper, og stiller krav til innholdet.

Ting tar tid. – Det problematiske ved dette er at denne nasjonale politik-

Når PRSP skal godkjennes i bankstyret, så betyr dette det motsatte av nasjonalt eierskap, understreker Jerve.

ken må godkjennes i Verdensbankens styre. Når PRSP skal godkjennes i bankstyret, så betyr dette det motsatte av nasjonalt eierskap, understreker Jerve.

Han ser flere eksempler på at det store tidspresset for å få PRSP'en ferdig – for igjen å få gjeldslette og

lån – fører til uferdige strategier. I flere land har selv ikke de folkevalgte representantene fått anledning til å delta i prosessen.

– I Uganda har man gått for fort fram, slik at viktige aktører ikke tilstrekkelig er kommet på banen. Tanzanias PRSP er et veldig vagt dokument. Her skriver man mest om viktigheten av å fortsatt ha en stabil økonomi. Det er viktig det, men noe blir uforløst. PRSP'en mangler konkrete tiltak for å redusere fattigdommen, sier Jerve.

Han mener den sier veldig lite om sysselsetting, og hvordan flere fattige skal få tilgang til helse og utdanning.

Fordele ressursene. Jerve mener giverlandene heller bør fokusere på at fattige land må ha en fordelingspolitikk som sikrer rettigheter til en større del av befolkningen, enn holde fast på troen om at økonomisk vekst i seg selv løser fattigdom.

– Vi må få debatt om hva som må til for å fordele det som eventuelt skapes gjennom økonomisk vekst. Fordeling eller utjamning vil føre til at den rike eliten i et land mister goder, og kanskje politisk makt. I mange utviklingsland betaler for eksempel eliten nesten ikke skatt, sier Jerve.

Han mener en fattigdomsstrategi må si noe om hvem som skal betale hva det koster å redusere fattigdommen. Hvor skal inntektene hentes fra, og hvordan bygge politiske allianser med de rike i et land?

Fokus på jordreformer. Forskeren mener at Norge for eksempel bør ha

”

Tanzanias PRSP er et veldig vagt dokument. Her skriver man mest om viktigheten av å fortsatt ha en stabil økonomi.

Alf Morten Jerve, forsker og ass. dir. ved Chr. Michelsens Institutt.

et fokus på jordreformer som sikrer et ressursgrunnlag for fattige.

– Dette er et område hvor ressursene kan fordeles bedre i mange av Norges samarbeidsland, sier Jerve.

Han mener også at Norge bør være med på å stoppe tidspresset overfor landene som holder på å utvikle fattigdomspolitikken.

– Norges offisielle syn er at man ønsker PRSP-prosessen velkommen. Det er et viktig initiativ, og representerer en nytenkning fra IMF og Verdensbanken. Samtidig er det en voksende skepsis til hva som i praksis kommer ut av dette. Ved at Norge støttet denne rapporten (Choices for the poor, red.anm.) viser man et ønske om at UNDP skal være en alternativ røst om hva innholdet i PRSP skal være, sier Jerve.

PRSP OG FATTIGDOM

■ Verdens ledere har ved flere anledninger uttalt målet om en halvering av fattigdommen innen 2015. For å nå dette målet trenger landene en strategi for å bekjempe fattigdommen, og denne strategien må nedfelles i en helhetlig nasjonal politikk.

■ Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF) krever at fattige land utarbeider en PRSP (Poverty Reduction Strategy Papers) – en strategi for fattigdomsbekjempelse som grunnlag for lån, bistand og gjeldslette.

Pengefondet lover forbedring

– Vi lytter til kritikk, og vi prøver hele tiden å forbedre oss. Men det grunnleggende er at det er våre 183 medlemsstater som bestemmer hvordan vår organisasjon skal drives, sier William Murray, pressetalsmann ved IMF's hovedkvarter i Washington.

• ODD IGLEBÆK

I forrige nummer av Bistandsaktuelt kom tidligere sjeføkonom i Verdensbanken, Joseph Stiglitz, med krass kritikk av den økonomiske politikken som Banken og Det internasjonale pengefondet driver. Stiglitz fokuserte særlig på fire hovedområder:

■ For mye sjølgodhet og mangel på demokrati og åpenhet, især hos IMF

■ Feilaktige strategier for å redusere fattigdom med for stor vekt på makroøkonomiske tiltak

■ Betydningen av innsatsen til organisasjoner som Jubilee 2000 og ulike store demonstrasjoner for å få fart på gjeldslette via det såkalte HIPC-initiativet

■ En manglende vilje til en virkelig innsats mot korrupsjon og pengemisbruk i store stater slik som for eksempel Russland

generell måte, sier IMF's pressetalsmann William Murray. Han legger til at deler av det Stiglitz sier nærmest er gått ut på dato, ut fra at IMF fikk ny sjef i mai siste år.

Ifølge Murray er mye av kritikken til Stiglitz egentlig mer rettet mot IMF i tida fra 1987 fram til våren 2000, da organisasjonen var ledet av franskmannen Michel Camdessus. Det var Camdessus som hadde hovedansvaret da IMF gjorde store feil under finanskrisen i Sørøst-Asia, kombinert med de kjempestore lånene til et mer eller mindre korrumpert regime i Moskva under siste halvdel av 1990-tallet.

Dette er blant årsakene til at det er et stort press på en ny politikk fra tyskeren Horst Köhler, som tok over som øverste sjef for IMF i mai 2000.

Köhler gjennomførte i mars en rundtur til en serie afrikanske land sammen med Verdensbankens president James Wolfensohn. Et bedre samarbeid mellom de to institusjonene er en av hovedsakene som IMF nå prioriterer.

Ser endringer. – Vi synes vi ser endringer, sier William Murray som har arbeidet i Pengefondet siden 1998. Før det var han i 20 år journalist i Wall Street Journal.

– Særlig vil jeg peke på at vi for første gang går systematisk ut til omverden med vår policy og ber om kommentarer. Vi lytter også mer til råd fra utenforstående, frivillige organisasjoner, akademikere og så videre.

– Men IMF er ikke noen demokratisk institusjon på den måten at det blir gjennomført avstemninger. De viktigste avgjørelsene blir tatt ved konsensus, og det skjer i det utøvende styret som har 24 representanter. Hver av disse representerer så igjen en gruppe land, slik at alle 183 medlemsstater skal ha muligheter til påvirkning, framhever pressetalsmannen.

Sikre eierskap. Pengefondet ønsker fortsatt en sterk og klar rolle i å utføre økonomisk reformpolitikk – såkalt kondisjonalitet – hos låntakerne. Men med visse begrensninger:

– Erfaringene viser at skal vi sikre at reformene bidrar til en bedre økonomisk politikk, så må eierskapet til denne politikken først og fremst ligge hos landene sjøl. Derfor er det viktig at vi ikke kommer med for mange og for detaljerte krav. Vi må konsentrere oss om hovedsakene, sier Murray.

– For eksempel kan vi leve med sukkersubsidiene i Mosambik, selv om vi mener det ville vært mer fattigdomsreduserende å fjerne disse og heller bruke pengene til øremerkede helsetiltak.

– I Mali derimot ønsker vi virkelig en økonomisk politikk som får bomullsproduksjonen på beina igjen. Bomull er helt avgjørende for Mali, og det er vår klare oppfatning at bondene som dyrker bomull beskattes alt for hardt, fremholder pressetalsmannen.

Jubilee 2000 er viktig. – Hvordan vil du kommentere at Jubilee 2000 og store demonstrasjoner verden rundt har bidratt vesentlig til å få fart på gjeldslette via den såkalte HIPC-mekanismen?

– Det er riktig at det er blitt mer fart på det hele. Vi klarte å få til avtaler med 22 land i løpet av siste året, som var litt mer enn hva vi hadde lovet. Jeg vil klart si at Jubilee 2000 har spilt en viktig rolle i denne sammenheng.

– Når det gjelder demonstrasjonene, så tror jeg ikke disse har vært så viktige, sier Murray.

– Mange vil si at IMF's store lån til Russlands oligarki ikke akkurat er et uttrykk for en sunn økonomisk politikk?

– Det var alvorlig mangel på tillit mellom Russland og IMF så seint som i 1998, men ikke nå lenger. Russland får heller ikke noen nye lån. Flere av lånene i seinere år har dessuten blitt gitt for å kunne betjene enda eldre lån, sier Murray.

”

«Mye av Stiglitz' kritikk er nærmest gått ut på dato.

Horst Köhler (til h.) har vært på rundreise i Afrika sammen med Verdensbankens president James Wolfensohn.

Snakker de sammen?

Mange aktører og lite samordning preger organisasjonenes bistand til Nicaragua

Norske frivillige organisasjoner har gjort en ålreit jobb i Nicaragua. Det konkluderer en omfattende evaluering av den norske friv.org.-bistanden til landet. Samtidig fellers rapport-forfatterne en hard dom over det underlige ikke-forholdet mellom frivillige organisasjoner og norske offentlige myndigheter.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

• GUNNAR ZACHRISEN

Bak rapporten står det britiske International NGO Training and Research Center (INTRAC) og det danske konsulentfirmaet COWI. Oppdraget fikk de fra Utenriksdepartementet i Oslo, og hensikten har vært å få en oversikt over det totale bistandsengasjementet og vurdere bistandens resultater, relevans og nytte.

Det uvanlige med rapporten er at man har forsøkt å ta for seg hele bredden i norsk friv.org.-bistand til ett enkelt land. At nettopp Nicaragua ble valgt er neppe tilfeldig, siden dette samtidig er det samarbeidsland hvor norske frivillige organisasjoner prosentvis spiller den største rollen i bistanden. Hele 43 prosent av norske statlige bistandskroner til det fattige mellomamerikanske landet går via norske frivillige organisasjoner.

I rapporten får de norske frivillige organisasjonene generelt en god karakter i forhold til å levere «input» som står i forhold til behovene. Det framgår også at de bidrar til synlige forbedringer i folks liv innenfor sine avgrensede målgrupper. I tillegg er det også generelt en god rapportering om prosjekt-aktiviteter, og norske statlige bistandspenger via friv.org.-kanalen kommer i all hovedsak fram dit de skal.

Manglende koordinering. Mer oppsiktsvekkende er en del av konklusjonene knyttet til forholdet mellom norske myndigheters representanter og de frivillige organisasjonene som er involvert i bistanden til landet. Her har rapport-forfatterne en rekke kritiske bemerkninger knyttet til friv.org.-bistandens struktur og styring. Ikke minst er dette tilfellet i forholdet til manglende koordinering av bistanden fra norske myndigheters side. Sistnevnte er samtidig et «minefelt», der uavhengige frivillige organisasjoner tradisjonelt er skeptiske til å bli styrt av en statlig aktør.

Her er noen av hovedkonklusjonene:

■ Dagens friv.org.-bistand til Nicaragua er preget av et bredt mangfold

”

It is most unfortunate to see some of the well established, technically competent and potentially innovative NNGOs in Nicaragua burdened with this repetitive cycle of quantitative reporting...

Rapporten «The Evaluation of Public Support to Norwegian NGOs Working in Nicaragua».

Rapporten inngår i Utenriksdepartementets evalueringsserie og vil blant annet bli gjort tilgjengelig på internett via odin.dep.no.

NGO = (non governmental organisation) = frivillig ikke-statlig organisasjon

Landbruk har vært et av satsingsområdene for norske organisasjoner i Nicaragua.

FOTO: PAAL SALVESEN/SØRVIS

– med støtte og bidrag fra en rekke ulike norske aktører. Mangfoldet bidrar trolig til at måltetthet, effektivitet og virkning av norske bistandspenger blir mindre enn om aktivitetene var mer fokusert og sentrert rundt noen hovedtemaer.

■ NORADs avdeling for sivil samfunn (avdelingen har senere skiftet navn, red.anm.) synes i dag ikke å ha kapasitet til å drive en effektiv faglig rådgivning overfor det store mangfoldet av aktører, eller å kunne kreve en større konsentrasjon og «sammenheng» i bistanden.

■ Mangelen på koordinering og oversikt over hvem som gjør hva betyr at mulighetene for synergi-effekter mellom ulike norske NGO-aktiviteter ikke oppnås.

■ Tilsvarende gjelder også i forhold mellom friv.org.- og stat-til-stat-bistand, der begge parter synes å ha blitt enige om ikke å blande seg i hverandres saker. «I det alt vesentlige kan man snakke om to programmer i Nicaragua som mottar norsk offentlig bistandsstøtte – den bilate-

rale stat-til-stat-bistanden og bistanden via de norske frivillige organisasjonene, og de synes å opptre i to svært forskjellige verdener», heter det.

■ Det finnes ingen felles strategier – for stat-til-stat- og friv.org.-bistanden – knyttet til prioritering av saker og geografisk konsentrasjon av bistanden. Rapporten etterlyser et visst minimum av koordinering, samarbeid og forhold dem imellom, og mener det også er rimelig å involvere kunnskapsrike aktører i norske frivillige organisasjoner i langt større grad i utforming av den bilaterale landstrategien for Nicaragua..

■ Den norske ambassaden i Managua oppfordres til å være mer «proaktiv», og får kritikk for å ha lite innsikt og detaljkunnskaper rundt norsk friv.org.-bistand til landet.

■ På policy-siden etterlater NORAD de frivillige organisasjonene i «et slags vakuum uten veiledning og støtte». Som oftest har NORAD altfor lite tid til kvalitetskontroll og prosjektbesøk, noe som gjør at flere prosjekter får fortsette, selv om en

FAKTA

■ Evalueringsrapporten «The Evaluation of Public Support to Norwegian NGOs Working in Nicaragua» tar for seg perioden 1994-99.

■ Evalueringen er utført av fire europeiske og tre nicaraguanske forskere, og arbeidet til åtte norske frivillige organisasjoner er vurdert: Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, SAIH, Care-Norge, Norsk Lærerglag, Latin-Amerika Helsefond og Selskapet for Norges Vel.

■ I perioden ble 225,5 millioner offentlige bistandskroner kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner og deres nicaraguanske partnere i Nicaragua.

detaljert gjennomgang ville ha konkludert med det motsatte.

Papir-problem. Rapporten vektlegger også at mengden av rutinemessig papirarbeid – som følge av statlige pålegg – er blitt et alvorlig problem for frivillige organisasjoners utviklingsarbeid – både for de norske organisasjonene og for deres nicaraguanske partnere. Evalueringsteamets leder, briten Peter Oakley fra INTRAC, advarer mot at dagens kontrollsystemer bidrar til kortsiktig tenkning.

– Organisasjonene er offer for et unødige rigid forvaltningssystem. Istedenfor å bruke sin kreativitet på å skape utvikling for fattige mennesker, blir organisasjonenes ansatte fanger av prosjektskyklusens evige repetisjonsøvelse – krav til årlige budsjetter, regnskap og kontroll, sier Peter Oakley.

Han mener at dagens opplegg for resultatrapportering tilfredsstillende forvaltningens krav om kontroll med skattepengene, men er dårlig egnet til å si noe om man faktisk kommer noe nærmere de langsiktige utviklingsmål.

– Systemene har i liten grad fangst opp at bistanden har endret karakter. Man kan si noe om hvor mange huller som er gravd, men ikke noe om man er kommet lenger i retning av demokratisering av de samfunn man arbeider i, sier han.

– Er det noen som har kommet lenger på dette området?

– Danske Danida prøver seg nå på en annerledes tilnærming, de reformerer sitt M&E-system (kontroll- og evalueringssystem, red. anm.) med sikte på en bedre analyse av bistandens innvirkning på utvikling. NORAD burde vurdere å gjøre det samme, spør Oakley.

– Vi ønsker forandring, sier NORAD

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Vi er ikke ute etter å styre de frivillige organisasjonene. Men vi ønsker å trekke dem mer inn i det langsiktige planleggingsarbeidet, og få til et bedre samspill mellom deres prosjekter og de landstrategiene vi legger, slik at vi kan trekke på hverandres kompetanse, sier avdelingsdirektør Else Berit Eikeland i NORAD.

Diskusjonen rundt samordning av bistanden til de frivillige organisasjonene er ikke ny. Allerede i 1992 påpekte forsker Terje Tvedt de sam-

Else Berit Eikeland, avdelingsdirektør i NORAD.

me tendensene som Nicaragua-rapporten.

– Man har nok vært litt redd for å ta denne debatten, av frykt for at den vil skape konflikter. Men nå er det på tide å stanse opp og stille kritiske spørsmål til hverandre, sier Eikeland, som i første rekke vil gå i gang med mer nettverksbygging mellom organisasjonene.

Eikeland peker på at til nå har ikke rammeverket rundt bevilgningene til NGOene gitt rom for koordinering eller styring fra ambassadens eller NORADs side.

– Derfor blir det litt urettferdig når rapporten kritiserer ambassaden i Nicaragua for manglende samordning, mener hun.

I frivillige organisasjoner blir imidlertid rapporten mottatt med en dose skepsis.

– Det er ikke gitt et eneste konkret eksempel på hvordan man tenker seg at samordning skal gi synergieffekter, eller hvor og hvordan koordineringen skal skje. Samtidig skal jo ansvar og eierskap til bistandsprosjektene overføres til mottakerne. Kravet kræsjes dermed med

mottakeransvaret, påpeker Roy Krøvel, daglig leder i SAIH, som driver flere prosjekter i Nicaragua.

– Dersom det blir slik at strategier her hjemme skal koordinere NGO- og stat-til-stat bistanden, kan det bli et farlig steg tilbake til det gamle ekspertveldet, mener han.

– Det er viktig å problematisere mottakeransvaret. Målet er jo å oppnå langvarig utvikling, som kan måles statistisk. Det bør være viktig også for frivillige organisasjoner, representerer Eikeland.

«Norsk bistand 50 pst. bedre»

Ny rapport sammenligner «fattigdoms-effekt» av bistand fra Norge og OECD

Norges stat-til-stat-bistand er 50 prosent mer effektiv i kampen mot fattigdom enn gjennomsnittlig bistand fra rike land, fastslår en rapport fra to kjente Verdensbankforskere. Rapporten foreslår likevel vesentlige forandringer i Norges framtidige bistand.

• HENRIK PRYSER LIBELL

Blant de prioriterte samarbeidslandene rapporten mener burde motta mindre bistand er Zimbabwe (som allerede er kuttet ut, red.anm.), Sri Lanka, Mosambik, Tanzania og Nicaragua. Mange av de mer perifere samarbeidslandene for norsk bistand foreslås kuttet ut.

Rapporten er bare ett av flere innspill til landgjennomgangen som utviklingsministeren skal legge frem for Stortinget, sier informasjonssjef i Utenriksdepartementet Jon Mørland. Han sier at rådene fra rapporten vil bli gransket med stor interesse.

Fattigdomsrettet. Rapporten, som nå er offentlig og vil bli utlagt på odin-basen, er laget på oppdrag fra Utenriksdepartementet av Verdensbankens forskningsdirektør Paul Collier og hans kollega David Dollar. De samme to forskerne var også sentrale i arbeidet med den mye omtalte rapporten «Assessing Aid» og dens oppfølger «Reforming aid» (se www.bistandsaktuelt.com). De to forskerne har i sin studie benyttet både teoretiske modeller og empiri fra enkeltland.

Generelt mener forskerne at bistand fungerer mest effektivt når det rettes inn mot land med høy fattigdom som har vist en konkret fremgang og reformvilje. Norge har en særdeles effektiv bistand fordi vi er rettet mot de fattigste landene, og blant dem finnes land med «relativt godt styresett», konkluderer forfatterne.

Rapporten gjør anslag for «fattigdomseffektivitet» ved å beregne hvor mange mennesker som løftes permanent ut av fattigdom per million dollar. Tallet for Norge er 298 mennesker (tilsvarende 30.000 kroner per person). Den gjennomsnittlige DAC-millionen hjelper 200, et nivå forskerne karakteriserer som «ineffektivt». Forskerne mener Norge har ført en bevisst bistandspolitikk med fattigdomsreduksjon som hovedmål, mens andre store giverland ofte baserer bistanden på politiske, strategiske og kommersielle hensyn.

«Den minst uperfekte» modell

Når man først skal bruke makroøkonomiske modeller er nok Verdensbankens modell «den minst uperfekte» modell man har på dette feltet, men den må suppleres med andre politiske kriterier, sier avdelingsdirektør Kjetil Paulsen i Utenriksdepartementet.

Han er skeptisk til å legge for mye i nøyaktige tallstørrelser og presenter for enkeltland, men mener rapporten gir gode indikasjoner og påpeker trender.

Jeg er overrasket over at dette arbeidet har fått såpass stor oppmerksomhet. Å bruke såpass grove

Kan økes med 20 prosent. Tross mange godord for Norge, mener Collier og Dollar likevel at norsk bistandseffektivitet kan økes med 20 prosent. Nøkkelordet er å satse på reformvilje, og hovedgrepet er å kutte støtten til land med «dårlig» og «middels styresett». Det er Verdensbankens definisjon som ligger til grunn, men Mørland bekrefter at UDs definisjon av «godt styresett» stort sett stemmer overens med bankens, selv om den norske definisjonen legger noe mer vekt på sosiale dimensjoner, korrupsjon og menneskerettigheter enn bankens vekt på makroøkonomiske reformgrep.

Mindre til «verstinger». Uganda, Vietnam, India, Bangladesh og Etiopia er blant mottakerlandene som fremheves som spesielt «aid effective» og der forskerne anbefaler økt støtte. Sri Lanka, Zimbabwe, Tanzania, Nicaragua, Mosambik, Zambia og Sør-Afrika og er blant de store mottakerne der Verdensbanken anbefaler å kutte støtte. Rapporten anbefaler dessuten å snevre inn antallet land som mottar norsk bistand fra 63 i dag til 10-12 land i fremtiden.

Reaksjonene i Stortinget utenrikskomité er delte. Siri Frost Sterri (H) hilser forslagene velkommen som «god Høyre-politikk»: - Det må stilles sterkere krav til mottakerne, og Høyre ønsker å konsentrere utviklingshjelpen rundt færre land enn i dag. Norsk bistandspolitikk må synkroniseres med andre norske aktører. Vi gir doble signaler når vi lar frivillige organisasjoner gå inn i land som Norge fryser støtte til. For øvrig har Høyre vært skeptiske til Zimbabwe og Sri Lanka som prioriterte samarbeidsland helt siden starten.

Regionalbevilgninger viktige. Marit Nybakk (A) er enig i at det er grunnlag for å diskutere bistands-samarbeidet med Nicaragua, Tanzania og Zimbabwe. Hun stiller seg positiv til en eventuell opptrapping i Vietnam, men Afrika er førsteprioritet.

Det kan for øvrig settes spørsmålstegn ved selve samarbeidsland-ordningen. Regionalbevilgninger er et viktig alternativ til landstøtte, og gjør det enklere å nå målgrupper og «flekse» mellom ulike regimer. Norge burde vurdere satsninger også blant de fransktalende landene i Vest-Afrika, mener Nybakk.

Regjeringen ordknapp. Hvilken rolle rapportens anbefalinger vil spille blir trolig klart når utviklingsminister Sydnes skal legge frem landgjennomgangen for Stortinget. Det vil

økonometriske studier i sammenligninger mellom enkeltland vil jeg i hvert fall si er faglig dristig, sier sosialøkonomen Dag Aarnes.

Han viser blant annet til at DAC-sekretariatet eksempelvis er langt mer forsiktige med å sammenligne land.

Hva gjelder norsk bistand har jeg alltid ment at den har vært gjennomtenkt og fornuftig. Men jeg tror man trenger grundige studier enn Collier og Dollars før man trekker bastante konklusjoner om at den er mye bedre enn andre lands, sier Aarnes.

Å hjelpe ett menneske ut av fattigdom koster i gjennomsnitt 30.000 norske bistandskroner, framgår det av Collier og Dollars rapport.

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

skje i løpet av året, og trolig i forbindelse med statsbudsjettet til høsten.

Også en faggruppe i NORAD er bedt om faglige innspill til saken, og en rapport (som er unntatt offentlighet) er nylig oversendt til Utenriksdepartementet. Etter det Bistandsaktuelt forstår er spørsmål om over/ underfinansiering, adminis-

trativ kapasitet og kompetanse i mottakerlandet, konsentrasjon om land og sektorer og «merverdi» av norsk innsats blant elementer som er vurdert. Også de enkelte ambassadene i samarbeidsland er bedt om innspill.

Henrik Pryser Libell er frilansjournalist.

«An assessment of the effects of Norwegian Development Assistance on Poverty Reduction and Conflict Prevention.»
David Dollar og Paul Collier, Development Research Group of the World Bank.

Verdensbankens forskningsdirektør Paul Collier.

Rapporten vil bli tilgjengelig på odin.dep.no.

DETTE SIER RAPPORTEN OM ENKELTLAND:

BANGLADESH
88% fattigdom
Good policy
Støtte 1999: 266 mill. kroner
Forslag: enten som i dag, eller økning til 1 milliard

Svært fattigdomseffektivt. Det mest anbefalte landet.

SRI LANKA
41% fattigdom
Good policy
Støtte 1999: 109 mill.
Foreslås kuttet: All støtte

Ikke fattig nok for effektiv fattigdomsreduksjon, men relativt nytt og reformvennlig regime. Et land med good policy og høy konfliktrisiko. Bistand vil ha høy konfliktduserende effekt.

ZIMBABWE
68% fattigdom
Poor policy
Støtte 1999: 103 mill.
Forslag: kutte all støtte.

NEPAL
87% fattigdom
Poor policy
Støtte 1999: 57 mill.
Forslag: doubles eller firedoble støtten
Foreslår økt støtte til tross for poor policy fordi fattigdommen er høy og norsk bistand såpass liten at makismuseffektiviteten ennå ikke er nådd.

TANZANIA
46% fattigdom
Moderate policy
Støtte 1999: 387 mill.
Forslag: kutte 100-200 millioner

ZAMBIA
90% fattigdom
Moderate policy
Støtte 1999: 213 mill.
Forslag: kutte 100-200 mill.

NICARAGUA
75% fattigdom
Moderate policy
Støtte 1999: 132 mill.
Forslag: kuttet 70-100 mill.

UGANDA
90% fattigdom
Very good policy
Støtte 1999: 198 mill.
Forslag: doble støtten
Et av favorittlandene for effektiv fattigdomsbekjempelse.

ETIOPIA
89% fattigdom
Good policy
Støtte 1999: 186 mill.
Forslag: Dobles eller beholdes som i dag.
Stor fattigdomsreducerende effekt, men politisk vanskelig på grunn av krigen

ERITREA
89% fattigdom
Good policy
Støtte 1999: 58 mill.
Forslag: øke til 65 mill.

MALAWI
90% fattigdom
Moderate policy
Støtte 1999: 96 mill.
Forslag: øke til maks. 110 mill.

MOSAMBIK
90% fattigdom
Moderate policy
Støtte 1999: 285 mill.
Forslag: kuttet 30-200 mill.

SØR-AFRIKA
Relativt nytt og reformvennlig regime, men ikke stor nok fattigdom til at bistanden er mest effektiv her.

Afrika sakker akterut

Fattigdommen i verden anno 2001: Afrikanisering og feminisering

Fattigdommen i verden blir stadig mer afrikansk. Mens regioner som Latin-Amerika og Øst-Asia har hatt en betydelig nedgang i antall underernærte barn de siste 30 årene, har det vært en kraftig økning i Afrika sør for Sahara. Attpåtil er det en tendens som bare vil fortsette de neste 20 årene.

• GUNNAR ZACHRISEN

Matvaresikkerhet Dette var blant de utviklingstrekk som ble beskrevet av forskere under NORADs regionale bistandskonferanse på Ås i Akershus 8. mars i år, der matvaresikkerhet, utvikling og miljø var sentrale temaer.

Totalt er det 1,2 milliarder mennesker i verden som har en inntekt på mindre enn én dollar om dagen. Av disse regnes 800 millioner som underernærte, og 40.000 mennesker dør hvert døgn av sult. Fortsatt er det slik at de fleste fattige befinner seg i Sør-Asia (India, Pakistan, Nepal), men fattigdommen i Afrika sør for Sahara øker mest.

– Av 1,2 milliarder fattige bor 75 prosent i dag på landsbygda, men flyttestrømmen går mot de store byene som vil måtte ta imot et stadig større antall fattige, sier forskningsleder Ruth Haug ved Noragric.

Hun påpeker at en vekst i landbrukssektoren vil være viktig for å motvirke rask urbanisering i fattige land

– Vi forventer en økning i antall fattige i Afrika sør for Sahara fram til 2020. I andre regioner regner man med en nedgang, sier hennes forskerkollega Gry Synnevåg.

Braker 70-80 pst. på mat. I en verden med jevn befolkningsvekst og begrensede ressurser vil antallet

Mat er ingen selvsagt ting for Etiopias fattigste. Om lag 800 millioner mennesker i verden regnes i dag som underernærte. FOTO: ODD IGLEBÆK

800 millioner mennesker regnes som underernærte, og 40.000 mennesker dør hvert døgn av sult.

jordløse blant de fattige øke. Videre vil stadig flere leve i marginale områder, samtidig som det er en generell tendens mot at det blir et større mangfold i fattigbøndenes inntektsgrunnlag. 20-40 prosent av inntekten skaffes utenom gårdsbruket.

Som følge av aids-epidemien vil stadig flere husholdninger i Afrika være ledet av gamle og kvinner.

Fattige husholdninger er preget

Noragric-forskerne Gry Synnevåg og Ruth Haug frykter for økende underernæring og sult i Afrika. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

av at en høy andel av deres dyrkede areal er basismatvarer, som holdes utenfor det internasjonale markedet og i hovedsak er ment for eget konsum. En høy andel av inntekten – så mye som 70-80 prosent – brukes på mat.

Feminisert fattigdom. Ved siden av tendensen til afrikanisering er det også en klar tendens til feminisering, dvs. at det er kvinnene som i stadig større grad må bære byrdene ved fattigdom. Samtidig som det er kvinnene som utgjør storparten av arbeidskraften i jordbruket, er det også slik at jordbrukets kvinner har mindre tilgang til og kontroll over ressurser enn menn. Viktige ressurser er for eksempel jord, vann, produksjonsmidler, kreditt, teknologi, organisasjoner eller utdanning.

Alt dette legger igjen føringer for hvilke strategier landbruksforskere anbefaler i kampen mot fattigdom.

– Det internasjonale landbruksforskningsinstituttet IFPRI viser til at produktiviteten i jordbruket øker dramatisk når kvinner har tilgang til samme mengde innsatsfaktorer som menn. I undersøkelser som er gjort i Zambia fant man at produktiviteten økte med 15 prosent, sier Noragric-forsker Gry Synnevåg.

Utdanning gir bedre helse. Hun understreker samtidig at en av de mest effektive måtene å redusere fattigdom på er å bedre kvinners utdanning og nettverk. Ved å øke kvinners tilgang til og kontroll over ressurser øker investeringene i utdanning og jenters helse.

– En økning av kvinners utdanning og status innen husholdet bidrar til mer enn 50 prosent reduksjon av barns underernæring, sier Synnevåg.

Hun viser samtidig til at den internasjonale forskningens forklaringsmodeller for sult og matvaresikkerhet har endret seg betydelig de siste 50 årene. Mens det i begynnelsen var vekt på økologiske forklaringsmodeller (underproduksjon og overbefolkning) la man gradvis mer vekt på de økonomiske (markeds-svikt, markedstilgang, kjøpekraft). De siste årene har de politiske forklaringsmodellene blitt stadig viktigere. Her vektlegges de fattiges politiske maktesløshet og mangel på stemme, og tiltak innen bistand rettes i større grad inn mot å motvirke denne avmakten.

Gigant-subsidier. NORADs direktør Tove Strand vektla nettopp de politiske forklaringsmodeller og bistandstiltak i sin innledning på Åskonferansen, samtidig som hun påpekte at bistand bare kunne bidra som ett av flere elementer i utviklingsprosesser. Ikke minst var det viktig at man hadde politisk vilje til å bekjempe fattigdom. Her viste hun også til paradokser i internasjonal politikk.

– Man skal merke seg at mens vestlig landbruk subsidieres med 360 milliarder dollar per år, er Afrikas totale brutto nasjonalprodukt på bare 30 milliarder dollar, sa Strand.

15 bistands-suksesser i bokform

Suksesshistorier innen utviklingstiltak på landsbygda er tema for en ny bok utgitt av forskningsinstitusjonen Noragric og Norges landbrukshøgskole. Forfatterne har tatt for seg 15 ulike utviklingsprosjekter finansiert med norsk bistand.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Vi hører så ofte om bistand og internasjonalt samarbeid som ikke lykkes, men ofte lykkes det også, og det har vi ønsket å fortelle til et bredere publikum, sier Noragrics forskningsleder Ruth Haug som har redigert boka sammen med forskningsassistent Jossie Teurlings.

Hva er det som gjør en utviklingsaktivitet vellykket? Hvilke elementer skal til? Er det mulig å snakke om suksesshistorier? Hva kan man i tilfelle lære av disse? Hva er egentlig distriktsutvikling?

Dette var spørsmålene redaktørene av boka stilte, og svarene gis gjennom en beskrivelse av utviklingstiltak i forskjellige deler av verden. Kriteriet for å kalles «suksesshistorie» er i dette tilfellet at et mangfold av aktører har vært enige om en slik karakteristikk.

Aga Khan-programmets planting av millioner av poppel-trær har bidratt til et enklere liv for fattigbønder i Nord-Pakistan. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Boka «Successes in Rural Development» kan bestilles fra noragric@noragric.nlh.no

Viltforvaltning. En av suksesshistoriene er, ifølge forfatterne, forskningsstiftelsen CGIAR med 16 ulike forskningssentre globalt, som alle forsker på matvaresikkerhet for fattige mennesker.

Å dømme etter utvalget er også Afrika et mulighetenes kontinent hva gjelder landsbygdsutvikling. Det mest fargerike prosjektet av dem alle – viltforvaltningsprosjektet South Luangwa Valley – har fått æren av å innlede boka. Her er det etablert et lokalt utviklingsprosjekt som på samme tid både tilgodeser lokalbefolkningen økonomisk, bidrar til økte inntekter fra turisme og bidrar til å opprette bestandene av

ville dyr på bærekraftige nivåer. Blant annet har elefantbestanden økt kraftig.

I tillegg er det beskrivelser av prosjekter og programmer i Madagaskar, Uganda, Sahel-landene (Eritrea, Etiopia, Sudan og Etiopia).

Nord-Pakistan. I Mellom-Amerika beskrives arbeidet ved EARTH-universitetet i Costa Rica – et privat universitet med sosial samvittighet, miljøbevissthet og entreprenørskap som mål. I Asia har man trukket fram Aga Khan-stiftelsens landsbygdsutviklingsprogram i Nord-Pakistan, Saruketha-programmet i Sri Lanka som driver veiledning og landsbygdsutvikling gjennom bedre utnyttning av ressurser og markeds-tilpasning, samt en regional satsning i Asia (GIFT-prosjektet) for å bedre vekstraten hos den viktige fiskearten Tilapia

Tre av eksemplene er fra multilateral og bilateral bistand, to er fra internasjonale og nasjonale forskningsmiljøer, fem er knyttet til bistand via frivillige organisasjoner, en er fra bondeorganisasjoner/privat sektor og fire er knyttet til samarbeid mellom universiteter og høyskoler i nord og sør.

Norsk finansiering. Felles for samtlige er at de på en eller annen måte

har mottatt norsk bistandsfinansiering – i hovedsak fra NORAD og Utenriksdepartementet, men også med bidrag fra andre norske aktører.

– Vi forsøker å formidle noen erfaringer og gode ideer, men advarer mot å tro at det er mulig å lage blåkopier. Det som virker et sted behøver ikke nødvendigvis å virke et annet sted, sier Haug.

Blant de generelle funn er at suksess krever folkelig deltakelse, organisering og innflytelse.

Et interessant funn, gjennom studier av ulike eksempler på vellykket bistand til landsbygda, er også at det i mange tilfeller er mulig å få til positive resultater selv om det eksisterer politiske og militære konflikter. Dette er delvis i strid med konklusjonene til de innflytelsesrike Verdensbank-forskerne Paul Collier og David Dollar.

Tross konflikt. – Våre studier viser at det er fullt mulig å få til positive resultater i landsbygdsutvikling, også i situasjoner der det eksisterer konflikt. Og – i motsetning til hva Verdensbank-forskerne synes å mene – er ikke utdanning og kapasitetsbygging de eneste mulige tilnæringsmåter, sier Haug.

Boka «Successes in Rural Development» er utgitt med støtte fra NORAD.

Fra business til bistand

Folkehjelpa måtte til NHO for å finne sin første kvinnelige toppsjef

Norsk Folkehjelp har for første gang skaffet seg en kvinnelig leder. Att på til kommer Eva Bjøreng (48) fra «motstanderens» side. Men hun er medlem av Arbeiderpartiet. Bjøreng varsler endringer i organisasjonen.

• CAMILLA SOLHEIM

1. juli går hun fra Reiselivsbedriftenes Landsforening i NHO til sjefsjobben i fagbevegelsens humanitære hjelpeorganisasjon Norsk Folkehjelp.

Reiulf Steen roser den nye generalsekretæren, og legger først og fremst vekt på hennes organisatoriske ledererfaringer.

- Hun hadde tøffe tak som hovedtillitsvalgt i Kreditkassen under bankkrisen, en oppgave hun klarte oppsiktsvekkende godt. 1000 medarbeidere ble «outsourcet», og hun opprettholdt en godt forhold til disse. Da det var over, fikk hun blomster fra rengjøringspersonalet. Det viser at hun gjorde en veldig god jobb, mener Steen.

- Betyr dette valget at Norsk Folkehjelp vil endre organisasjonen og gjøre omstillinger?

- Det må vi gjøre hele tiden. Verden forandrer seg, og det er helt opplagt at vi må endre oss.

Tæring etter næring. Selv er Bjøreng klar til å starte en opprydning i Norsk Folkehjelp.

- Jeg ser helt klart at som organisasjon må vi sette tæring etter næring, og gå igjennom bestikket. Det nytter ikke å dekke på til 24, dersom bare 12 kommer. Den største utfordringen blir å tilpasse organisasjonen til inntektsnivået, slik at vi får mest mulig effekt ut av pengene. Her har jeg forstått at vi har en vei å gå, sier Bjøreng. Hun trekker fram to lærdommer fra sine omstillings- og forhandlingserfaringer: evnen til å lytte, og at man ikke bør gå for raskt fram.

To sider. Som Arbeiderpartimedlem, men samtidig leder i Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund møtte Bjøreng skulende blikk i flere leirer.

- Som YS-leder hadde jeg et langsiktig mål om å nærme meg LO, og jeg la aldri skjul på at jeg var sosialdemokrat og Ap-medlem. Fra tid til annen så jeg svart på det, og mange så på meg som unormal. Et LO-medlem sa en gang til meg at det var bedre å være medlem i feil organisasjon enn å være uorganisert. Det var oppmuntrende, smiler Bjøreng.

Gjør som Hernes. Som Gudmund Hernes (tidligere utdanningsminister, red.anm.) har Bjøreng bedt om 100 dager for å sette seg inn i et nytt arbeidsfelt - internasjonale spørsmål og bistand har hun jobbet lite med.

- For meg er dette et helt nytt arbeidsfelt, og det ville være dumt, ja nesten naivt, å skulle peke ut en retning eller sette noen prioriteter nå. Aller først vil jeg sette meg inn i organisasjonens sterke og svake sider. Uansett mener jeg at man må slå ring om det aller viktigste, og for Norsk Folkehjelp skal solidaritetstenkningen ligge i bunn for alt man gjør, mener Bjøreng.

- Jeg vil lære organisasjonen og samarbeidspartnerne å kjenne, før jeg gjør noen grep. Men Norsk Folkehjelp skal framstå med fornyet tillit og i en sunn, økonomisk posisjon, sier hun.

Mer offensiv. Styreleder Reiulf Steen varsler en mer offensiv organisasjon.

- Vi ønsker å skape mer politikk. Den tradisjonelle bistandspolitikken er foreldet, og fokuset må rettes mot handel, økonomi og gjeldslette.

- Hva betyr dette konkret for Norsk Folkehjelp?

- Vi må for eksempel slutte oss til Attac-bevegelsen. Det er allerede markert ved at Halle Jørn Hanssen (avtroppende generalsekretær, red.anm.) sitter i styret i den norske avdelingen av Attac, sier Steen. Han ser for seg at Norsk Folkehjelp deltar i framtidige demonstrasjoner mot økte skjevheter i verden, lik de i Seattle, Washington og Praha. Steen understreker at Norsk Folkehjelp skal fortsatt drive bistandsarbeid, og spesielt minerydning.

Gjennombrudd. Som YS-leder har Eva Bjøreng sittet på arbeidsgive-

rens side, og Reiselivsbedriftenes Landsforening er tredje størst i Næringslivets hovedorganisasjon (NHO).

- Valget av Bjøreng er et oppsiktsvekkende gjennombrudd i arbeiderbevegelsen. For ikke mange årene siden, så ville dette vært utenkkelig siden Norsk Folkehjelp i stor grad eies av LO og fagbevegelsen. Men det ligger i den nye tiden, mener Steen. Bjøreng selv er stolt over å være organisasjonens første kvinnelige leder og første generalsekretær med bakgrunn fra YS.

- Dette er historisk og ukonvensjonelt. Men vi satser heller på kvalitet og verdier, framfor noen som har fått gullnål i en bestemt organisasjon, sier Steen.

Norsk Folkehjelp vurderte «47 meget kvalifiserte kandidater» til stillingen. Bjøreng selv visste ikke at jobben var ledig, før hun ble kontaktet av et hodejegerfirma.

- Jeg trodde ikke mine egne ører, det var fantastisk, sier Bjøreng som i utgangspunktet ikke var på jakt et-

”

Vi må sette tæring etter næring og gå igjennom bestikket. Det nytter ikke å dekke på til 24, dersom bare 12 kommer.

Eva Bjøreng, påtroppende generalsekretær i Norsk Folkehjelp

Eva Bjøreng tar over sjefsstolen i Norsk Folkehjelp når Halle Jørn Hanssen går av til sommeren.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

EVA BJØRENG:

- Hovedtillitsvalgt i Kreditkassen i 13 år.
- Ledet Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund i 1993-96.
- Informasjonsdirektør i Reiselivsbedriftenes Landsforening, men ansvar for informasjon og næringspolitikk. Deltatt i Næringspolitisk Forum i NHO i et år.
- Styremedlem i Norges Kommunalbank siden 1995.
- Bor i Rælingen med mann og to afrikanske løvehunder.

ter ny jobb. Nå skal hun være med på å fornye Norsk Folkehjelps toppledelse.

- Jeg får være med på å ansatte to av mine nærmeste medarbeidere; administrasjonssjef og markedssjef, sier hun.

Ny positiv leser-gallup for Bistandsaktuelt

Åtte av ti lesere er fornøyd med Bistandsaktuelt, viser en leserundersøkelse foretatt av meningsmålingsinstituttet MMI i februar. Den viser også at stadig flere leser mer av bladet.

• BIBIANA DAHLE PIENE

To hovedtrender åpenbarer seg i årets leserundersøkelse: Stadig flere av de som mottar Bistandsaktuelt åpner avisen, og samtidig leser de flere av artiklene. I fjorårets leserundersøkelse var det 12 prosent av abonnentene som ikke leste bladet. Tilsvarende tall for i år er fem prosent. 13 prosent sier de leser det meste, mens halvparten, 49 prosent, leser utvalgte artikler.

Reportasjer mest populært. MMI har intervjuet 247 av i alt 9000 abon-

nenter av Bistandsaktuelt. De mest populære stoffområdene er reportasjer fra utviklingsland, nyheter og aktualitetsstoff og informasjon om NORADs virksomhet. Minst lest er stillingsannonse som leses av cirka en firedel av leserne.

I likhet med 2000-undersøkelsen er åtte av ti abonnenter helt eller delvis enig i at Bistandsaktuelt er svært nyttig for å holde seg oppdatert om bistandsspørsmål. Sju av ti mener at avisa i hovedsak gir et positivt bilde av det norske utviklings-samarbeidet. De som er aller mest fornøyd med avisa er ansatte i frivillige organisasjoner.

Motvekt. Leserne er også av den oppfatning at Bistandsaktuelt gir et langt mer korrekt og troverdig bilde av norsk utviklingssamarbeid enn norsk presse for øvrig. Samtidig mener over halvparten av de spurte at norsk presse generelt tegner et nega-

tivt bilde av bistanden. Men her er det en dreining i positiv retning i forhold til i fjor, viser undersøkelsen.

«Bistandsaktuelt kan sies å fungere som en motvekt til norsk presse på dette området», skriver MMI i sin rapport.

- **Gledelig.** - Det gledelige er at vi klarer å holde på den gode oppslutningen som vi så i fjorårets leserundersøkelse, både når det gjelder nytte og folks fornøydhet med produktet, sier redaktør Gunnar Zachrisen.

Han mener at nøkkelen til det gode resultatet ligger i en bevisst satsing på nyheter og aktualitetsstoff innenfor et seriøst fagblad-konsept.

- Jeg tror folk liker den linjen vi har lagt oss på, nemlig en kritisk, nyansert dekning av bistandsstoff, hvor vi ikke bare skriver om bistan-

dens suksesshistorier. Derfor viser undersøkelsen også at vi har høy troverdighet, fastslår Zachrisen.

Folkehjelpa øker. MMI har i tilknytning til samme undersøkelse bedt 25 journalister som deltok i undersøkelsen om å bedømme troverdigheten til de fem store organisasjonenes samt NORADs informasjonsvirksomhet.

Røde Kors, Redd Barna og Kirkens Nødhjelp blir vurdert som like troverdige (72 prosent). Flyktningerådet vurderes som litt over middels (60 prosent), mens NORAD og Norsk Folkehjelp inntar to de siste plassene med henholdsvis 56 og 52 prosent.

Folkehjelpa kan imidlertid glede seg over en kraftig forbedring i forhold til i fjor, da bare tre av ti journalister (28 prosent) mente informasjonen fra organisasjonen var troverdig.

Bistandsaktuelt redaktør Gunnar Zachrisen.

Sterke reaksjoner

DN-avsløringer gir «tjener-debatt» i bistandsmiljøet

Avsløringene i Dagens Næringsliv av hvordan Norges Eksportråd-ansatte behandlet sine tjenere og andre lokalt ansatte får det norske bistandsmiljøet til å fryse av forargelse. Nordmenn som tjenestegjør i utlandet må holde den etiske fanen høyt hevet, er gjennomgangstonen.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Da Dagens Næringsliv (DN) avslørte hva slags kontrakter Eksportrådets tidligere stedlige representant i Sør-Afrika hadde med sine personlige ansatte tjenere, fikk ledelsen i Eksportrådet et aldri så lite sjokk. Ifølge DN står det blant annet i kontraktene at representanten og hans kone skal tituleres «Master» og «Madame» - begreper som er tett forbundet med apartheid-tiden.

Avisen skriver også at en tidligere sjef på kontoret i Sør-Afrika ga en av sine vaskehjelpere sparken på dagen - uten lønn. Nordmannen mistenkte at vedkommende skulle ha stjålet en sjekk, men hadde ingen konkrete bevis. Vaskehjelpen hevder selv hun var uskyldig og gikk til sak. Også ansatte ved Eksportrådets kontor ble utsatt for en meget tvilssom personalpolitikk.

- **Kokkelimonke.** - Om dette er riktig, er det helt uakseptabelt. Slik skal det ikke være, konstaterer Arild Blixen, informasjonsdirektør i Eksportrådet. Der blir det foretatt en grundig gjennomgang. Især de etiske reglene skal under lupen.

- Det skal heretter være tindrende klart for alle og enhver hvilke regler som gjelder for utestasjonering, understreker han.

Det offisielle Norge var heller ikke sen om å reagere på opplysningene.

- Kokkelimonke. Å kreve å bli kalt for «Master» minner om tidligere tider i Sør-Afrika. Man skulle ikke tro slikt forekommer i dag, fryser tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson til DN.

Styreleder i Eksportrådet, Kaci Kullmann Five, peker på at den slags oppreden bryter totalt med NHO (som eier halvparten av stiftelsen Eksportrådet, journ.anm) sine etiske regler, nedfelt i den ferske rapporten «Sosialt ansvarlige bedrifter», og krever oppvask.

Forbereder. Saken har også fått flere organisasjoner til å se nærmere på regel- og avtaleverk rundt personlige ansatte. Å ansette en tjenerstab er i utgangspunktet noe den enkelte selv er ansvarlig for, og må betale selv. Likevel legger NORAD

I de fleste land forventes det av utenlandske bistandsarbeidere skal sysselsette en «tjenerstab».

ILLUSTRASJONSFOTO: OLAV SALTBNES

FAKSIMILE

stor vekt på å forberede nyansatte i utenriktjenesten på dette feltet.

- Å ha tjenere er uvant for mange. Derfor orienterer vi i forberedelsesfasen om hvilke krav og forpliktelser som gjelder på dette området, sier personalansvarlig i NORAD, Terje Vigtel.

Hver enkelt ambassade har utarbeidet veiledninger om hvilke spesifikke lover og regler, for eksempel i forhold til lønn og arbeidstid, som gjelder i det enkelte land.

- Vi forventer at NORADs ansatte følger disse, påpeker Vigtel.

Godt rykte. - Det er store forskjeller i

hvorvidt arbeidsgivere håndterer tjenerstaben sin. Mitt inntrykk er at de fleste nordmenn har et godt rykte, og nordmenn betaler ofte godt i forhold til andre. Jeg tror det handler om at mange er litt ubekvemme med å ha tjenere, sier han.

- Hva synes du om at tjenere må kalle sine arbeidsgivere for «Master» og «Madame»?

- Jeg synes først og fremst at denne saken er blitt overeksponert i media. Men ordbruken er temmelig paternalistisk. Selv har jeg aldri sett en kontrakt der det står at man skal bruke tittel på arbeidsgiver, sier Vigtel.

Ulik håndtering. I flere av de større frivillige organisasjonene er saken blitt et tema etter DN's avsløring.

- Vi har begynt å snakke om det etter disse avisoppslagene, sier informasjonssjef i Norsk Folkehjelp, Ivar Christiansen.

Folkehjelpa har ikke egne retningslinjer på dette området. Men i den generelle instruksjonen heter det at man skal forholde seg moderat til omgivelsene, og ikke være prangende, opplyser Christiansen.

- Vi er en solidaritetsorganisasjon, og må oppføre oss deretter, sier han.

Folkehjelpa har rundt 50 ansatte stasjonert i ulike land.

KN får hjelp. Heller ikke Kirkens Nødhjelp (KN) har til nå hatt retningslinjer for tjenerkontrakter. Men dette er i ferd med å endre seg, fremholder generalsekretær Atle Sommerfeldt.

- Hittil har vi definert dette som et privat anliggende. Med det har vært utilfredsstillende, og reglene skal nå revideres, opplyser han.

KN har bedt et menneskerettighetsinstitutt i Sør-Afrika, som er ekspert på såkalte «domestic workers» om hjelp til å utarbeide forslag til arbeidskontrakter.

- De har blant annet kommet med anbefalinger om lønnsnivå, og hvilke rettigheter som bør knyttes opp til sykdom og lignende. Det er jo det viktigste, sier Sommerfeldt.

Stoltenberg til India

Statsminister Jens Stoltenberg skal på offisielt besøk i India i perioden 19. til 23. april. Besøket vil omfatte New Delhi, Agra og Bangalore. Formålet med besøket er å styrke forbindelsene mellom Norge og India. Det vil blant annet skje gjennom samtaler med blant andre president K.R. Narayanan, statsminister A.B. Vajpayee og andre fremtredende politikere, og ved fokus på næringslivs- og utviklingssamarbeid.

Brukte nesten alt, men nivået falt

Norges utviklingsminister Anne Kristin Sydnes brukte nesten alle kronene hun hadde tilgjengelig i fjor. Mindre enn 1 prosent av de disponible midlene ble overført til 2001, skriver tidsskriftet Development Today.

Dette hindret likevel ikke at nivået for norsk bistand falt til sitt laveste på 20 år, til 0,8 prosent av brutto nasjonal inntekten.

Regnskapstallene for i fjor viser at bare 94 millioner av det norske bistandsbudsjettet forble ubrukt ved slutten av forrige år. Dette er sannsynligvis det minste beløp noen gang.

Utviklingsministeren greide faktisk å bruke 300 millioner norske kroner mer enn bistandsbudsjettet i fjor, siden det i tillegg til budsjettet var overført 395 millioner norske kroner i ubrukte midler fra 1999. Tidligere år har Riksrevisjonen kritisert den store summen av ubrukte midler innenfor norsk bistand. Denne gangen skulle de bli fornøyd, skriver Development Today.

Støtte til makroøkonomisk analyse

NORAD har vedtatt videre støtte til kapasitetsbygging i plan- og finansdepartementet i Mosambik med 10 millioner kroner. Hensikten med støtten er å bidra til å dekke behovet for etablering og utvikling av nasjonal kapasitet på økonomisk politisk analyse, og omfatter de to siste årene av et program på fem år. Programmet har, ifølge NORAD, gitt viktige bidrag til sentrale makroøkonomiske planleggingsprosesser, og dermed bidratt til å gi politisk ledelse i det mosambikiske departementet økt kapasitet.

Støtte til jenter i Zambia

NORAD har vedtatt å støtte et program for jenteutdanning i Zambia med inntil 29 millioner kroner for perioden januar 2001 til desember 2002.

Utdanning er et prioritert felt for Norges bistandssamarbeid med Zambia, og hensikten med prosjektet er at det etter hvert vil bli fullt ut integrert i et større sektorprogram for utdanning. Prosjektet har en klar kjønnsdimensjon, samt en sosioøkonomisk profil mot underprivilegerede grupper. Flere tiltak er rettet mot jenter som har sluttet eller aldri deltatt i grunnskolen.

«GREVER OG BARONER»

Lørdag 24. mars omtalte Dagens Næringsliv en rekke forhold ved Norges Eksportråds kontor i Johannesburg, Sør-Afrika. Blant annet hevder avisen at sjefen ved kontoret brukte skattebetalernes penger til å finansiere privat luksus - som da han fikk fraktet sin private hest fra Zimbabwe på Eksportrådets regning.

I artikkelen omtales også kontraktene som Eksportrådets representant har inngått med sin private tjenerstab. I lange og detaljerte befalinger tituleres representanten og hans kone som «Master» og «Madame».

- Det er selvfølgelig fullstendig uakseptabelt at norske utsendinger opptrer som gammeldagse grever og baroner eller moderne nedlatende overklasse i de landene de er utsendt til, skriver Dagens Næringsliv på lederplass den 28. mars.

Ni personer arrestert i Maputo

Carlos Cardosos morder kan være blant dem

CAPE TOWN (b-a): I Mosambik er ni personer arrestert, mistenkt for å være delaktige i mordet på journalisten Carlos Cardoso. Journalister i Cardosos avis Metical gikk sammen med politiet om spaningen.

• TORBJÖRN SELANDER

MOSAMBIK

Det var Cardosos tidligere kolleger som egenhendig pågrep mannen som mange nå tror er morderen.

Det hersker ingen tvil om at det er det internasjonale presset på mosambikiske myndigheter som har gjort at drapet på landets mest kjente journalist kan gå mot en løsning. Et besøk av to etterforskere fra Scotland Yard for en tid tilbake betydde også mye for å få politiet i gang.

- All informasjon som trengtes i etterforskningen har ligget hos politiet i tre måneder. Vår advokat Lucinda Cruz fikk først for to uker siden tilgang til etterforskningsmaterialet. Her fremgår det når arbeidet kom i gang, sier Cardosos enke Nina Berg.

Foreslo journalister. Det var advokat Cruz som selv foreslo for politiledelsen at de skulle bruke journalistene på Metical i etterforskningen. Det forelå nemlig sterke mistanker om at drapsmennene hadde vært i redaksjonen og rekognosert. Blant annet hadde to menn i en to-månedersperiode besøkt redaksjonen flere ganger, og hadde i tillegg vist interesse for Cardoso. Besøkene opphørte fire dager før Cardoso ble skutt og drept den 22. november i fjor.

En av de to, Anibal Antonio dos Santos jr., mer kjent som leiemorderen «Anibalzinho», ble pågrepet av politiet for et par uker siden.

Den andre besøkende ga journalistene seg til å spåne etter. Han var blitt identifisert som leiemorderen Carlitos Rashid Cassamo, og utpekt som den som rettet skuddene mot Cardoso.

Drapsmann på bussen. Først da Mosambiks innenriksminister selv overtok hovedansvaret, fikk etterforskningen høyeste prioritet. Blant

Journalistene Arnaldo Abilo og Victor Matsinkhe var selv aktivt med i spaningsarbeidet. Her i samtale med Carlos Cardosos enke, norske Nina Berg.

FOTO: TORBJÖRN SELANDER

Blant de ni arresterte er også den tidligere sjefen for BCM-bankens avdeling i Maputo, Vicente Ramaya.

Journalisten Carlos Cardoso ble drept 22. november i fjor.

annet fikk Meticals journalister egne telefoner av politiet for å kunne kalle på forsterkninger dersom de skulle finne den ettersøkte drapsmannen.

Den 25. mars fikk journalistene øye på Cassamo på en bussholdeplass i hovedstaden Maputo. Metical-medarbeiderne Arnaldo Abilo og Victor Matsinkhe hoppet også på bussen, og ringte derfra til politiet. Cassano ble imidlertid mistenksom, og journalistene ble dermed tvunget til å holde ham fast. Samtidig kontrollerte de om han var bevæpnet.

Både passasjerer og billettkontrolløren hjalp til med å blokkere dørene, mens sjåføren kjørte til nærmeste politistasjon, der Cassamo sporenstreks ble arrestert.

Trakk forklaring. De fleste antar at det var Cassamo som skjøt Carlos Cardoso. En annen av de pågripne, Manuel Fernandes har allerede tilstått, og under en rekonstruksjon av hendelsen vist nøyaktig hva som

skjedde. Etter at Fernandes fikk tilgang til en advokat, har han imidlertid trukket tilbake hele forklaringen.

- Men detaljene i forklaringen hans får oss til å tro at han og de andre som er pågrepet virkelig er de skyldige, sier Nina Berg.

Fernandes har fortalt at den som ga dem våpen er en av de ukjente Satar-brødrene. Momade «Nini» Abdul Assife Satar skal ifølge Fernandes ha gitt dem AK-47-geværer for å skyte Cardoso.

Bankskandale. Det har lenge gått spekulasjoner om Satar-brødrene kan stå bak mordet. Den ukjente familien eier shoppingssentre og vekslingskontorer i Maputo. Det var denne familien som Cardoso anklaget for å ha svindlet BCM-banken for 14 millioner amerikanske dollar, natten før banken skulle privatiseres.

«Nini» Satar og hans eldre bror Ayob Abdul Satar ble arrestert den 13. mars. Ytterligere en bror er etter-

søkt, men han gjemmer seg for tiden i Dubai.

Blant de ni arresterte er også den tidligere sjefen for BCM-bankens avdeling i Maputo, Vicente Ramaya.

Usikker. Nina Berg er naturligvis lettet over at etterforskningen har gått fremover, men samtidig er hun ikke helt sikker på at hele sannheten er kommet frem.

- Jeg tror man har tatt de som skjøt Carlos. Men jeg er usikker på Satar-brødrenes involvering. Hvorfor skulle de hevne seg så lenge etter at Carlos skrev om BCM?

I Mosambik surrer fortsatt ryktene om at Satar'ene bare er ett ledd i et større spill. Mange hevder at de virkelig skyldige fins helt oppe i landets øverste ledelse, eller i dens umiddelbare nærhet.

Torbjörn Selander er svensk frilansjournalist bosatt i Sør-Afrika.

Rå maktkamp og rop om korrupsjon i Etiopia

ADDIS ABEBA (b-a): Overraskende politiske bølger slår nå gjennom hele Etiopia. Etter at fredsavtalen med Eritrea ble undertegnet i desember i fjor, har det politiske fokuset vendt seg mot innenriksspørsmål – og landets president må tåle kritikk fra sine egne.

ETIOPIA

• I ETIOPIA: ANDERS SØMME HAMMER Etter at fredsavtalen med Eritrea ble undertegnet i desember i fjor, har det politiske fokuset vendt seg mot innenriksspørsmål. En tom, krigstappet statskasse kan ikke hamle opp med de enorme problemene landet sliter med: befolkningen øker med 6.000 netto daglig, minst

Meles svarte med å suspendere de 12 fra sine verv og stillinger i partiet.

10 prosent er smittet av HIV og AIDS (ved enkelte undersøkte skoler er så mange som 50 prosent smittet) og kvinner undertrykkes på alle plan.

Statsminister Meles Zenawi søker internasjonal hjelp og logrer for Verdensbanken, FN, EU og de store giverlandene. Ikke alle i koalisjonsregjeringen EPRDF setter pris på Meles' liberale politiske kurs. Meles er under hardt press fra venstrefløen i sitt eget parti Tigrayfolkets frigjøringsfront (TPLF).

12 ble suspendert. I slutten av mars møttes sentralkomiteen i TPLF for å diskutere demokratiutviklingen i Etiopia. Diskusjonen ble så het at 12 av sentralkomiteens 28 medlemmer reiste seg og forlot møtet i protest mot statsminister Meles. Meles svarte med å suspendere de 12 fra sine verv og stillinger i partiet.

De resterende 15 medlemmene i

komiteen vedtok en uttalelse som slo fast at korrupsjon og udemokratiske tendenser er den største trusselen for Etiopias sikkerhet.

I statlige og private aviser kan vi daglig lese om den politiske skitten-tøyvasken som utspiller seg i TPLF. Det er uklart hva det egentlig krangles om – noen mener Meles får gjennomgå fordi han ikke var aggressiv nok under krigen mot Eritrea, mens andre politiske analytikere betrakter det hele som en klassisk maktkamp. Selv om konfliktlinjene eksisterte allerede før krigen mot Eritrea i 1998, er det først nå de omtales offentlig.

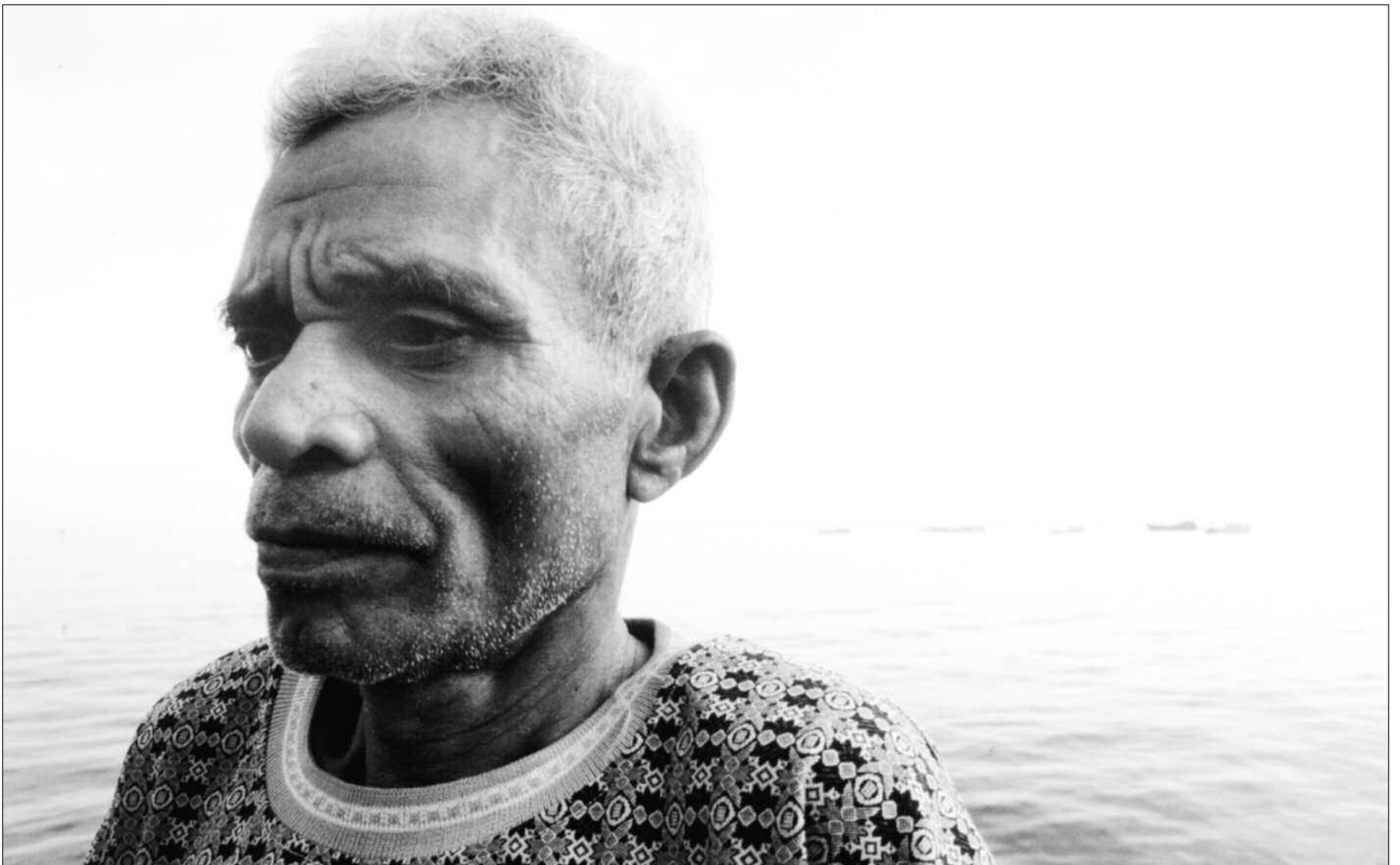
Sa opp i protest. Kranglingen er så høylydt at redaktøren i Etiopias største privateide avis, «Eletawii Addis», gikk av i protest i slutten av mars. Han hadde blitt bøtelagt av eieren etter at han hadde trykket en rekke

artikler om bråket i TPLF – krydret med harselerende tegninger. Dette ble for sterk kost for eieren som syntes det var upassende å dekke interne politiske stridigheter.

- Det er et sunnhetstegn at man nå for første gang kan lese om den politiske uenigheten, sier Oskar S. Oskarsson, Norges ambassadør i Etiopia.

Norske myndigheter vil bekjempe Etiopias enorme fattigdom ved å støtte prosjekter som omhandler HIV/AIDS, matvaresikkerhet og menneskerettighetsspørsmål. Holdningsskapende kampanjer skal støttes for å få ungdom til å bruke prevensjon, korn skal distribueres gjennom hele landet og embetsmenn skal kurses i demokrati-forståelse.

Anders Sømme Hammer er frilansjournalist.

Antonio dos Santos let seg verva til det indonesiske politiet på Aust-Timor som sto bak eit ukjent tal overgrep. Når han no vender heim, er han redd for hemn.

FOTO: NORALV PEDERSEN

Den lange reisa heim

Militsgrupper i Vest-Timor held framleis 100.000 austtimoresiske flyktningar

DILI (b-a): Militsgrupper i Vest-Timor held framleis 100.000 austtimoresiske flyktningar i jarngrep. Soldatar valdtek kvinner og spreier frykt og pro-indonesisk propaganda i leirane. Berre dei sterkaste flyktningane greier å rømme.

• I AUST-TIMOR: NORALV PEDERSEN (TEKST OG FOTO)

Dei kraftlause orda kjem stille og stotrande:

- Eg er redd. For at innbyggjarane i landsbyen min skal banka meg opp. Heldigvis lever nokre familiemedlemmer enno. Eg vonar verkeleg at dei vil ta seg av meg.

Antonio dos Santos stryk rastlaust den grove handa over kjaken.

Morgonrauden kveikjer dei grå skjeggstubbane i det brune andletet hans. Augo er mørke; 59-åringen har ikkje sove stort dei siste døgn. I mange dagar har dos Santos og dei 496 andre flyktningane på Patrica Anne Hotung vore på reise for å koma seg vekk frå dei kummerlege leirane i Vest-Timor. Den siste etappen var ei 14 timar lang sjøreise i natta frå den vesttimoresiske hamnebyen Kupang. I det solkula klauv horisonten i aust, kunne det kvite kinesiske skipet leggja til kaia i Dili.

Antonio dos Santos måtte reisa frå den vesle maisavlinga han hadde dyrka i flyktningleiren. Då han fekk plass på Patrica Anne Hotung, tenkte han at det var no eller aldri. Ei høne var alt han berga. Ho kviler på dekket, fastbunde til rekkverket med ein kvit taustump. Dei mange ungane spring mellom vasskanner,

”
Dei er mange som vil hemna seg på quislingane.

Björg Fredriksen, norsk UNHCR-medarbeidar på Aust-Timor.

risbøtter og plastposar med klede. Dei kvervlar opp ei stram lukt av dyr og trøytt, sveitte og skitne kroppar.

Redd for hemn. Antonio dos Santos var berre ein av dei mange hundretusen austtimoresarane som måtte flykta frå Aust-Timor i 1999. Den historiske folkerøystinga 30. august det året, der eit overveldande fleirtal stemde for sjølvstende frå Indonesia, drukna i blod. Militsen, med open støtte frå den indonesiske hæren, sette i gang ein valdsorgie som kosta minst 800 menneske livet og som dreiv tre fjerdedelar av folket på flukt - opp i fjella eller til flyktningleirar i Vest-Timor.

- Militsherjingane var skremmande. 5. september bestemte eg meg for å flykta med ein militærbåt til Kupang, fortel Antonio dos Santos. I Kupang har dos Santos budd i ein av dei 247 ulike flyktningleirane som den indonesiske hæren bygde opp over heile Vest-Timor sommaren 1999. Indonesarane planlagde desse leirane og la deportasjonsplanar. Samstundes rekrutterte dei austtimoresar til pro-indonesiske militsgrupper. Det vart ein folkehær som under heile valdkampen fram mot folkerøystinga dreiv utbreidd terror og truga sine eigne landsmenn på livet om dei røysta for lausriving frå Indonesia.

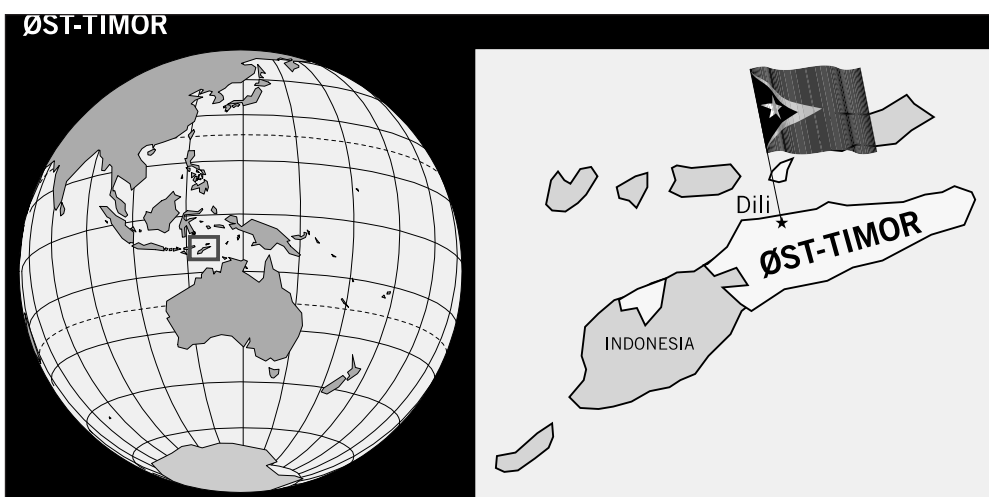
Antonio dos Santos grip fastare kring skipsrekkverket. Han skodar mot dei mange hundre landsmennene, flest menn, som har samla seg ved inngangen til hamna. Under oppsyn av væpna FN-soldatar stirer dei mot flyktningsskipet. Dei ser et-

ter familie og vener, men også personar som skal straffast for ugjerningane sine. Antonio dos Santos vikk unna dei kvasse blikka. Han let seg nemleg verva til det indonesiske politiet på Aust-Timor som er ansvarleg for eit ukjent tal overgrep under okkupasjonen. Dos Santos er no spent på korleis familien og folka i landsbyen hans utanfor Dili vil ta imot han.

Vanskeleg forsoning. - Dei er mange som vil hemna seg på quislingane, seier Björg Fredriksen som i mange år har arbeidd for FN sin høgkommissær for flyktningar (UNHCR), det siste halvanna året på Aust-Timor.

- Mange austtimoresarar har sjølv sagt vanskeleg for å tilgje angrande militsmedlemmer som har drepe sambygdingar og brent ned husa deira. For å få til forsoning samlar me innbyggjarane i landsbyen til samråd der den skuldige må be om orsaking for ugjerningane og ta straffa si, fortel Fredriksen der ho overvakar lossinga av mais, ris og an-

AUST-TIMOR

FAKTA OM BISTAND

- Norge fasar ut naudhjelpa til Aust-Timor og satsar på langsiktig utvikling av landet.
- Norge løyvde høvesvis 53 og 46 millionar bistandskroner til Aust-Timor i 1999 og 2000.
- Regjeringa har budsjettert med ein tilsvarande sum også i år.

Dei som har greidd å rømme frå flyktningleirane i Vest-Timor, er dei ressurssterke. Dei svakaste maktar ikkje å koma seg ut av leirane.

– Verdsamfunnet må halda fram med å leggja kraftig press på Indonesia slik at dei ryddar opp i flyktningleirane og avvæpnar militsen, seier Bjørg Fredriksen som arbeider for FN sin høgkommissær for flyktningar, UNHCR. Til høgre UNCHR-leiar på Aust-Timor, Bernard Kerblat.

dre eignedelar. Den energiske sørlandskvinna fortel at repatrieringa er særstidkrevjande. UNHCR har arbeidd intenst i fire veker berre for å få desse flyktningane tilbake til Aust-Timor.

– Nokre flyktningar kjem aldri tilbake, fordi dei vil bu i Indonesia. Andre ventar på kva som skjer på Aust-Timor. Ei tredje gruppe vil fyrst hausta avlingane. Dessutan spreier militsen rykte om at den austtimo-

resiske fredsbevarande styrken mishandlar kvinner som vender tilbake, at dei stel eigedelane, langar dop og at internasjonale hjelpearbeidarar spreier aids. Alt dette er sjølvstekt skitprat, seier Bjørg Fredriksen oppgitt.

Purunge sexslavar. Mellom 50.000 og 100.000 flyktningar bur framleis i leirane i Vest-Timor. Militisgrupper held mange av leirane i eit jarn-

1975. Der levde dei under særst vanskelege forhold. Etter tiår med svolt, sjukdom og kummerlege levekår har mange austtimoresarar eit svekka immunforsvar, noko som gjer dei endå meir mottakelege for den smittsame sjukdomen, fortel Rolandsen. Caritas Norge driv i dag to tuberkuloseklinikkar på landsbygda i den vestlege regionen av Aust-Timor og lækjer 4000 pasientar per år.

Lågt utdanningsnivå. Aust-Timor treng svært høgt utdanna innafør eit breitt spekter av fagfelt. Både universitetet og polytekniske høgskulen på øya har vore øydelagt etter militsherjingane i 1999. UNTAET har slite med å få kvalifiserte austtimoresarar til mellom- og toppstilingar. Dersom ikkje styresmaktene greier å retta opp det låge utdanningsnivået, kan kunnskapsgapet på sikt verta eit alvorleg trugsmål, også mot demokratiseringsprosessen.

Domingos Soares og borna hans gleder seg til å sjå att familien på Aust-Timor.

grep. Dei bruker denne makta for alt ho er verd. Soldatar har tenåring-sjenter som sexslavar. Ei av desse jentene er Juliana dos Santos som nettopp har fylt 16 år. I 1999 var ho ei av dei få overlevande etter den grufulle massakren i katedralen i byen Suai. Militsen drap 200 menneske; dei skaut eller hogg dei uskuldige i bitar med macheteknivane sine. Juliana dos Santos såg militisleiar Igidio Mnanek myrda broren sin før ho vart dregen med til det militære hovudkvarteret der soldatar valdtok henne etter tur. Militisleiar Mnanek tok henne deretter til ein flyktningleir i Vest-Timor som krigstrofé. Der gjekk ho som sexslave, vart med barn etter eitt av dei mange seksuelle overgrep og fødte ein son i november i fjor.

Store vanskar. UNHCR har teke opp situasjonen til dos Santos og dei mange andre kvinnene som er i hennar situasjon med indonesiske styresmakter. Sjølv om indonesarane har forsikra FN-utsendingane frå tryggingrådet om at dei arbeider for å sleppa fri desse unge kvinnene, finst det ingen prov på at dei har gjort noko konkret med sakene. Regje-

FAKTA OM AUST-TIMOR

- Folketal: Om lag 900.000
- Framleis oppheld 100.000 flyktningar seg på Vest-Timor etter militsherjingane i september 1999. Tilbakeføringa går sakte.
- Aust-Timor er under sivil og militær FN-administrasjon etter vedtak i FN sitt tryggingråd i 1999.
- Brasilianaren Sergio Vieira de Mello leier overgangsadministrasjonen UNTAET. Det er oppretta en «regjering» med fire medlemmer frå FN og fire austtimoresarar.

ringa i Jakarta har store vanskar med å kontrollere og instruere dei eigenrådige hæravdelingane som utstyres militsgjengane med våpen og mat.

Militisgruppene har også terrorisert dei internasjonale hjelpeorganisasjonane. I september i fjor vart tre UNHCR-hjelpearbeidarar frå Etiopia, Kroatia og USA i den vesttimoresiske grensebyen Atambua drepne på bestialsk vis.

– Det internasjonale samfunnet må halda fram med å leggja kraftig press på Indonesia slik at dei ryddar opp i leirane og avvæpnar militsen, oppmodar Bjørg Fredriksen.

Smertefull forsoning. Austtimoresarane står no føre eit tøft rettsoppgjær og ein smertefull forsoningsprosess. Dei har i det halvanna året som har gått sidan dei grufulle herjingane i 1999, vist vilje til å tilgje, men krev samstundes rettferd. Drapsmenn, torturistar og kriminelle skal dømmast og inn i dei kvite UNHCR-bussane. Væpna panserbilar eskorterer han og dei andre flyktningane ut frå hamna, gjennom havet av mistruiske augo, inn i ein ny kvardag, i eit Aust-Timor som reiser seg frå branntomtene.

Noravl Pedersen er frilansjournalist med spesiell interesse for Aust-Timor.

Norsk bistand – frå naudhjelp til langsiktig støtte

• NORALV PEDERSEN

DILI (b-a): Norge har fasa ut den akutte naudhjelpa til Aust-Timor, men har samstundes trappa opp den langsiktige bilaterale utviklingshjelpa. Den tosidige bistanden, om lag 13 millionar kroner i 2001, vert kanalisert gjennom den katolske hjelpeorganisasjonen Caritas Norge som driv tuberkuloseklinikkar og stipendprogram for studentar.

Hardt råka av tuberkulose. – Aust-Timor er eitt av verdas fattigaste land og er blant dei som er hardest råka av tuberkulose. Per 100.000 pasientar er 129 smitta, eit tal som i verds-målestokk er særst høgt, fortel Ernst Basil Rolandsen, Caritas Norge sin representant på Aust-Timor sidan 1996. Rolandsen har budd i hovudstaden Dili sidan januar 1999.

– Det brutale indonesiske militæret tvang mange austtimoresarar opp i fjella i åra etter invasjonen i

”

Austtimoresarane må sjølve finna eit godt styresett. Det er ikkje sikkert ein skandinavisk, sosialdemokratisk modell er den rette.

Ernst Basil Rolandsen, Caritas Norge sin representant på Aust-Timor.

Caritas starta i 1997 eit stipendprogram som i dag støttar om lag 370 austtimoresiske studentar som gjer ferdig studiane sine i Indonesia. Den austtimoresiske ministeren for utdanning har bede Norge om hjelp slik at endå 500 studentar skal få stipend.

– Trongen for høgt utdanna er størst innan jordbruk, skule, økonomi og planlegging, seier Ernst Basil Rolandsen.

Attentatforsøk. Økonomisk vil Aust-Timor dei neste åra vera heilt avhengig av olje- og gassutvinninga i Timorhavet. Også kaffi og turisme kan skaffa landet inntekter.

– Kaffiproducentane har med sin økologisk dyrka kaffi funne ei nisje i verdsmarknaden. Problemet er låge råvareprisar og at arbeidskrafta stadig vert dyrare fordi FN og dei internasjonale hjelpeorganisasjonane tvingar lønene i veret, fortel Rolandsen. Sidan 1999 har pri-

sane på marknaden i Dili vorte femdobla.

Konfrontasjonar. 30. august skal det haldast val på lovgivande forsamling på Aust-Timor. Per i dag er det skipa oppunder femten parti. Politiske konfrontasjonar dei siste månadene, som attentatforsøket på Xanana Gusmao i byrjinga av mars, kan gjera den komande valkampen turbulent. Rolandsen støttar UNTAET som har valt ikkje å setja tak for talet på parti.

– Austtimoresarane må sjølve finna eit godt styresett. Det er ikkje sikkert ein skandinavisk, sosialdemokratisk modell er den rette. Tradisjonelt har Aust-Timor hatt føydalt styresett med småkongar som har eigd landet. Skal den jamne austtimoresarar no få tiltru til demokratiet, må grasrota verta høyrd og få politisk påverknadskraft i gjenoppbygginga, seier Ernst Basil Rolandsen.

Første private kraftverk

Statkraft tjener gode penger på Khimti-kraftverket – Nepal klager på prisen

KIRNE/OSLO (b-a): Khimti-kraftverket i Nepal – eid og drevet av norske interesser – representerer den nye æra av privatisert drift av kraftverkssektoren i fattige land. Mens Statkraft regner med å tjene over 50 millioner kroner i året på prosjektet, mener myndighetene at kraftprisen er blitt for høy.

NEPAL

• I NEPAL:
BIBIANA DAHLE PIENE

Det er den 17. november 2000: Selveste kong Birendra av Nepal ankommer den lille samlingen av hvite, enkle bygninger og kraftinstallasjoner som utgjør Khimti-prosjektet ved bredden av Tami Koshi-elven, omtrent 17 mil øst for hovedstaden Kathmandu. Foran en skare av prominente personer, deriblant vise-statsministeren, finansministeren, samt flere representanter for norske myndigheter, erklærer han Nepals første privateide kraftverk for åpnet.

Kongens tilstedeværelse var ikke tilfeldig. Med Khimti-prosjektet gikk nemlig startskuddet for privat utnyttning av Nepals enorme vannkraftressurser. Håpet er at private investorer skal få fart på utbyggingen, som til nå bare har greid å utnytte én fattig prosent av vannkraftpotensialet.

God butikk. 890 meter inne i fjellet durer fem norskproduserte turbiner. Ut av fjellet sendes mellom 25 og 60 MW kraft i døgnet mot Kathmandu – avhengig av regntid og vannstanden i Khimti Kola-elven.

Selv om kraftverket er bitte lite, sett med norske øyne, leverer det hele 25 prosent av all strømmen som produseres i Nepal, totalt 350 gigawatt timer i året.

Khimti-kraftverket er bygget over BOOT-prinsippet: «Build, Own, Operate and Transfer». Byggingen, driften og eierskapet av kraftverket er organisert gjennom det private selskapet Himal Power Ltd. (HPL), der Statkraft holder 73 prosent av aksjene. I selskapets egen brosjyre heter det at: «Målet er å medvirke til å skape utvikling i Nepal på en miljøvennlig, effektiv og lønnsom måte.»

Om 20 år skal HPL overdra halvparten av eierskapet til det statlige Nepal Electrical Authority (NEA), og om 50 år skal hele kraftverket over på statens hender.

Men innen den tid har kraftverket vært god butikk for sine norske eiere.

Må betale høy pris. – Vi regner med et positivt resultat allerede det første året, opplyser Tor Arne Pedersen, som er økonomiansvarlig i HPL.

Gjennom en egen avtale har Nepals myndigheter forpliktet seg til å kjøpe en fast mengde kraft til en snittpris på rundt seks cent (rundt 50-60 øre) per kilowatt time de neste 20 årene. Det er en meget høy pris, innrømmer Statkraft. Kraften selges videre til forbrukerne, som må betale enda mer.

Når kraftverket kommer skikkelig i gang er avkastningen beregnet til å bli på 15 prosent, mellom fem og seks millioner amerikanske dollar (ca. 50 millioner kroner) i året.

Dersom forventningene til lønnsomhet innfris, kan Khimti-prosjek-

I mange år fremover vil norske ingeniører lære opp de lokalt ansatt ved Khimti-kraftverket. Her er Odd Arne Andresen, som er utlånt fra Statkraft, i ferd med å drille Krisna Prasad Phuyal om viktigheten av vedlikehold. ALLE FOTO: BIBIANA DAHLE PIENE

tet bringe inn nærmere en milliard kroner i sine norske eieres kasser i løpet av de neste tjue årene.

– Långiverne krever at vi setter prisen så høyt. Det er mange risikofaktorer å ta hensyn til, forklarer Pedersen.

– Risikoen er ikke bare knyttet til byggingen, men også i forhold til den politiske situasjonen i Nepal, som er svært ustabil. Vi kan for eksempel ikke regne som sikkert at myndighetene alltid vil betale regningene.

Brutal overgang. – Så langt har kraftverksutbyggingen vært en suksess. Men det er for tidlig å si om investeringen vil være lønnsom, sier Wenche Lund Øyno i Statkraft, som har vært med i prosjektet siden 1994.

Hun slår fast at kommersielle investeringer i utviklingsland stiller høye krav til avkastning, på grunn av den høye risikoen.

– Egentlig er vel dette et eksempel på at overgangen fra bistandsavhengighet til kommersielle forhold er temmelig brutal for utviklingslandene. Kommersielle vilkår betyr at Nepal må betale en høyere pris for strømmen enn om den var finansiert av bistandsmidler, sier Lund Øyno.

Hun peker imidlertid på at utviklingsbankene spiller en vesentlig rolle i dette.

– Som et kommersielt selskap har HPL fått lån på svært strenge vilkår. Renten vi betaler på en stor del av lånene er på rundt 11 prosent. Bankene kunne klart bidratt til å gjøre overgangen smidigere. En lavere rente ville slått direkte ut på prisen som Nepal må betale, fremholder Øyno.

Egen pengemåler. Ifølge Statkraft er Nepals myndigheter – ikke uventet – misfornøyde med avtalen, og ønsker en lavere pris. Samtidig er de interessert i flere private utbyggere, og ønsker trolig derfor ikke å stå åpent fram med kritikk.

Et kuriøst utslag av prisuenighe-

”
Långiverne krever at vi setter prisen så høyt. Det er mange risikofaktorer å ta hensyn til.

Tor Arne Pedersen, økonomiansvarlig i Himal Power Ltd..

Påtroppende driftsleder ved Khimti-prosjektet Vidar Lenningsvik.

Det lille, norskeide kraftverket Khimti Project produserer en fjerdedel av all strømmen i Nepal. Den største eieren, Statkraft, regner med å tjene gode penger på kraftverket før det overdras til Nepal om 50 år.

ten henger imidlertid i måleskapet på Khimti-prosjektets hovedkontor: Øverst henger HPLs måler for hvor mye strøm som sendes ut på nettet. Like nedenunder har NEA montert sin egen måler. Den tikker nøyaktig én prosent saktere.

– Med tanke på at vi kan produsere strøm tilsvarende 40 000 kroner i timen, så utgjør den prosenten etter hvert store summer, sier Vidar Lenningsvik, påtroppende driftsleder ved kraftverket.

Samtidig har myndighetene trent innkjøp av felles måleutstyr, forteller han.

– Er det riktig av dere å ta en så høy pris?

– Hadde dette handlet bare om penger, hadde vi drevet helt annerledes. For eksempel hadde vi ansatt langt færre folk, svarer Lenningsvik. I dag har kraftverket 140 ansatte med stort og smått, kun fire er norske.

Yte noe tilbake. Lenningsvik peker på at Statkraft har lagt stor vekt på å gi noe tilbake til lokalsamfunnet.

– Vi tar jo vann deres. Dette har ført til lavere vannstand og mindre vann i irrigasjonsanleggene. Vi ser

det som vårt ansvar å kompensere for dette, selv der hvor det er spørsmål om det egentlig er tunnelen som er årsaken. Det er viktig å ha lokalbefolkningen på vår side. Vi ønsker ikke å risikere konfrontasjoner.

HPL satser også på skoledrift, samt kontinuerlig opplæring og kursing av ansatte.

– Det er spesielt viktig å få inn forståelsen av hvor viktig det er å drive vedlikehold og forebygging. Det har de ingen tradisjon for her. Det vanligste er rett og slett å kjøpe ting totalt i stykker, forteller han.

Selv om det kommersielt sett ofte anses som uøkonomisk å bruke penger på å gjøre lokalbefolkningen fornøyd, ser Statkraftingeniøren dette som en lønnsom investering.

– Vi tjener på å ha et godt forhold til lokalbefolkningen, konstaterer han. Spesielt overfor den voksende maoistbevegelsen (se b-a nr.2/01), som kan oppleves som truende, er det viktig å ha folkelig støtte.

– Vi skal drive på her i 50 år, og vi vil gjerne også beholde æren internasjonalt. Vi ønsker ikke å holde en dårlig profil, sier Lenningsvik.

Khimti får mer NORAD-støtte

Himal Power Ltd. (HPL) og Statkraft har fått innvilget støtte på 18,7 millioner kroner til et lokalt elektrifiseringsprogram i landsbyene rundt Khimti-kraftverket.

– Alle rundt her vil ha strøm, forteller Vidar Lenningsvik.

Under prosjekteringen av Khimti forpliktet HPL seg til å skaffe elektrisitet til 350 husstander. Nå er nærmere 4000 familier i området knyttet til prosjektet. Innen utgangen av 2001 skal nærmere 800 husholdninger kunne skru på strømmen.

I tillegg til å ta strøm fra Khimti-kraftverket, skal HPL reparere og oppgradere et minikraftverk i området, Jankre, som i sin tid ble bygget av selskapet til Tibetmisjonen, Butwal Power Company. Jankre er i dag i en elendig forfatning, og det vil koste flere hundre tusen dollar å få minikraftverket i stand. Parallelt skal strømmettet bygges ut, pluss et

titalls nye trafoer.

Planen er at lokale myndigheter skal ta over eierskapet og driften av kraftverket etter fem år. I løpet av denne perioden skal HPL ha lært opp lokalbefolkningen i å drive kraftverket.

HPL skal betale 20 prosent av omkostningene, som er beregnet til 2,6 millioner US dollar (23,4 millioner kroner).

– Er det riktig å sette så mye bistandsmidler inn i et kommersielt foretak?

– Jeg vil si at dette er et godt eksempel på samarbeid mellom bistand og kommersielle interesser. Vi er jo ikke pålagt å gjøre dette. Dette er god bistand, pengene vil bli brukt til det de skal, sier Wenche Lund Øyno i Statkraft.

– Uten bistandsmidler ville vi ikke hatt anledning til å gjennomføre dette prosjektet, påpeker hun.

«Minst destruktiv» i 3. verden

Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier (FIVAS) er nådige i sin analyse av Khimti Kola-prosjektet: De karakteriserer kraftverket som «et av de minst destruktive vannkraftprosjektene i sin størrelsesorden i tredje verden i dag».

Den gode attesten skyldes i hovedsak at det ikke er bygget noen dam i forbindelse med kraftverket, og at konsekvensene for miljøet og lokalbefolkningen har vært marginale.

– FIVAS peker spesielt på fire grunner til prosjektets suksess:

■ Prosjektet har tatt miljø og lokalsamfunn på alvor

■ Prosjektet innebærer minimale fysiske inngrep i naturen

■ De private interessene som la premissene for utbyggingen bygger på en filosofi som setter lokal samfunnsutvikling ved siden av (eller over) profittinteressene (FIVAS tilskriver dette fokuset Butwal Power Company, som opprinnelig inngikk avtalen om byggingen av kraftverket)

■ Kompensasjonsprosessen startet tidlig, og har hatt en «føre var»-tilnærming.

Store ressurser, liten utnyttning

Fjellandet Nepal har ufattelige vannkraftressurser å ta av. Det utnyttbare potensialet er på hele 44 000 megawatt i året, viser tall fra Statkraft. Men hittil er kun 300 MW bygd ut. Det tilsvarer en utnyttingsgrad på under én prosent.

Til sammenligning er effekten av alle norske kraftinstallasjoner 28 000 MW. Det er rundt 70 prosent av Norges vannkraftpotensiale.

I dag har kun 15 prosent av Nepals innbyggere tilgang til strøm. Større og mer stabil kraftforsyning blir ansett som svært viktig for å få fortgang i utviklingen og trekke til seg utenlandske investeringer. Derfor har nepalske myndigheter lenge arbeidet for å trekke private investorer inn i kraftutbyggingen.

Men det dårlige forholdet til nabolandet India, Nepals viktigste kraftkjøper, har vist seg å være en kraftig bremskloss. De to landene greier rett og slett ikke å bli enige om en avtale om kjøp og salg av kraft.

– En slik avtale ville ha enorm betydning for den videre utviklingen i kraftsektoren. Om man greide å etablere et regionalt marked ville man kunne bygge ut mange gode prosjekter i Nepal, sier administrerende direktør i Himal Power, Harald Skar.

– Vi må utvikle vannkraftsektoren, og vi trenger definitivt denne avtalen, men India er et veldig vanskelig land å forhandle med. De tror de er storebror, og kan diktere oss. De vil ha alt til sin pris, men det er umulig, sier øverste embedsmann i nepalsk forvaltning, Tirtha Man Sakya.

KHIMTI-FAKTA

■ Khimti Kola-kraftverket eies og drives av selskapet Himal Power Ltd. (HPL). Khimti-prosjektet er det første privateide og -drevne kraftverket i Nepal.

■ Aktørene bak HPL er Statkraft, med 73 prosent av aksjene, Butwal Power Company (som i sin tid ble etablert av Den norske Tibetmisjonen, journ.anm.), med 15 prosent, og Alstom Power og GE Energy AS med seks prosent hver. Statkraft er i ferd med å selge 23 prosent av aksjene til Bergenshalvøens Kommunale Kraftselskap (BKK), men skal beholde 50 prosent av eierskapet.

■ Totalt har det kostet 140 millioner amerikanske dollar (ca. 1,2 mrd. kroner) å bygge kraftverket. Den Asiatiske Utviklingsbanken (ADB), Eksportfinans og Verdensbanken har til sammen gitt lån på nærmere 800 millioner kroner (om lag en tredel hver). Av egenkapitalen på 30 prosent har Statkraft skutt inn mer enn to tredeler, ca. 225 millioner kroner.

■ NORAD har bidratt med et lavrente-lån på 30 millioner kroner, samt bistand til infrastruktur, miljø og opplæring på nærmere 20 millioner.

■ Khimti-kraftverket er beregnet å gi en årlig avkastning på 15 prosent, eller omkring 50 millioner kroner. Det er langt høyere enn den gjennomsnittlige avkastningen i Statkraft, som i 2000 var på 3,9 prosent. Statkraft hadde i fjor et overskudd etter skatt på 847 millioner kroner.

UNDP satser mer på politiske rettigheter

Seks FN-eksperter på et nytt globalt senter i Oslo er ledd i UNDPs nye storsatsing på politisk rådgivning og faglig bistand innenfor demokratisering. Håpet er at senteret skal bli en viktig premissleverandør for demokrati- og rettighetstenkning innen internasjonalt utviklingsarbeid.

• GUNNAR ZACHRISEN

UNDPs leder Mark Malloch Brown og Norges utviklingsminister Anne Kristin Sydnes undertegnet avtalen om etableringen av senteret 14. mars. Malloch Brown understreket i sine innlegg viktigheten av å kople utviklingsarbeidet nærmere opp til demokrati- og rettighetstenkning.

– Satsing på utdanning og helse er helt sentralt i fattigdomsbekjempelse, men de fattige må også å ha makt for å sikres adgang til slike basisrettigheter, sa han.

Bistand og rådgivning. Målsettingen med senteret er både å gi råd til regjeringer og å støtte programmer for demokratisering på ulike nivåer i samfunnet. Støtte til desentraliseringsprosesser, utdanning innenfor menneskerettigheter, støtte til utvikling av lokaldemokrati, opplæring av folkevalgte og bistand til kompetanseheving i domsstolene er eksempler på ulike tilnæringsmåter.

– På dette området finnes det høyst ulike institusjonelle verktøy. En av våre oppgaver blir å analysere og gi råd om hva det er som kan fungere hvor, sa Malloch Brown.

Det nye senteret skal både fungere som rådgivnings- og kunnskapsentral og ideverksted. I tillegg skal det være et kontaktpunkt for forskere og forskningsmiljøer i Norge og resten av Europa. Ved siden av demokratisering og menneskerettigheter vil det også bli satset på kompetanse knyttet til konfliktforebyggende arbeid.

Håp – selv i Kina. – Men hvordan skal FN få gjennomslag for et samarbeid om demokratisering i de landene som trenger det mest – overfor de minst demokratiske regimene?

– Selv overfor land som ikke regnes blant de mest demokratiske på nasjonalt nivå, er det mulig å få til viktige initiativer på dette området. For eksempel er både UNDP og Carter-senteret involvert i et større program knyttet til lokalvalg i Kina, og vi har fått full støtte fra den kinesiske regjeringen – til både dette og andre tiltak, sier Malloch Brown.

Han understreket samtidig at UNDPs virksomhet på dette området vil være fullstendig basert på etterspørselen etter slik bistand fra fattige land. Ifølge UNDP-lederen har etterspørselen så langt vært overveldende.

Ingen gjentjeneste. Det er første gang en FN-organisasjon etablerer et slikt programkontor i Norge.

Malloch Brown avviste et spørsmål om etableringen av kontoret i Norge var en gjentjeneste for å tekkes en viktig sponsor, og hevdet at både Norges tradisjoner innenfor internasjonalt fredsdiplomati, norske forskningsmiljøer og til og med tidssoner var argumenter for plasseringen. Sistnevnte var en henvisning til at Oslo, sammenlignet med

UNDPs leder Mark Malloch Brown.

New York, befant seg i en gunstig tidssone i forhold til land i Afrika og Midtøsten.

Nøyaktig hvor kontoret skal holde til i hovedstaden er ennå uklart, men senteret skal bemannes av seks eksperter og en kontorfunksjonær. UNDP er i ferd med å gjennomgå 300 søknader på de seks ekspertstillingene.

– Senteret kan bidra til å trekke norske forskere og forskningsmiljøer nærmere FN. Norge har et stort utenrikspolitisk miljø som kan gi viktige bidrag. Dessuten handler det om temaer som er veldig spennende for Norges arbeid i Sikkerhetsrådet, sa Sydnes.

Hun signaliserte samtidig økt norsk støtte til FN-systemet og særlig UNDP.

Kursdreining. Demokrati og menneskerettigheter er i dag allerede det største og raskest voksende satsingsområdet i FN-organisasjonens UNDPs programarbeid. Ved siden av å avspeile en dreining i forhold til hvilken rolle og hvilke satsingsområder UNDP skal ha innenfor internasjonalt utviklingsarbeid, er etableringen av kontor også et ledd i desentraliseringen av FN-organisasjonen. Under den forrige UNDP-sjefen James Gustav Speth var det en kraftig vekst i antall ansatte ved hovedkvarteret i New York, samtidig som giverlandenes bidrag til UNDP etter hvert sank dramatisk.

FAKTA

■ FNs utviklingsprogram (UNDP) er FNs største utviklingsorganisasjon med kontorer i 132 land.

■ Ifølge UNDP faller 52 prosent av virksomheten inn under «demokratisk styresett».

■ Norge er UNDPs fjerde største økonomiske bidragsyter, og den aller største målt i forhold til folketallet.

■ Bevilgningen, som tas over bistandsbudsjettet, var for 2001 på 620 millioner kroner

Serbia frykter privatisering

«De to store» presser på – en halv million arbeidsplasser i faresonen

BEOGRAD (b-a): Etter mange år med kriser, og et halvt år med full stopp, kom symaskinene så smått i gang igjen på statsbedriften TIZ-tekstil i Beograd. Men nå frykter både arbeidere og ledelse en ny trussel – privatisering. Det samme gjør sentrale ministre i Serbias nye regjering.

• TEKST OG FOTO:
ODD IGLEBÆK

JUGOSLAVIA I Serbia har det i nesten et tiår vært en svært særegen form for privatisering. Den har gått ut på at president Milosevic og hans klikk brukte landets produksjonsapparat til å berike seg sjøl. De som hadde jobb fikk derimot stadig mindre i lønningsposene.

– Men nå skal altså den virkelige privatiseringen snart begynne, og da lurar vi virkelig på hvordan det skal gå, sier Glojer Georgi, daglig leder ved TIZ-tekstil.

Arbeiderstyrt. Denne bedriften har – på linje med de aller fleste i dagens Serbia – vært såkalt arbeiderstyrt helt siden tidlig i Tito-epoken. TIZ var også fram til slutten av 1980-tallet en såkalt mønsterbedrift. I 1987 hadde den 2000 arbeidere, hvorav 80 prosent var kvinner. En stor del av produksjonen var søm av dameundertøy for det internasjonale markedet. Blant annet var «Triumph» en av de store kundene.

– Men da sanksjonene ble innført i 1992 mistet vi disse kontraktene, og siden gikk det bare nedover, forteller Glojer Georgi.

Han arbeidet her på 1980-tallet, og kom tilbake igjen våren 1999. Tilfeldigvis var det samme dag som NATO bombet militærforlegningen rett ved siden av bedriften.

Skremmende bomber. – Det var skremmende, men heldigvis mistet vi ingen liv. Men noen skader ble det også hos oss. Blant annet ble sentralvarme-anlegget ødelagt, forteller han.

– På denne tiden hadde bedriften stått i et halvt år. Dårlig ledelse var også et problem, men etter hvert fikk oppdrag og litt penger. Vi måtte gå veldig forsiktig fram, forklarer Glojer Georgi.

Bedriften har nå 400 ansatte, og produserer treningstøy og «grilldresser». De første lønningene ble utbetalt i juli 2000.

– Det var en stor dag for oss, selv

Stana Velikovic har arbeidet i 27 år på TIZ-tekstil. Blir det privatisering vil hun ha aksjer for innsatsen.

FOTO: ODD IGLEBÆK

om det ikke ble så mye penger, ca 350 kroner per ansatt, sier han. Lønna er for øvrig fortsatt den samme, et halvt år seinere.

Aksjer til alle. – Vi ser det slik at privatisering må innebære at alle nåværende og tidligere ansatte må få aksjer. Antallet må gjøres avhengig av hvor lenge de har arbeidet her. En annen del kunne eventuelt legges ut for salg. Det må være en viss rettferdighet, understreker bedriftslederen.

Han vil samtidig gjerne vite hva det nye regimet i Serbia har tenkt å gjøre med saken.

Frykt blant statsråder. – Jeg tror ikke de er helt sikre på det, sier Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp. For kort tid siden besøkte han Beograd og hadde samtaler med blant annet Goran Pitic, minis-

ter for utenlandsk bistand og Gordana Matkovic, helse- og sosialminister.

– Generelt ga de nærmest uttrykk for en slags frykt, og snakket om at en halv million arbeidsplasser kunne gå tapt ved privatisering. Det er mye i et land hvor kanskje ikke mer enn et par millioner har arbeid i dag. De skyldte også på at det var det økonomiske reformpresset fra IMF og Verdensbanken, som kunne føre til en slik utvikling, sier Sommerfeldt.

Må se positivt. – Vel, jeg vil ikke si at det blir smertefritt, men det gjør aldri omstillinger, kommenterer Rory O'Sullivan, sjef for EUs og Verdensbankens felles koordineringskontor for bistand til Balkan og Sørøst-Europa. – Men at det skal dreie seg om en halv million mennesker, det tror jeg ikke.

Rory O'Sullivan, sjef for EUs og Verdensbankens felles koordineringskontor.

– Nå gjelder det heller å se det positive i privatisering, fortsetter han. – Når det gjelder bedrifter som går bra, og det finnes noen, så er det ingen grunn til å gjøre noe med dem. Problemet er heller alle de som går med tap, og hvor det vil være billigere å betale ut lønninger uten at folk kom på arbeid. Det er de vi må gjøre noe med.

– Men først og fremst må vi skape tillit, så også utenlandske investorer kommer til Serbia. Uten store pengetilganger utenfra, vil det meget vanskelig om ikke umulig, å få Serbia på beina igjen, sier han.

Balkan tar 8-10 pst. av verdens bistand

• ODD IGLEBÆK

Sørøst-Europa mottar nå bistand i et omfang av fire til fem milliarder dollar hvert år. Av dette går en milliard til regionen som sådan – det øvrige går til det tidligere Jugoslavia. Til sammenligning er verdens samlede bistandsinnsats drøye 50 milliarder dollar årlig. 8-10 prosent av all offentlig bistand går dermed til Balkan.

Det er Rory O'Sullivan som legger fram tallmaterialet for Balkan. Han har lenge har fulgt bistandsutviklingen i Sørøst-Europa. I flere år var han leder av Verdensbankens

kontor i Sarajevo. Deretter har han vært sjef for EUs og Verdensbankens felles koordineringskontor for hele på Sørøst-Europa. Dette åpnet i juli 1999 og ligger i Brussel.

I perioden 1990-99 ble det samlet overført nesten 21 milliarder dollar i bistand til Sørøst-Europa, viser statistikk fra OECD/DAC.

– Ved utgangen av 2000 var tallet trolig økt til omlag 25 milliarder. Vi regner også med at vi vil ligge på dette nivået noen år framover, sier Rory O'Sullivan.

Det er mye penger som sirkulerer. Det mest synlige beviset på at

pengene brukes er gjenoppbygging av bruer, veier, hus og annet som er ødelagt av krigshandlingene. En stor pott har også gått til matvare- og nødhjelp. Både i Kosovo og Bosnia-Hercegovina står slik hjelp fortsatt høyt på dagsorden.

I hvert land, stat eller protektorat, styres bistanden på sin måte. Langt på vei i Bosnia-Hercegovina, men framfor alt i Kosovo, blir så å si all offentlig planlegging, administrasjon og ikke minst det økonomiske reformarbeidet, drevet fram av utenlandske bistandsarbeidere.

FOLKETALL OG SAMLET OFFENTLIG BISTAND TIL SØRØST-EUROPA 1990-1999

(Alle summer i US-dollar)

	Beløp	Befolkning
Uspesifisert til eks-Jugoslavia	6,6 mrd.	–
Bosnia-Hercegovina	5,0 mrd.	4,2 mill.
Kroatia	0,4 mrd.	4,6 mill.
Kosovo, Serbia og Montenegro*	1,1 mrd.	0,6 mill.
Makedonia	0,8 mrd.	2,0 mill.
Sum eks-Jugoslavia	13,9 mrd.	21,4 mill.
Albania	2,5 mrd.	3,4 mill.
Bulgaria	1,7 mrd.	8,2 mill.
Romania	2,5 mrd.	22,5 mill.
Sum Sørøst-Europa	20,6 mrd.	55,5 mill.

* Montenegros befolkning er anslått til 0,8 millioner. For Kosovo er tilsvarende tall 1,8 mill., for Serbia om lag 8,0 millioner. Bistandsbeløpet omfatter først og fremst bistand til Kosovo. Mer enn halve beløpet (0,6 mrd.) ble overført i 1999.

Kilder: OECD/DAC og EU/Verdensbanken

Lottofeber i Tanzania

AV SAMMY MAKILLA, TANZANIA

PENGESPILL

Hver søndagkveld er det tv-lotto i Tanzania. Millioner av mennesker deltar, og samlingsstunden foran tv-en er en familiebegivenhet. Drømmen om eget hus, tøff bil og et helt nytt liv kan bli til virkelighet. For noen få.

I Tanzania er gjennomsnittsinntekten under 1500 kroner i året. Mange mennesker er svært fattige, og tv-lottoen er blitt drømmen mange setter sitt håp til for endelig en gang å komme ut av fattigdommen.

I dagens Tanzania snakker folk fortsatt en god del om politikk og fotball når de møtes. Men stadig oftere dukker lotto opp i samtalen.

Både aviser og tv blir brukt for å overbevise tvilere om at det er mulig å bli millionær over natta. Forleden var det bilde av en 60 år gammel landsbyboer som hadde vunnet en sum tilsvarende 270.000 kroner på lotto. Bildet viste karen, glisende med utstående tenner, sammen med en traktor og en liten lastebil han hadde kjøpt for pengene. Det var ting han hadde drømt om i hele sitt liv. Nå hadde han endelig fått dem, og avisleserne tenkte nok ved seg selv at de ville være dumme hvis de ikke grep sjansen til å få oppfylt sine egne drømmer på samme måte.

To hushjelper spleiset på en fem kroners bong, og vant 56.000 kroner. De ble øyeblikkelig byens viktigste nyhet, og folk med husposter over hele landet ble ivrige lottospillere ved tanken på hvilken frihet en gevinst kunne gi dem. De to vinnerhushjelpene sa selvsagt opp jobben og startet et nytt liv.

Bilder av unge menn og ikke fullt så unge kvinner som vinner spreke biler pryder ofte lokalavisenes første- eller sisteside. Effekten av alle disse vinnerbildene er en enorm interesse for lottoprogram-

Hvem kunne ikke tenke seg å motta en pengestabel på denne størrelsen ...

... eller en flunkende ny bil?

FOTO: SØRVIS

mene på tv søndag klokka 18 og 20.30.

Barn helt ned i seksårsalderen tigger foreldrene sine om en lottokupong. På søndagen får barna gjerne ikke lagt seg før i ti-tiden, når vinnerne er blitt kjent. Mange aviser gjør god butikk på mandager, fordi de offentliggjør resultatene.

- Jeg spiller fordi det ikke finnes noen annen måte jeg kan få nok penger til å bygge mitt eget hus, sier

«Lotto-selskapene melker ei ku de ikke fører», blir det sagt.

Abdallah Ngozi, sjåfør i Dar es Salaam.

Den private lottoen kom til Tanzania 30. juli i fjor, takket være IPP Group of Companies. IPP er det største mediaselskapet i Tanzania, med to tv-stasjoner, fire radiostasjoner og ikke mindre enn sju aviser. Firmaet eies av en av Tanzanias rikeste innfødte, Reginald Abraham Mengi.

Programvertene for TV-sendingene er lettkleddede jenter, kanskje for å øke seerantallet enda mer. Både selve spillet og tv-programmene er blitt uhyre populært, særlig blant kvinner, ungdom og barn.

Konkurransen på tv-markedet blir stadig hardere i Tanzania. Bare i Dar es Salaam er det åtte tv-stasjoner, i tillegg til kabel-tv-tilbudene som blir stadig billigere. I desember ble et nytt pengespill, Aladdin's Bingo, lansert av en gruppe tanzanianere med asiatiske røtter. Og folk flokker seg rundt Aladdins lampe og gnir på den, i håp om å bli gjort rike av ånden i lampen.

Konkurransen har ført til pris-krig mellom selskapene. Den «gamle» Jackpot Bingo solgte opprinnelig sine kuponger til 10 kroner stykket, men Aladdin tilbød sine til bare to og fem kroner. Dermed trakk de til seg de aller fattigste, på bekostning av ITV Jackpot Bingo. Men nå har Jackpot også begynt å selge kuponger for en, to og fem kroner stykket, i tillegg til dem til 10 kroner.

Før Aladdin's Bingo dukket opp, ble kupongene solgt i butikker, og markedsføringen skjedde via IPPs medier. Nå har begge pengespillene kjøpt seg biler som kampmiddel i markedsføringen. Fattige artister har fått seg trygge jobber som DJ-er på lastebiler og minibusser som reklamerer for pengespillene.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Sammy Makilla er redaktør i Business Times i Tanzania. Han er medlem i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Mange ser på lottospillene som en naturlig utvikling etter de bedrøvelige årene med the Lottery Corporation of Tanzania, LCT. De drev pengespill på vegne av staten, men toppgevinsten stagnerte på 300 kroner på tross av at tanzanianske shilling har falt dramatisk i forhold til amerikanske dollar. Det er nå fritt fram for firmaer som vil tilby pengespill, så lenge de retter seg etter visse retningslinjer.

Noen mener pengespillene er en måte å fordele rikdom på, og at de hjelper med å redusere fattigdommen i landet. Men kritiske røster har begynt å advare. De aller fleste blir tross alt bare enda fattigere av pengespillene, og kommer til å fortsette med det selv om de spiller hver eneste uke i resten av sitt liv. «Lottoselskapene melker ei ku de ikke fører», blir det sagt.

Også visepresident Omar Ali Juma uttrykker bekymring over lottofeberen. Han oppfordrer folk til ikke å sette sin lit til vinnerlykken, men heller jobbe hardt for å brødfø seg og sine.

Det gjenstår å se om folk følger rådet hans.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Betyr GAVI vaksiner til alle?

AV ANITA HARDON,
AMSTERDAM UNIVERSITET

GAVI

DET GLOBALE forsøket på å vaksinere verdens barn er en bemerkelsesverdig suksesshistorie. Med utgangspunkt i det verdensomspennende programmet for utryddelsen av kopper lanserte verdens helseorganisasjon (WHO) i 1974 det utvidede vaksinasjonsprogrammet, EPI. Den gang var mindre enn fem prosent av verdens barn blitt vaksinert mot de seks utpekte sykdommene; difteri, stivkrampe, kikhoste, polio, meslinger og tuberkulose, selv om vaksinerne mot disse sykdommene var rimelige. EPI-initiativet skjøt fart med kampanjen Universal Childhood Immunisation (UCI). I 1990 under FNs toppmøte for barn erklærte FNs barnefond (UNICEF) at UCIs målsetning om 80% dekning var nådd. Da denne suksessen ble annonsert i 1990, hadde hovedaktørene opprinnelig planlagt å forsøke å nå de siste ti-tyve prosentene av jordas befolkning som fremdeles manglet vaksinedekning.

I stedet begynte det 30-årige forsøket med å vaksinere barn og voksne å smuldre opp i løpet av 90-tallet. Endringen skyldtes en mengde årsaker, inkludert krig, nye sykdommer (slik som HIV/AIDS) givertretthet og et skifte av ledelsen i WHO. (Dr. Hiroshi Nakajima fra Japan ble ny generaldirektør i organisasjonen, og etterfulgte dermed Dr. Halfdan Mahler som hadde vært en sterk talsmann for «helse for alle»). Endringene førte til at firmaer involvert i vaksinasjonsprogrammer la mindre vekt på å nå ut til ikke-vaksinerte befolkninger. På 90-tallet fulgte firmaene en mer selektiv framgangsmåte, både når det gjaldt utryddelsen av polio og i å utvikle og introdusere nye og bedre vaksiner.

Resultatene av vaksinasjonsforsøkene på 90-tallet var nedslående. I de fleste av verdens fattigste land sank vaksinedekningen. I 2000 hadde dekingen for de seks tradisjonelle vaksiner gått ned til 75 prosent. Enda verre var det at UNICEF slo fast at i 19 land, de fleste i Afrika, hadde vaksinedekningen mot difteri, stivkrampe og polio sunket til under 50 prosent. I 22 andre land hadde færre enn 75 prosent av barna fått poliovaksine. Og det fantes land som var enda hardere rammet: I Nigeria var det en nedgang fra 80 prosent i 1990 til 27 prosent i 1998. I samme periode i DR Kongo sank vaksinedekningen fra 46 prosent til 25 prosent, mens Togo gikk fra 100 prosent til 54 prosent. Resultatet er anslagsvis tre millioner dødsfall hvert år som kunne vært forhindrede med vaksiner.

I DAG BLIR vaksineprogrammer tatt hånd om av et multimillion dollar fond, Global Fund for Children's Vaccines, som ble lansert av Global Alliance for Vaccines and Immunization (GAVI). Dette offentlig-private initiativet ble formelt lansert under Verdens økonomiske forum i Davos i januar 2000. Strategien bak GAVI er blant annet å bedre adgangen til grunnleggende vaksinetjenester, øke bruken av kostnadseffektive vaksiner, øke farten på innføringen av nye vaksiner, få fart på forsøkene på å framstille nye vaksiner og å gjøre vaksinering til et sentralt utviklingsspørsmål. Deltakerne inkluderer WHO, UNICEF, Verdensbanken, Bill og Melinda Gates Children's Vaccine Program, stiftelsen Rockefeller, organisasjonen International Federation of Pharmaceutical Ma-

nufacturers' Association (IFPMA) og noen nasjonale regjeringer.

Det globale fondet og GAVI oppsto da Bill og Melinda Gates fond ga 750 millioner dollar for å nå det «enkle» målet: «å gjøre alle barns rett til å bli beskyttet mot vaksinebekjempende sykdommer til en offentlig helsesak». Siden denne første donasjonen har fondet fått tilsagn om støtte fra regjeringene i USA (50 millioner dollar), Norge (125 millioner dollar), Storbritannia (fem millioner dollar) og Nederland (100 millioner dollar).

DET GLOBALE fondets virksomhet og GAVI ble diskutert på det første halvårige møtet med alle GAVIs samarbeidspartnere i Noordwijk i Nederland fra 20 til 21 november 2000. Etter en uavhengig gjennomgang anbefalte GAVI-styret det globale fondet å la 23 land få støtte for å styrke deres nasjonale vaksineprogrammer. I september ble tretten land valgt. Ti nye land ble valgt under styremøtet som etterfulgte GAVIs møte med samarbeidspartnerne.

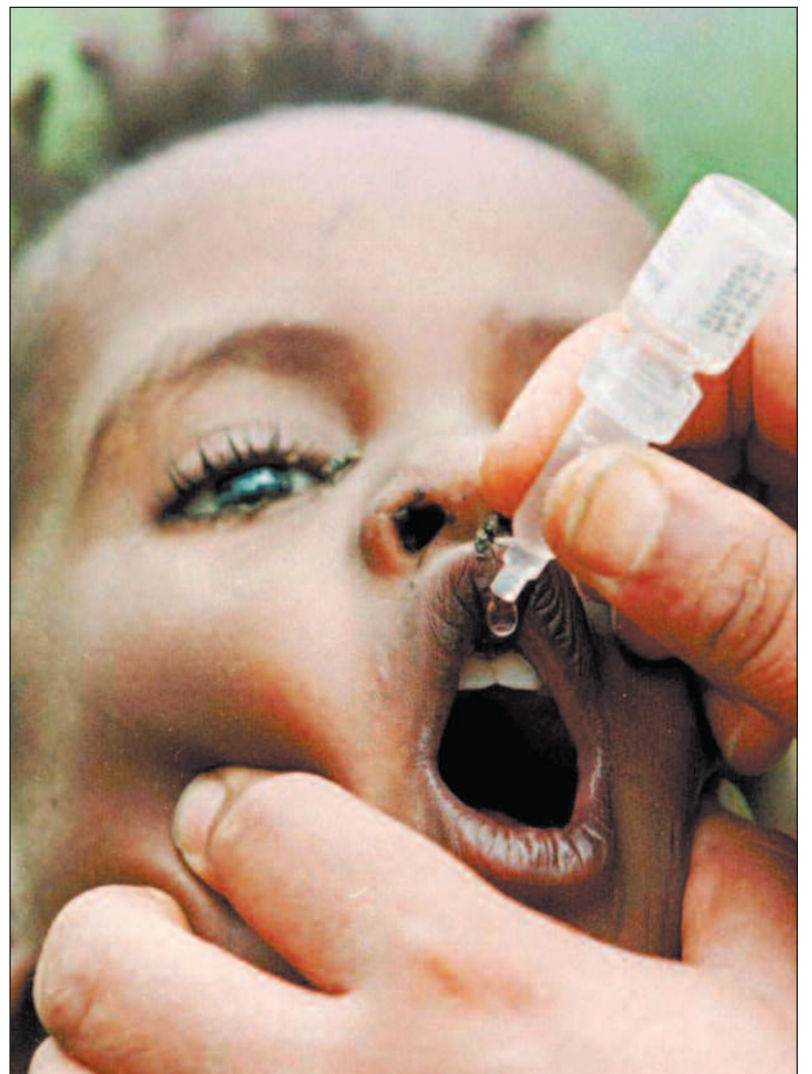
Detaljer fra denne første runden avslører at til sammen 150 millioner dollar i vaksiner og økonomisk støtte skal gå til 13 allerede involverte land over en femårs periode. Detaljer fra den første utbetalingen (2000/2001) avslører at ti prosent av disse fondene er øremerket for å styrke vaksineapparatet, mens 90 prosent skal brukes til å introdusere nye vaksiner - for det meste hepatitt B. GAVIs politikk oppmuntrer til bruk av den nyutviklede DTP-hepatitt B vaksinen, spesielt i land med et svakt vaksinasjonsprogram. Dette kan indikere et fundamentalt skifte i vaksinasjonspolitikken fra tiden etter Alma Ata-møtet, hvor grunnleggende helsetjenester sto i fokus. Den gang var det dominerende temaet i internasjonal helsepolitikk lokal deltakelse, retten til helse og lik tilgang til ressurser. Nå ser det ut som om internasjonale helsepolitikere ikke lenger ser på utviklingslandene primært som mottakere av internasjonale basisvaksiner, men snarere som markeder for nye.

Ved å bruke høye summer på nye vaksiner risikerer GAVI og det globale fondet å skape ulikheter i folks helse i de landene de har pekt ut for å støtte. I ni av de landene som er utpekt i første runde, er vaksinedekningen under 75 prosent. Med dette nye initiativet vil imidlertid trolig de resterende 25 prosentene forbli uvaksinerte. Ved å innføre en hepatitt B-vaksine i disse landene vil barn som allerede er blitt vaksinert med den tradisjonelle EPI-vaksinen bli beskyttet mot nok en sykdom, mens de ikke-vaksinerte barna må fortsette å leve i dypteste fattigdom.

VEKTLEGGINGEN AV å introdusere nye vaksiner gjør GAVI til en allianse hvor industrien gjerne vil delta. I GAVIs styre er det to representanter for industrien - en OECD-representant og en representant for utviklingslandene. Jean Stephenne, president i SmithKline Biologicals (et firma som produserer den DTP-hepatitt B kombinasjonen som i stor utstrekning blir benyttet), lanserte i en av møtets hovedtaler betingelsene for industriell deltakelse i alliansen. Disse inkluderte en garanti for «fornuftige priser», støtte til et troverdig og bærekraftig marked, respekt for internasjonale eiendoms-

debatt

I ni av de landene som er utpekt er vaksinedekningen under 75 prosent. Med dette nye initiativet vil trolig de resterende 25 prosentene forbli uvaksinerte.

En etiopisk jente blir vaksinert mot polio. Etiopia er et av bare tjue land hvor polio ikke er utryddet. FOTO: SCANPIX/AP

rettigheter, et trappe-prissystem som beskytter mot gjeneksport av produkter fra utviklingsland til høykostnadsmarkeder og et forbud mot obligatoriske lisenser. I Noordwijk understreket industrirepresentantene viktigheten av å la forskningsbaserte selskap utvikle de nødvendige nye vaksiner, og sa at de var imot forslag om teknologioverføringer. De understreket at utviklingen av vaksiner er for kompleks for offentlige forskningsinstitusjoner og lokale produsenter i utviklingslandene.

Deltakerne i GAVI-prosjektet så ikke ut til å bry seg om de mulige interessekonfliktene mellom store forskningsbaserte selskapers markedsinteresse for nye produkter og det offentlige målsetning om å hindre barnedødelighet i utviklingsland.

Under møtet i Noordwijk var det noen få kritiske stemmer: «Vi vet hva som må gjøres», sa D. Muga, en representant for det kenyanske helsedepartementet. «GAVIs samarbeidspartnere tar seg ikke tid til å finne ut hvorfor vi ikke gjør det vi burde gjøre». Han la vekt på viktigheten av å støtte lokaladministrasjonen og å la landsbybefolkningen selv få ta ansvar.

Anita Hardon er senior lecturer ved Medical Anthropology Unit ved Universitetet i Amsterdam. Hun er aktiv i det alternative helsenettverket HEALTH ACTION INTERNATIONAL EUROPE.

HAR OFFENTLIG/PRIVATE koblinger slik som GAVI styrket eller svekket rollen til FNs organisasjoner som WHO og UNICEF? Spørsmålet må bli stilt i lys av at disse organisasjonene hadde oppnådd nesten full vaksinedekning i 1990. Andre viktige spørsmål reises ut fra det faktum at i GAVI er FN-organisasjonene kun partnere, ikke ledere. WHOs generaldirektør skal sitte i styret de to første årene, og vil bli etterfulgt av UNICEFs leder Carol Bellamy. Men etter det er det uklart hvem som skal sitte i styret. GAVIs oppbygning gir ingen klare mekanismer for an-

svarlighet (accountability). Det er heller ikke offentlig innsyn i beslutningsprosessen. Avgjørelsene blir tatt av et styre som domineres av givere, representanter fra Gates fondet og industriland som har gitt penger til det globale fondet.

Andre bekymringer er mangelen på stabilitet. Hva vil skje om en femårs tid når bidragene til Gates fondet er brukt opp? Vil den nødvendige globale, politiske viljen til fortsatt å støtte vaksinasjonsprogrammer i de fattigste landene fremdeles være til stede? Eller vil disse landene bli overlatt til selv å finne ressurser til disse utvidede og dyrere programmene som GAVI står for? William Muraskin, en skribent som har studert offentlig helsepolitikk kom med følgende kommentar til Gates' initiativ: «Dette er strålende og jeg er imponert over Gates sine folk, men de besvarer ikke spørsmålet om bærekraftig utvikling».

Det er vanskelig å kritisere et vaksinasjonsinitiativ. Ingen er motstandere av økt vaksinedekning. Det er ikke det egentlige spørsmålet. Det vi heller må diskutere åpent er hva som fremmer disse tiltakene og sørger for at de når ut til dem som virkelig trenger det. Hvem sørger for at offentlig helse spørsmål blir satt framfor behovene til den private sektor eller den forskningsbaserte industrien? Kan private fond bli holdt ansvarlige i samme grad som myndigheter og FN-organisasjoner? Hvilket ansvar har nasjonale regjeringer for å holde fast ved sine forpliktelser for å nå dette målet? Som Jeffrey Sachs, en internasjonal økonom ved Harvard Universitetet og leder av WHOs kommisjon for makroøkonomi og helse har uttalt: «Det er ikke et år eller to med hjelp som behøves, men 20 år. Det Gates har gjort er fantastisk, men Gates alene kan ikke greie dette».

(Innlegget er forkortet, red.)

Kommentar til Hardons kritikk

AV TORE GODAL, GAVI.

GAVI

HELSEUTVIKLING har lenge vært et neglisjert område. Nå er temaet ute av skyggen, nye aktører har trådt fram på scenen, et mangfold av nye globale initiativer er tatt, nye fond er skapt, og nye partnerskap mellom offentlige og private sektorer er formet.

Dette krever større tenkning, kritisk analyse og debatt. Derfor hilser vi HAI's interesse i vaksiner generelt og i GAVI spesielt, velkommen.

La meg gi noe bakgrunn om GAVI. Alliansen ble dannet i 1999, et år før den ble offisielt lansert i Davos. Dens historie går tilbake til et møte, initiert av Verdensbankens president Jim Wolfensohn, i 1998. Bakgrunnen for dette møtet var nettopp problemene som Hardon nevner: omfanget av vaksinasjoner i de fattigste landene stagnerer eller går nedover, etter den tidligere suksessen til EPI (WHO's utvidede vaksinasjonsprogram, red. anm.) som økte det globale vaksinasjonsomfanget fra under fem prosent tidlig på 70-tallet, til rundt 80 prosent i 1990. I tillegg fant man at forskjellige mellom industrialiserte land og lavinntektsland, målt i antall vaksiner tilbudt til barn, var økende. I de fleste høyinntektsland får barn i dag 11-12 vaksiner, mens tilsvarende for utviklingsland er de tradisjonelle seks EPI-vaksinene.

Denne bekymringen samt viljen til å snu den nedadgående trenden ledet til etableringen av Alliansen. Dette skjedde før løfter om midler fra Bill Gates eller noen andre. Alliansen ville blitt etablert uansett. Først etter at Alliansen var etablert i 1999, gikk Bill and Melinda Gates' Foundation inn med sitt første bidrag, noe som resulterte i dannelsen av Global Fund for Children's Vaccines. Dette fondet, som nå har vokst etter flere større bidrag fra en rekke land, deriblant Norge, har gitt Alliansen et kraftfullt verktøy i kampen for å revitalisere vaksineprogrammene.

ALLIANSEN HAR EN bred og inkluderende definisjon av likhet - med et endelig mål om at alle barn i alle land skal ha tilgang til vaksiner som er epidemiologisk rettferdiggjort.

For det første, ulikheter mellom land er håndtert ved å gi de fattigste landene (der BNP er mindre enn 1000 USD per capita i året) ekstra støtte. Ideen er å gjøre vaksinasjonsprogrammene i det primære helse-systemet mer robuste, å hjelpe landene til å øke dekningsgraden til minst 80 prosent, samt å tilby assistanse i å introdusere nye vaksiner på bakgrunn av epidemiologiske fakta.

For det andre, en av hovedmålsettingene i Alliansen adresserer ulikheter i det enkelte land. Målet er at 80 prosent av alle land bør nå 80 prosents vaksinedekning i alle distrikter.

Målinger av gjennomsnittlig vaksinedekning i det enkelte land vil ikke være tilstrekkelig for å overvåke denne grunnsetningen. Informasjon fra distriktene vil derfor være nødvendig for å sikre at landene beveger seg mot dette likhetsmålet.

ETTER DE FØRSTE tre rundene med gjennomgang og beslutninger, er rundt 28 prosent av forpliktelsene betalt over posten for vaksinetjenester, og de resterende 72 prosent over posten for nye og underforbrukte

Verdens helsedirektør Gro Harlem Brundtland gir poliovaksine til et spedbarn i Islamabad, Pakistan. FOTO: SCANPIX/ AP

debatt

vaksiner. Med vår nåværende politikk er det sannsynlig at støtten til vaksinetjenester vil øke til en tredel av våre totale forpliktelser.

Intet land vil få støtte dersom de ikke tilfredsstillende grunnleggende kriterier, som en nyere evaluering av vaksinepraksis, en langsiktig utviklingsplan, samt opprettelsen av en egen koordineringskomité. Intet land vil motta de nye vaksinene dersom de ikke har nådd 50 prosents dekning av DTP3 (hepatitt B-vaksinen), og har klare målsettinger om å øke dekningsgraden, så vel som planer for introduksjon av nye vaksiner. Evalueringen av landenes søknader blir gjort gjennom en uavhengig ekspertkomité, som i stor grad består av medlemmer fra utviklingsland.

Vår erfaring til nå tilsier at land har en bemerkelsesverdig kapasitet til å sette egne prioriteter basert på sykdomsbyrde, kostnader ved ulike intervensjoner, og tilgangen til finansiering. Som indikert ovenfor har de fleste land i risikosonen valgt å introdusere en relativt billig hepatitt B-vaksine, mens langt færre land har valgt den dyrere Hib-vaksinen. Mange land har etterspurt støtte for en rask analyse av byrdene av Hib-sykdommen, for å ha et vitenskapelig grunnlag før man eventuelt introduserer Hib-vaksinen.

VED BEGYNNELSEN AV dette årtuset søker man nye veier for å skape grunnlag for partnerskap mellom privat og offentlig sektor, for å nå felles internasjonale utviklingsmål. På vaksineområdet er partnerskapet med industrien en test i å undersøke hvorvidt slike relasjoner kan være en hjelp i arbeidet med å gi barn i utviklingsland et bedre vaksinetilbud, samt bidra til å introdusere nye vaksiner på måter som er raskere og billigere enn det som ellers ville vært tilfellet.

Den spesielle vanskeligheten i dette er å kombinere «lavest pris for de fattigste landene»-tilnærmingen med mekanismer som kan stimulere industrien i å utvikle bedre vaksiner og medisiner for barn. Når sykdommer er tungt konsentrert i fattige land, er forskningsincentivene ekstremt svake, noe som resulterer i

at det forskes langt mindre på disse sykdommene enn det som kan rettferdiggjøres rent epidemiologisk.

Til nå har den mest effektive metoden for utviklingslandene i å oppnå lavest mulig pris tilsynelatende vært gjennom et eget pristrapp-system. GAVIs styre har adoptert dette systemet, for å kunne skaffe vaksiner til de fattigste landene til den laveste prisen. For eksempel kan en hepatitt B-vaksine nå kjøpes til under 30 cent dosen, halvparten av hva det tidligere kostet.

Den multinasjonale farmasøytiske industrien har, som medlem av Alliansen, en plass i GAVIs styre. I tillegg har utviklingslandenes industrier også et sete, nå representert av den (statseide) kubanske farmasøytiske industri. Dermed har offentlig sektor 12 av plassene i styret pluss styreleder vervet, frivillige organisasjoner har to plasser, mens den private industrien har en plass.

Man bør ellers notere seg at av åtte kontrakter i den første anbudsrunder gikk seks til produsenter i lav- og middelsinntektsland (Sør-Korea, India og Indonesia). Å subsidiere enkelte selskaper har aldri vært på tale.

DETTE ER ET SVÆRT viktig område for Alliansen. Det er åpenbart at det ligger en potensiell konflikt mellom på den ene siden målet om likhet for alle barn i å få grunnleggende vaksiner så fort som mulig, og på den andre å sikre at fattige land ikke tvinges inn i programmer som senere vil bli så dyre at de blir umulige å opprettholde.

Alliansen har forsøkt å håndtere dette på følgende måte:

- Forpliktelsene overfor det enkelte land strekker seg over fem år (et lenger tidsperspektiv enn de fleste bistandsgivere anvender)

- Bærekraftsperspektivet utvides til også å omfatte langsiktige avtaler som andre giver har inngått, inkludert multilaterale utviklingslån

- Utforske nye verktøy for langsiktig finansiering, så som egne fond

- Krav om at landene selv legger planer for bærekraftighet, især konkrete planer for finansiell bærekraft

ALLIANSEN HAR iverksatt en ny metode for å gi støtte som setter mottakerlandenes regjeringer i førersetet, og gjør dem ansvarlige for gjennomføringen. Kun regjeringer kan søke om støtte fra fondet. De innovative aspektene er at

- regjeringer har frihet til å bruke midlene på fritt valgte måter som leder til det planlagte resultatet, og

- gjennom et strengt belønningssystem basert på gjennomføring vil de bli holdt ansvarlige for resultatene.

Evalueringsprosessen har vist at myndigheter generelt er bevisste sitt ansvar. De søker støtte og arbeider med å forbedre sine systemer, vel vitende om alvoret og tidspresset.

For land som ikke har greid å forbedre sine vaksinetjenester, er spesielle mekanismer innført av partnerne for å tilføre ytterligere støtte og kapasitetsbygging. En egen behovsanalyse er satt i verk for land som er i komplekse nødssituasjoner.

Ansvarlighet innen selve Alliansen fungerer slik at hvert styremedlem representerer grupper som på ulike måter ivaretar sin ansvarlighet. For de multilaterale organisasjonene er deres representanter - Gro Harlem Brundtland, Carol Bellamy og Jim Wolfensohn - åpenbart ansvarlige overfor sine medlems-

land, gjennom de forskjellige styrings- og regnskapsmekanismene innen hver organisasjon.

ALLIANSEN STØTTER og forsøker å fremme prinsippet om maksimum offentlighet. Styredokumenter samt annen dokumentasjon som kan være av generell interesse blir lagt ut på GAVIs nettside: www.vaccinealliance.org.

I Nordwijk ble GAVIs styremøte tatt opp på video, og kunne bli fulgt «live» i naborommet av enhver.

Resultatene av den første anbudsprosessen, inkludert priser og bestillinger, blir regnet for å ligge innenfor det offentlige området, og kan bli konsultert av enhver.

notiser

Rettelse om ForUM

Oppslaget i Bistandsaktuelt 2/2001 om investering av oljepenger i fattige land inneholder en feil vi gjerne vil ha rettet opp. Det er ikke riktig at alle medlemsorganisasjonene i ForUM går inn for å øremerke deler av oljefondet til bruk i utviklingsland. Saken har foreløpig ikke hatt en organisasjonsmessig behandling som er nødvendig for å sikre denne oppslutningen, noe journalisten ble gjort oppmerksom på. Det er prosjektgruppen for Finansiering av utvikling som har tatt standpunkt og spilt dette inn til Utenriksdepartementet.

ForUM for utvikling og miljø er en paraplyorganisasjon med over 60 frivillige organisasjoner som medlemmer. Spørsmålet om forvaltningen av oljefondet er tatt opp i en egen prosjektgruppe hvor bl.a. Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Strømmestiftelsen og flere er representert. Denne gruppen går inn for at deler av oljefondet skal øremerkes investeringer i de aller fattigste landene.

Den går også inn for at det utvikles etiske retningslinjer for forvaltningen av hele oljefondet. Prosjektgruppen er opprettet i forbindelse med FN-konferansen om Finansiering av utvikling, og den går også inn for at Norge skal støtte skatt på valuta-transaksjoner («Tobin-tax»), økt sletting av u-landsgjelden m.m. Posisjonsdokumentet finnes på www.forumfor.no.

Morten Eriksen, daglig leder, ForUM

Presisering: UD sto bak

Bistandsaktuelt hadde i siste utgave (b-a, nr. 2/2001, side 9) en omtale av en evaluering av særbevilgningen for miljø. Evalueringen, som ble foretatt av rådgivningsfirmaet Kan-Energi, ble laget på oppdrag fra Utenriksdepartementet. Sistnevnte var dessverre falt ut.

Tore Godal er Executive Secretary i GAVIs sekretariat

Indias manglende kvinner

AV ELDRID MAGELI

INDIA India mangler stadig flere kvinner. Mens det for hundre år siden var 972 kvinner per tusen menn, er det tilsvarende tallet nå 929, og gapet mellom antall kvinner og menn øker. Fra et makro-perspektiv er disse tallene det mest ekstreme uttrykket for den systematiske diskrimineringen indiske kvinner utsettes for. Abort på kjønns spesifikt grunnlag og drap av nyfødte jentebarn bidrar til denne statistikken.

India har fått en ubalanse i sin kjønnsmessige sammensetning som kan få store og alvorlige demografiske konsekvenser. Den indiske kvinnebevegelsen, som de siste tiårene har jobbet kontinuerlig med å sette kvinners situasjon på dagsorden, og som har gjort mye for å kartlegge undertrykking av kvinner, har høy bevissthet rundt problemet. Indiske myndigheter ser imidlertid ut til å mangle en systematisk politikk for å rette opp den kjønnsmessige skjevheten i befolkningen.

Det økende gapet mellom antall kvinner og menn i Indias totale befolkning har sammenheng med en samfunnsstruktur som favoriserer menn. Økonomiske faktorer kan langt på vei forklare mannsdominansen i det indiske samfunnet. Et velkjent uttrykk for familiers generelle ønske om sønner er praksisen med medgift. Å gifte bort døtre er kostbart. Å gi og å motta medgift har vært forbudt i India siden 1961, men skikken er likefullt svært utbredt. Medgift kan være penger eller materielle goder. Kjøleskap og andre hvitevarer såvel som scootere er ettertraktede medgiftsvarer som gir økt status. Lavere klasser og kaster ønsker å kopiere forbruksmønsteret til mer velstående lag. Dessuten er selve bryllupet ofte en svært kostbar affære. Giftermål er en sentral begivenhet i indiske kulturer, og feiringen kan strekke seg over flere dager. Kostnadene dekkes stort sett av brudens foreldre.

I et land som India, der pensjonsordninger er svært mangelfulle og det offentlige velferdsapparatet ofte fraværende, er familier gjer-

ne henvist til sine nærmeste for økonomisk trygghet. Mange foreldre ser på sønner som en investering i alderdommen. I motsetning til døtre som forsvinner inn i en annen familie ved ekteskap, er det forventet at sønnene i tidens fylde vil påta seg forsørgeransvar for sine foreldre.

India er i stor grad fortsatt et jordbruksamfunn. Noen forskere har påpekt at de siste tiårenes endringer i jordbruksstrukturen kan ha negative konsekvenser for kvinner. Når selvbergingsjordbruk legges om til kommersielt landbruk, vil ofte kvinnens innsats som jordbruksarbeider marginaliseres ved at hun får en mindre selvstendig stilling som produsent. I tillegg fører salgsjordbruk til at mer penger kommer i omløp på landsbygda. Dette bidrar til høyere forventninger om medgift og enda mer omfattende bryllupsfeiring. Den generelle fertilitetsnedgangen India nå opplever gagnar heller ikke kvinnekjønet, viser undersøkelser. Befolkningen fortsetter å øke, men i langsommere tempo enn tidligere. Familier ønsker færre barn, men etterspørselen etter sønner endres lite.

Så langt ser det ikke ut til at kvinneunderskuddet har ført til at kvinner blir høyere verdsatt, i tråd med enkel økonomisk teori. Det er flere former for undertrykking som tilsammen bidrar til at det blir stadig færre kvinner i forhold til menn. Noen av disse er indirekte og kan vanskelig påvises konkret. Et problem er en skjev fordeling av ressurser innad i husholdet. Det vil si at dersom en families ressurser er begrenset, vil foreldrene favorisere sønner framfor døtre når det gjelder adgang til ernæringsmessig riktig kost, primærhelsetjenester og skolegang. En generell neglisjering av jenters behov gjennom oppveksten har ført til at dødeligheten blant jenter i visse områder er opptil tre ganger så høy som for gutter.

Familiers ønske om sønner fører til at jentefostre aborteres. Å ta abort på kjønns spesifikt grunnlag er forbudt i India. Likefullt forekom-

kronikk

Det økende gapet mellom antall kvinner og menn i India har sammenheng med en samfunnsstruktur som favoriserer menn.

mer det i stor grad, særlig i byene, der tilgangen til ultralyd er større enn på landsbygda. Leger har ikke lov til å oppgi barnets kjønn, men endel er mottakelige for bestikkelser. Noen familier er villige til å betale store summer for å få vite om de skal ha en sønn eller en datter. Med mobile ultralyd-tjenester i visse delstater kan også landsbyfolk i økende grad få vite barnets kjønn. Forskerne regner med at omkring to millioner jentefostre aborteres i India hvert år på grunn av «feil» kjønn.

Den mest ekstreme formen for undertrykking er utvilsomt drap på nyfødte jentebabyer, en skikk som også er påvist i andre asiatiske land. Mye tyder på at denne praksisen i India er blitt mer omfattende i løpet av de siste tyve årene, uten at forskerne vet årsaker til økningen. Det forekommer mest blant enkelte kaster i visse områder på landsbygda, men også blant fattige i byene. Det er lite forskning rundt temaet, delvis fordi det er et følsomt og vanskelig felt å forske på. Det man vet er at bare i sjeldne tilfeller blir datter nummer en drept. Også neste datter har gjerne gode overlevelsesmuligheter. Som regel skjer det når antallet døtre vurderes som for mange for familiens totale økonomi.

Fram til midten av 1980-tallet var indiske myndigheter lite villige til å innrømme at nyfødte jenter ble drept. En artikkel i det seriøse tidskriftet India Today satte imidlertid temaet på dagsorden. Noen få år senere påviste frivillige organisasjoner at praksis forekom blant visse kastegrupper, særlig på landsbygda i delstaten Tamil Nadu i sør-India. BBC og andre utenlandske medier begynte å interessere seg for fenomenet, noe som etterhvert ble pinlig for delstatsmyndighetene.

Tidlig på 1990-tallet erklærte Tamil Nadus daværende delstatsminister, den mektige Jayalalitha Jayaram, at hun ville utrydde skikken. Med høy politisk profil lanserte hun et kontroversielt støtteprogram for å bedre jenters situasjon. Hun etablerte et såkalt «krybbe-program» i utvalgte distrikter i delstaten, der forekomsten av jentedrap var spesielt høy. Her kunne foreldre levere uønskede døtre slik at andre kunne ta hånd om dem. Familier som bare hadde døtre ble dessuten lovet økonomisk støtte mot at en av foreldrene steriliserte seg. Noen av pengene skulle settes inn på sperret konto, til datteren var 21 og giftet, med behov for økonomisk hjelp til å betale medgiften. På slutten av 1990-tallet iverksatte myndighetene i Delhi liknende tiltak både med krybbe-program og økonomiske støtteordninger, men uten å kreve sterilisering som «gjenytelse».

Kvinneaktivister har påpekt det utilstrekkelige i de ordningene som er iverksatt, både i Tamil Nadu i sør og sentralt i hovedstaden. De hevder at krybbe-programmene signaliserer at det er greit å kvitte seg med døtre når det blir for mange av dem. Dessuten bidrar økonomiske støtteordninger til å legitimere og legalisere den utbredte, men forbudte, medgifts-praksisen. Programmene gjør noe med symptomene, men er altfor overflatiske til å trenge til bunns i problemet. Utbredt fattigdom, analfabetisme og begrenset tilgang til primærutdanning og helsetjenester forsterker undertrykking av kvinner.

Foreldre velger å investere sine begrensede ressurser i sønner framfor døtre. Samtidig er preferansen for sønner sterk også blant økonomisk mer velbeslåtte, så bildet er ikke entydig relatert til fattigdom og underutvikling. Her kommer komplekse kulturelle og religiøse faktorer inn. Det er den eldste sønnes oppgave å utføre ritualer i forbindelse med foreldrenes dødsfall. Endel organisasjoner er derfor også engasjert i holdningsskapende arbeid, som for eksempel gateteater der den eldste jenta utfører ritualene.

Drap på jentebabyer er vanskelig å etterforske. Tidligere i Tamil Nadu ble uønskede jentebarn gitt giftig plantesaft blandet i morsmelken. Under kolonitiden rapporterte britene om identiske forgiftningsmetoder i vidt forskjellige områder av delstaten, som lenge var isolert fra hverandre grunnet dårlig kommunikasjon. Det kan tyde på at kunnskap om jentedrap er noe som er blitt overlevert fra generasjon til generasjon. Etter at politietterforskning ble mer vanlig på 1990-tallet, foretrekker foreldrene andre metoder som er vanskeligere å etterspore ved en eventuell obduksjon. Istedenfor forgiftning sultes barnet til døde. I noen tilfeller utsettes det for kulde ved å rulles inn i våte håndklær, slik at det får lungebetennelse og dør «naturlig». Mye tyder på at mange dødsfall er blitt kamouflert som dødfødsler. Korrupte leger har vist seg villige til å utstede falske dødsattester. Manglende entusiasme fra et ineffektivt politi gjør neppe saken bedre.

Endel tiltak kan iverksettes både for å hindre jentedrap spesielt og for å redusere dødeligheten blant jenter generelt. Rådgivning til gravide, tett oppfølging under svangerskapet og bevisstgjøring rundt amming og helse er viktige virkemidler for å bedre jenters situasjon. Obligatorisk utdanning for alle barn, både gutter og jenter, er i seg selv et viktig likestillingstiltak i et land der analfabetismen er betydelig høyere for kvinner enn for menn. Holdningsskapende arbeid kan bidra til å heve kvinners status i et mannsdominert samfunn.

Det er imidlertid tvilsomt om innsatsen til indiske og utenlandske organisasjoner alene kan gjøre noe med kvinneunderskuddet. Det som trengs er en systematisk og helhetlig politikk fra myndighetenes side, utfra en grundig vurdering av hvilke virkemidler som vil ha størst effekt på lengre sikt. Dette fordrer en uttalt politisk vilje framfor en satsing på kortsiktige og kontroversielle programmer. Så langt ser denne politiske viljen ut til å mangle.

Eldrid Mageli er stipendiat ved Historisk institutt, universitetet i Oslo, og skriver en doktoravhandling om NGO-aktivisme i Calcutta. Hun har tidligere blant annet utgitt en bok om kvinneorganisering i India.

Aborter og drap på nyfødte jentebarn bidrar til at Indias kvinner er i mindretall i forhold til menn. På landsbygda har gutter en langt høyere status enn jenter.

ILLUSTRASJONSFOTO: NORAD-ARKIV

Kronikker i
bistandsaktuelt
bør være på maksimalt
9000-9500 tegn.

Valget får etterspill

Sterk bismak av Musevenis seier i Ugandas presidentvalg

Yoweri Museveni vant en tilsynelatende overbevisende seier i presidentvalget i Uganda i mars. Men nå har hovedmotstanderen, Kizza Besigye, trukket saken inn for Høyesterett, med krav om at valgresultatet oppheves på grunn av fusk.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Da opptellingen etter valgdagen 12. mars var over, kunne Yoweri Museveni notere seg hele 69 prosent av stemmene. Veien ut til dansen i gatene i hovedstaden Kampala var kort for den tidligere frihetskjemperen.

Men triumfen blir ikke akseptert av Musevenis politiske hovedmotstander og tidligere medsamsvorne, dr. Kizza Besigye, som selv fikk 27 prosent av stemmene. Fredag 23. mars sendte Besigye en begjæring til Ugandas høyesterett om å annullere valgresultatet. Årsak: Omfattende valgfusk.

Skjemmet av vold og fusk. – Valg i Uganda har alltid vært og vil alltid være voldelige, skitne og urettferdige, skriver Charles Onyango-Obbo, redaktør av Ugandas ledende uavhengige avis «The Monitor».

Ingen synes å være i tvil om at stemmesedlene ble manipulert og tuklet med på valgdagen. Spørsmålet er imidlertid hvor mye. En uav-

hengig gruppe valgobservatører konkluderer med at valgfusket kan ha gitt Museveni opptil 10 prosent flere stemmer enn han egentlig skulle hatt. Manipuleringen ville imidlertid ikke rokket ved selve resultatet.

– Vårt inntrykk er at valgresultatet reflekterer folkets ønske på valgdagen. Ingen trodde på forhånd at andre enn Museveni ville vinne, sier Norges ambassadør i Uganda, Arild Øyen.

Militære skudd. Valget ble imidlertid skjemmet av en særdeles voldelig valgkamp, noe som kan skade landets møysommelig opparbeidede rykte som stabilt og økonomisk fremgangsrikt, skriver flere internasjonale kommentatorer.

Under valgkampinnspurten mottok politiet over 100 anmeldelser på voldutøvelser og annen valgkampratert kriminalitet, inkludert beskyldninger om drap og kidnappinger, ifølge BBC. I byen Rukungiri vest i Uganda ble en mann drept og åtte skadd da presidentens militære vaktstyrke skjøt mot supportere til Besigye.

Militærpolitiet skal også ha gjennomført en voldelig arrestasjon og angivelig torturert Besigyens ungdomsleder Okwir Rabwoni, som nå skal ha flyktet til Storbritannia.

Politiske reformer. Flere uttrykker nå et håp om at den sterke utfordringen fra Besigye – som kom over-

raskende på mange – vil være en vekker for Museveni, og tvinge ham til å ta opp politiske temaer som sin egen avgang og gjeninnføringen av et flerpartisystem. Under valgkampen gjentok Besigye gang på gang at motstandsbevegelsen NRM er blitt korrupt, nepotisk og udemokratisk under Museveni.

Men så langt er det få tegn på at erfaringen har gjort Museveni mer ydmyk. Under en presskonferanse etter valgseieren innrømmet han at valgjuks nok var skjedd – av motstanderne! – og hevdet at dersom alt hadde gått riktig for seg, ville han ha fått minst 75 prosent av stemmene, det samme som han fikk i 1996-valget, skriver BBC.

Må starte på nytt. I en leder fremholder avisa The New York Times at Museveni nå må passe seg så han ikke havner i bås sammen med andre afrikanske ledere, som klynger seg til makten med stadig mer tvilsomme metoder.

– Museveni må starte på nytt, først og fremst med å åpne opp det politiske systemet i Uganda, skriver avisa.

– Vi har diskutert dette med presidenten. Han sier selv at det faktisk er nærmere en tredjedel av befolkningen protesterer mot hans system ved å stemme på en annen, er noe Uganda må se nærmere på, sier ambassadør Arild Øyen.

hvem? hvor?
hva i all verden?

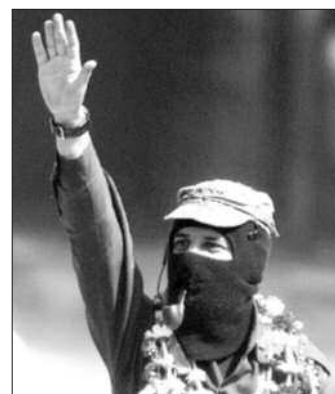

FOTO: SCANPIX/REUTERS

1. Hvem er dette?
2. Hva heter byen i Makedonia der det har vært særlig harde kamper den siste tiden?
3. Hvilket norsk selskap har fått kritikk fordi de benytter barnearbeid i produksjonen av sine produkter?
4. Hvilken parasitt utgjør et særlig stort og smertefullt helseproblem i Sudan?
5. I hvilket land forsøker Erik Solheim å legge forholdene til å rette for fredssamtaler mellom to stridende parter?
6. Hva er Norfund?
7. Hva er Bretton Woods en betegnelse for i bistandssammenheng?
8. Hva er statsreligionen i Nepal?
9. Når ble staten Tanzania etablert?
10. Hvilken gruppe ødela nylig en rekke Buddha-statuer?
11. Hvilken farge har det nigerianske flagget?
12. Hvilken kjent latinamerikansk forfatter fikk Nobelprisen i litteratur i 1982?
13. Hvilken storby i Afrika er den eneste som har en undergrunnsbane?
14. I hvilket land finner man geriljagruppen FARC?
15. Hvilket område kalles for «Afrikas horn»?
16. Hva heter presidenten i Uganda som nylig ble gjenvalgt?
17. Hva heter gassen som skjuler seg bak betegnelsen CO₂?
18. Hvilken frivillig organisasjon arrangerer hjelpeaksjonen «Brød for verden»?
19. I hvilket land ligger grensebyen Peshawar?
20. Hvilken bistandsinstitusjon utga i flere år bladet «Ressurs»?

Svarene finner du på side 23. Spørrekonkurransen er laget av Else-Marie Arli.

Drapsbølge i Nepal

• BIBIANA DAHLE PIENE

38 mennesker er drept og over 30 skadd i de verste geriljaangrepene på mer enn fem år i Nepal. 35 av de drepte er politifolk.

Det verste angrepet skjedde i landsbyen Rukumkot i Rukum-distriktet vest i Nepal. Natt til mandag 2. april gikk ifølge øyenvitner over 500 tungt bevæpnede opprørere fra maoistgeriljaen til angrep på politistasjonen, der 76 politimenn var stasjonert. 30 politimenn ble drept, 31 alvorlig såret, mens 23 av politimennene ble bortført og sitter nå i fangenskap hos maoistene.

Bare noen timer senere gikk en annen gruppe maoister til angrep på politistasjonen utenfor landsbyen Mainapokhari i Dolakha-distriktet, om lag 150 km øst for hovedstaden Kathmandu. Da angrepet var over, lå tre maoister igjen på slagmarken. 20 politimenn ble såret, og er lagt inn på sykehus, opplyser myndighetene i Nepal.

Angrepene er blant de verste siden Nepals Kommunistparti (Maoistene) grep til våpen for seks år siden (se Bistandsaktuelt nr. 2/01). Maoistene, som regnes som ideologisk nær geriljabevegelsen Lysende Sti i Peru, kjemper for en kommunistisk ett-partistat i det lille fjellandet.

I slutten av mars ga både myndigheter og opprørerne etter for nasjonalt og internasjonalt press, og sa seg villige til å starte fredssamtaler. Nå har fredsprosessen fått et alvorlig skudd for baugen.

Forum for Utvikling og Miljø (ForUM) er en paraply-organisasjon for norske frivillige organisasjoner som har internasjonale freds-, miljø- og utviklingsspørsmål som prioriterte oppgaver. ForUMs aktiviteter er hovedsakelig organisert gjennom tematiske arbeidsgrupper basert på Agenda 21, og vi vil nå konsentrere oss om forberedelsene til Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i 2002 – «Rio+10». I den anledning lyser vi ut to stillinger:

Koordinator

Koordinator har medansvar for arbeids- og temagruppevirksomheten i ForUM, i nært samarbeid med sekretariatet forøvrig. Stillingen innebærer fagpolitisk kontaktarbeid med medlemsorganisasjoner, arbeidsgrupper, myndigheter og et internasjonalt nettverk. Fast stilling.

Koordinatorstillingen rapporterer til daglig leder og er tillagt følgende arbeids- og ansvarsområder:

- Koordinerings- og sekretæransvar i forhold til arbeidsgruppene.
- Saksbehandling av søknader.
- Rådgivnings- og konsulentoppdrag i forhold til gruppenes strategitvilling, faglig/politiske arbeid og faktiske måloppnåelse.
- Oppfølging av medlemsorganisasjonene.

Informasjonskonsulent

Informasjonskonsulent vil arbeide med publikasjoner og elektronisk informasjonshåndtering i nært samarbeid med daglig leder. I perioden fram til Verdenstoppmøtet vil koordinering og oppfølging av kampanjer inngå.

Følgende arbeidsoppgaver er sentrale:

- Journalistiske oppdrag
- Løpende informasjon på hjemmesidene
- Utgivelse av temahefter og nyhetsbrev
- Andre informasjonsoppgaver (pressemeldinger, artikler etc)

Engasjement ut 2002, med mulighet til fast stilling.

For begge stillinger gjelder: Relevant høyere utdanning, godt kjennskap til norsk organisasjonsliv, offentlig forvaltning og miljø- og utviklingsspørsmål er en forutsetning. Lønn etter avtale. Pensjonsordning. For mer informasjon kontakt daglig leder Morten Eriksen, 23 01 03 00.

Søknad med CV og referanser senest poststemplett 24.04.2001, sendes:

Forum for Utvikling og Miljø
Storgt. 11, 0155 OSLO
www.forumfor.no

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands-
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Kommunikasjonens fallgruver

DU SKAL IKKE ha reist så fjernt fra Færder fyr før ulike kulturelle ståsteder skaper kommunikasjonsforvirring. Når det å riste på hodet skal tolkes som et ja eller det å gestikulere med handflaten inn betyr avvisning – da lærer vi raskt en lekse om at det å kommunisere kan være så mangt.

I boka «Møter mellom mennesker – interkulturell kommunikasjon» forsøker dr. philos. Øyvind Dahl å guide oss gjennom kommunikasjonens vanskelige kunst. Det er en lærebok skrevet med tanke på mennesker som arbeider i utlandet, men er like aktuell for dem som ønsker bedre innsikt i relasjonen mellom mennesker i et mangfoldig kulturelt Norge.

Deler av boka er blytung faglig innføring i begreper og modeller knyttet til kommunikasjon; som etnosentrisme, symmetrisk relasjon, attribusjon, semiotikk, semiose, konnotasjon – fagets kodeordliste er lang. For at den lærevillige skal få et nærmere forhold til denne floraen og meningen bak ordene, avsluttes hvert kapittel med noen spørsmål til refleksjon og samtale. I seg selv en invitasjon til kommunikasjon.

UTE I HVERDAGEN er det ikke nødvendigvis den teoretiske forståelse av innholdet i en rekke begreper og modeller som får oss til å forstå innholdet i en samtale, eller hvordan vi skal tolke både ord, fakter, kroppsspråk, klesdrakter, latter eller taushet. Dahl har krydret boka med utallige praktiske eksempler, inklusive serien av misforståelser som oppstår gjennom kulturmøter eller kulturkollisjoner. Her kjenner vi oss igjen!

bokanmeldelse

Øyvind Dahl:

«Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon.» Gyldendal, 2001

Les også intervju med Øyvind Dahl, «rett på sak» side 3.

ET PAR EKSEMPLER: «På en dør på flyktningkontoret i Hamar stod det et skilt med ordene «Adgang forbudt». Siden vietnamesere ikke forstod den norske teksten, ble de bedt om å oversette den til vietnamesisk. Det ble litt flere ord: «Vær så vennlig å vende deg til skranken ved siden av og si hva du ønsker». Den norske direkte uttrykksmåten føltes uforskammet og brutal.»

«En norsk lærer i et afrikansk land opplevde at en regulær skjen-

nepreken for en uforskammet elev ble møtt med latter, noe som gjorde den arge læreren enda mer irritert. Senere lærte han at latter kan være et uttrykk for forlegenhet, en slags forsvarsmekanisme i en trangt situasjon.»

Vi står med andre ord i fare for å rote oss opp i de mest pinlige situasjoner dersom vi ikke tar bryet med å sette oss inn i noen grunnleggende kjøreregler – rett og slett i respekt for de menneskene vi møter. Vi er i landet deres som gjester – eller «fremmedarbeidere».

Dahls bok er en grundig påminnelse om dette.

SAMTIDIG ER BOKA minst like relevant for oss som stort sett oppholder oss i fedrelandet. Mangel på innsikt

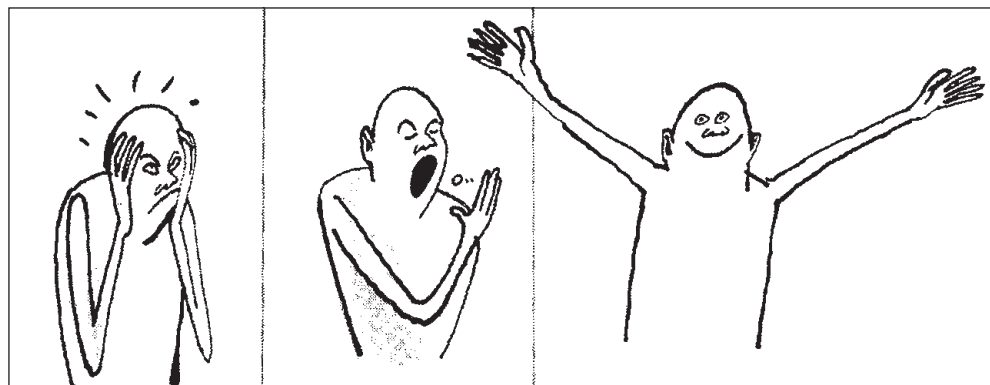
i interkulturell kommunikasjon kan utløse konflikter og andre vanskelige situasjoner. Innsikt er berikende for alle.

Det oppstår en dynamikk i møtet mellom ulike kulturelle uttrykk som kan føre til noe positivt, men som også kan ende opp i en destruktiv smørje.

I bokas siste del – «Å forstå seg selv og andre» – gir Dahl oss et kompass som gjør det mulig å finne en retning videre. Og skulle han komme på den tanken at dette – sammen med flere av de gode eksemplene fra hverdagen – kan være verdt en egen kort håndbok, kan det være et utmerket supplement til reisehåndbøker og kjekt å ha innen rekkevidde på kontorer og i næringslivets dokumentmapper. For noen innenfor Dahls «målgruppe» – som er folk i næringsliv, bistandsarbeid, misjon, reiseliv eller utenriktjeneste – vil kanskje falle ut av de tunge faglige sidene. Men de bør ikke falle ut av hele problemstillingen.

En anbefaling: Les og bla og få med deg det som er relevant i din situasjon. Temaet fortjener oppmerksomhet, og Dahl har gitt et nysnert, innholdsrikt og til tider «tungt» bidrag.

Tone Bratteli

Et vestlig legemiddel-firma forsøkte seg med en tegneserie-stripe i markedsføringen av tabletter mot hodepine i Nord-Afrika, men glemte at arabere alltid leser fra høyre mot venstre!

ILLUSTRASJON FRA BOKA: PER DYBVIG JR

FORNYET KUNNGJØRING

Det er ledig stilling som

Førstekonsulent ved Økonomiseksjonen/ administrativ avdeling i NORAD

(Midlertidig stilling – 2 år)

NORAD forvalter det langsiktige bilaterale samarbeidet med nærmere 20 land i Afrika, Asia og Mellom-Amerika, det overordnede målet for all innsats er bekjempelse av fattigdom.

Økonomiseksjonen arbeider med økonomistyring i NORAD. Dette omfatter oppgaver som; budsjett, virksomhetsplanlegging, koordinering, økonomisk oppfølging og rapportering. Seksjonen har ansvar for ØKOSYS; NORADs nye IT-baserte tiltaksforvaltning- og økonomisystem. Seksjonen jobber også med videreutvikling av verktøy for planlegging, økonomistyring og resultatvurdering, samt utarbeiding og presentasjon av den samlede norske bistandstatistikk.

Stillingen medfører ansvar for vedlikehold og videreutvikling av ØKOSYS. Oppgavene knytter seg til bruk og utnyttelse av informasjonen i systemet for NORAD sentralt og ved ambassadene i Norges hovedsamarbeidsland. Stillingen vil også medføre vedlikehold, og videre utvikling av ØKOSYS som verktøy for økonomistyring, forvaltning og saksbehandling.

Stillingen krever god forståelse av økonomistyring. Det legges vekt på kunnskap om bruk og utnyttelse av IT-systemer innen økonomistyring/forvaltning. Oppgavene vil være varierte og utfordrende og kreve evne til å arbeide selvstendig, ta initiativ og arbeide i team. Personlig egnethet og gode engelskkunnskaper vektlegges.

Stillingen er plassert i stillingskode 1067, lønnstrinn 32-47 avhengig av kvalifikasjoner.

Nærmere opplysninger om stillingene kan rettes til underdirektør Idar Johansen tlf. 22 24 22 82, eller rådgiver Ivar Løkke tlf. 22 24 22 56.

Søknaden merkes med «ADM 01/02» og sendes innen 17. april til Direktoratet for utviklingssamarbeid, NORAD, Personal og organisasjonsseksjonen, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Rådgiver (midl.) for næringsutvikling i Fagavdelingen

For å styrke NORADs arbeid med bistand til næringsutvikling i våre samarbeidsland skal det tilsettes en rådgiver for næringsutvikling i Fagavdelingen i NORAD. Stillingen er plassert i avdelingens faggruppe for Næringsutvikling og Sysselsetting. Gruppen har rådgivningsoppgaver overfor ambassadene, Utenriksdepartementet og andre avdelinger i NORAD.

Rådgiveren har ansvaret for faglig rådgivning innenn næringsutvikling. Arbeidsoppgavene vil i hovedsak være innenfor følgende områder:

- Faglig oppfølging og pådriver med å identifisere, vurdere og legge til rette for næringsutviklingstiltak i samarbeidsland

- Delta i nettverk for næringsutvikling nasjonalt/internasjonalt og etablere og videreutvikle kontakt med finansinstitusjoner, næringsorganisasjoner og andre givere.

- Oppfølging av tiltak innen mikrofinans og entreprenørskap i våre samarbeidsland og ivareta og videreutvikle det faglige samarbeid med de norske frivillige organisasjoner innen mikrofinans.

For stillingen kreves relevant høyere utdanning, fortrinnsvis innen økonomi. Det forutsettes kunnskap om og erfaring fra arbeid med næringsutvikling og internasjonal finansiering. Bistandserfaring vil bli tillagt vekt. Analytiske evner og gode samarbeidsegenskaper vektlegges. God muntlig og skriftlig fremstillingsevne på norsk og engelsk kreves. Søkere må være vant til å bruke PC og beherske de mest brukte dataprogrammene. Reisevirksomhet må påregnes.

Tiltredelse snarest. Stillingen lønnes i stillingskode 1277, lønnstrinn 42-52 avhengig av kvalifikasjoner. Kvinner oppfordres til å søke. Tiltsettingen er midlertidig, 2 år.

Nærmere informasjon vedr. stillingen fåes ved henvendelse til gruppeleder Christian Fougner på tlf. 22 24 02 03 eller fungerende avdelingsdirektør Helge Stange, tlf. 22 24 02 40.

Søknad til rådgiverstillingen merkes «FAG 01/24» og sendes NORAD, Direktoratet for utviklingssamarbeid, Fagavdelingen, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo, innen 19. april 2001.

2 rådgivere (midl.) til Fagavdelingen – Helsesektoren

Fagavdelingen er ansvarlig for rådgivning på faglige spørsmål til ambassadene, andre avdelinger i NORAD og Utenriksdepartementet. Bistand på helsesektoren er gitt høy prioritet i utviklingssamarbeidet. Sentrale utfordringer omfatter helseaspektene ved HIV/Aids, reproduktiv helse, tuberkulose, vaksine, og forvaltning av helsetjenestene, helsesektorreform og styrking av institusjonell kapasitet i sektoren. NORAD gir prioritet til programmer som dekker hele sektoren, inkludert på sosiale sektorer, og kunnskap om prosessene omkring slik sektor- og programbistand er blitt særlig viktig i bistandsarbeidet.

Arbeidsområdet for begge stillingene omfatter rådgivning, utredning og faglig utvikling på helsesektoren. En av stillingene vil også bli tillagt et særlig ansvar for sektor- og programbistand. I arbeidet anvendes kunnskap og innsikt om sammenhenger i og utenfor helsesektoren for å vurdere hva Norge best kan bidra med i helsesektoren i samarbeid med et lands helsemyndigheter, gjennom frivillige organisasjoner eller gjennom FN-systemet.

Avhengig av kvalifikasjoner vil rådgiverne få særlig ansvar innenfor de særlig prioriterte tema som er nevnt ovenfor. Fagavdelingen har et utstrakt samarbeid med norske og internasjonale fagmiljø, og rådgiverne vil også delta i dette.

For begge stillingene kreves høyere helsefaglig eller annen relevant utdanning. Kunnskap og erfaring innen helseplanlegging og helseforvaltning, samt god forståelse for de rammebetingelsene helsesektoren arbeider under, vil bli tillagt stor vekt. For stillingen med ansvar for sektor- og programbistand er erfaring fra f.eks. reformprosesser eller andre prosesser som omfatter mange partnere ønskelig.

Erfaring fra internasjonalt arbeid vil bli tillagt vekt. Det kreves gode evner i analyse, samarbeid, muntlig og skriftlig kommunikasjon. Gode engelskkunnskaper er nødvendig. Stillingene innebærer en del reisevirksomhet.

Søkere bes særskilt merke om søknaden også gjelder for rådgiver med ansvar for sektor- og programbistand, som er et vikariat fram til august/september 2002. Den andre tiltsettingen er midlertidig for 2 år.

Stillingene er plassert i stillingskode 1277, lønnstrinn 45-55 avhengig av kvalifikasjoner. Tiltredelse snarest.

Nærmere opplysninger ved avdelingsdirektør Helge Stange tlf. 22 24 02 40, seniorrådgiver Inger Stoll tlf. 22 24 02 19 eller gruppeleder (Helse) Rune Lea tlf. 22 24 02 04.

Søknad, merket «FAG 01/23», sendes NORAD, Fagavdelingen, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo, innen 19. april 2001.

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Steinar Sundvoll er fra 1.mars i år, ansatt som Dep. Humanitarian Coordinator ved United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs (UN OCHA, i Uganda). Han kommer fra Stiftelsen Yme som programsjef.

Else Leona McClimans er ansatt som programkoordinator i Caritas Norge. Else Leona McClimans er utdannet jurist, og har tidligere i en periode vært deltidsansatt i Caritas Norge. Hun kommer nå fra en stilling som rådgiver hos Likestillingsombudet.

Øyvind Dahl professor i kulturkunnskap og forskningsleder ved Senter for interkulturell kommunikasjon, Misjonshøgskolen i Stavanger, er ansatt som generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd fra 1. mai. Bistandsnemnda er et koordinerende organ for bistandsmidler til 16 norske misjonsorganisasjoners bistandsarbeid.

Jorid Almås (35) er ansatt som prosjektkonsulent i FORUT fra 2. april. Hun har hovedfag i sosialøkonomi og

kommer fra økonomiseksjonen i NORAD.

Knut D. Asplund er ansatt i Regnskogsfondet fra 1. mars med ansvar for å videreutvikle regnskogsfondets rettighetsbaserte prosjekter og tiltak i Indonesia. Asplund er sosialantropolog med feltarbeid fra Indonesia. Han behersker indonesisk og har også tidligere utført omfattende survey- og prosjektoppgaver for Regnskogsfondet.

Nils Hermann Ranum begynte som kampanjemedarbeider i Regnskogsfondet 26. mars. Ranum er cand.mag. og har bred erfaring, blant annet som daglig leder av Natur og Ungdom, informasjonsssekretær i Latin-Amerikagruppene i Norge og medansvarlig for internettssidene www.miljonnytt.no.

Per Bondevik starter 15. mai som økonomirådgiver i Kirkens Nødhjelps utenlandsavdeling

Erik Berge har blitt engasjert av Kirkens Nødhjelps kontor i Oslo for å ar-

beide med Latin-Amerika. Han har tidligere arbeidet for Redd Barna.

Christian Møller er ansatt av Kirkens Nødhjelp som regional finansieringskoordinator for Øst-Afrika

Arild Granne er ansatt av Kirkens Nødhjelp for å jobbe som vanning- og bygningsingeniør i Kosovo.

Eigil Schjander-Larsen er ansatt som ny økonomileder for Administrasjonsavdelingen Kirkens Nødhjelp

Øystein L. Pedersen er engasjert som pressekontakt i Kirkens Nødhjelp. Han er utdannet sosiolog og har bakgrunn fra informasjonsarbeid i Forum for Utvikling og Miljø, Atlas-alliansen, Latin-Amerikagruppene og Universitetet i Oslo

Kjetil M. Michelsen er ansatt som ny koordinator i Changemaker, Kirkens Nødhjelps ungdomsbevegelse

Linn Aas-Hansen er ansatt som informasjonskonsulent i Changemaker, Kir-

kens Nødhjelps ungdomsbevegelse

Lise Stensrud, rådgiver i NORAD, ble den 23. mars utnevnt til spesialutsending (ambassaderåd) ved ambassaden i Maputo for et tidsrom av inntil to år, med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Underdirektør i NORAD **Idar Johansen** er utnevnt til ambassadør i Managua med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 18. mai

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Den meksikanske zapatist-lederen «subcomandante Marcos».
2. Tetovo.
3. Tiedemands Tobakksfabrikk.
4. Guineaormen
5. Sri Lanka.
6. Statens investeringsfond for næringsutvikling i utviklingsland
7. Bretton Woods-institusjonene er en betegnelse for Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF). Institusjonene ble etablert i 1945 på et møte i Bretton Woods i USA
8. Hinduismen
9. Staten Tanzania ble etablert i 1964 som en føderasjon mellom fastlandet Tanganyika og øya Zanzibar.
10. Talibanregimet i Afghanistan
11. Grønt og hvitt.
12. Gabriel Garcia Márquez.
13. Kairo.
14. Colombia.
15. Område i det nordøstlige Afrika som omfatter landene Eritrea, Etiopia, Djibouti og Somalia
16. Yoweri Museveni.
17. Karbondioksid (eller kulldioksid).
18. Kirkens Nødhjelp.
19. I Pakistan (på grensen mot Afghanistan).
20. NORAD.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

www.mork-partners.com **Mork & Partners**
NÆRINGS- OG EIENDOMSMEGLER

Lyse, innbydende kontorer sentralt på Grønland

- Åpne arealer, cellekontorer, møterom, 2 WC og kjøkken
- 330 kvm + 71 kvm
- 4. etg m/heis
- Ventilasjon/kjøling
- Tele/data
- P-hus i nrområdet
- Ledig for bruker

For ytterligere informasjon, ta kontakt med **Jørgen Andrup** på tlf. 22 40 49 90 / 975 39 125.

Grev Wedels pl. 9
Pb. 637 Sentrum, 0106 Oslo
Tlf. 22 40 49 90, fax 22 40 49 99

Faglig leder **Erik Stokke**
statsaut. eiendomsmegler
e-mail: oslo@mork-partners.no

OSLO • DRAMMEN • TØNSBERG • STAVANGER

Høgskolen i Oslo

Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid – SEFIA – er et videreutdannings- og forskningscenter ved Høgskolen i Oslo.

Vi tilbyr følgende deltids/ fjernundervisningsstudium:

FLERKULTURELL FORSTÅELSE (10 + 10 vekttall)
Et tverrfaglig og holdningsskapende studium for deg som arbeider i et flerkulturelt miljø.

GLOBAL FORSTÅELSE 1 (10 vekttall)
Et tverrfaglig studium for deg med interesse for utviklingslandenes situasjon og nord/sør problematikk.

Begge studier er på grunnfagsnivå og kan inngå i en Can.mag.grad. Studiene er godkjent for finansiering gjennom Statens lånekasse for utdanning

Søknadsfrist 15.april 2001.

Les mer om SEFIA og studietilbudene på www.hio.no/sefia/ eller kontakt oss på telefon 22 45 21 00.

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

I kamp mot blod-hosten

Nordmenn og sudanesere samarbeider – over 60.000 reddet fra tuberkulose-døden på 5 år

KHARTOUM (b-a): Helsesuksesser fra Afrika er sjelden vare. Men i Sudan går kampen mot tuberkulose i riktig retning. Årsak? Et lykkelig sammentreff av finansiering, førsteklasses ekspertise og stor idealisme.

• I SUDAN: ELIN TOFT

HELSE Flere dør av tuberkulose i dag enn noen gang tidligere i historien. Men det finnes lyspunkter. Historien om Sudan viser at det nytter å ta opp kampen mot tilsynelatende ustoppelige epidemier.

I 1995 bestemte Landsforeningen for Hjerter- og Lungesyke (LHL) seg for å gå inn med støtte til tuberkuloseprosjektet i Sudan, et land som ingen ville støtte på grunn av myndighetenes slette rykte. Den internasjonalt anerkjente forskeren og legen Gunnar Bjune, som har samarbeidet med LHL i mange år, ble koblet inn fra norsk side.

136.000 pasienter. Den sudanske lungespesialisten Asma ElSony var allerede leder for det nasjonale tuberkuloseprogrammet i Sudan. Midlene, cirka 7-8 millioner kroner årlig, ble bevilget fra NORAD. Småpenger i forhold til mange av de store, kostnadskrevenende prosjektene.

På fem-seks år har mye skjedd: 136.000 pasienter har fått behandling for sin tuberkulose – av dem ville halvparten ha dødd uten behandling.

– Det er inspirerende å jobbe med tuberkulose. Behandlingen redder liv og hindrer lidelse og sorg på en enkel og billig måte.

Kvalitetssikrer. Klokken er 5 en beksvart morgen i Sudans hovedstad Khartoum. Det er helt stille i gatene. Doktor Asma og professor Gunnar, som de kalles i Sudan, klatter om bord i et trangt baksete i en landrover. Sammen med dem er Ted Torfoss fra LHL.

Fire timer og 30 humpete mil senere nesten faller de tre ut av landroveren. Det eneste som har sovet, er bena.

– Jeg kunne av og til tenke meg en mer komfortabel jobb, erkjenner Bjune. Men det blir med tanken.

Drømmen å leve på. Klokken 9 har temperaturen steget til godt over 40 grader. Det er en verden av sol, vind og sand. Tørken har vart i 10 lange måneder. Det er så varmt at en snapper etter pusten.

– Kjære venner, det er fantastisk å møte dere igjen! Det er altfor lenge siden!

Den slitne forsamlingen våkner på benkene, 20-30 ledere for lokale tuberkulosecentre retter ryggen. De forteller om ørsmå ressurser som må strekkes farlig langt. Om strømbrudd og biler som ikke vil gå. Om dyktige leger som forsvinner til Sau-

– Dere har et brukbart laboratorium her. Ventilasjonen er god, men hva i all verden gjør dere i regntiden? undrer Gunnar Bjune.

FOTO: ELIN TOFT

Vesle Adul har tuberkulose, en sykdom som tar livet av 100.000 barn hvert år. Hun kommer til å bli reddet fordi hun får behandling.

FOTO: ELIN TOFT

di-Arabia for å tjene penger. Men også om legene som blir værende i hjemlandet med en månedslønn på 800 kroner, fordi de ser at de faktisk får gjort noe for vanlige folk.

Vil klare seg selv. Ingen som jobber med tuberkulose i dag gjør det bare av medlidenshet. Ja, det dreier seg om å hindre lidelse og død. Men det handler også om å forhindre at den multiresistente tuberkulosen får utvikle seg – den som ingen, heller ikke vi her til lands med våre fantastiske ressurser, kan beskytte oss mot.

Dr. El-Amin Mahmoud Osman, helseminister i delstaten Sinnar beskriver situasjonen som vanskelig

på grunn av fattigdommen, men ikke håpløs.

– Visst kan vi løse problemene med tuberkulose! Vi ønsker økonomisk støtte til arbeidet vårt, for dette maktet vi ikke alene, men også faglig råd og veiledning. Vi trenger hjelp fra gode venner. Målet er å klare oss selv, sier ministeren.

To dager senere møter vi Veronica (28) utenfor et helsesenter i en av de store flyktningeleirene utenfor Khartoum. Hun er kledd i en strålende rød drakt, kanskje for å feire at det er den aller siste dagen av en åtte måneder lang behandling.

– Ja, det tok lang tid. Men nå er jeg frisk, helt frisk, sier hun fornøyd.

Veronicas familie har fått henne tilbake fra sykdommen. Hun kan fortsette å være mor for de tre barna sine, være kone og datter.

– Tuberkulose har et fryktelig stigma, mer enn mange andre sykdommer. Det er ikke så mange år siden tuberkulose var en dødelig sykdom, og det husker fremdeles de gamle. Særlig er det ille for ugiftet kvinner å få tuberkulose, fordi de risikerer å få ødelagt mulighetene for giftermål. Derfor utsetter mange å gå til lege til det er for sent, forteller doktor Asma.

Utteksler kunnskap. Gunnar Bjune og LHL har med seg NORAD-penger og ekspertise til Sudan. Men utvekslingen av fagkunnskap og entusiasme går begge veier. Asma ElSony, som er en av Afrikas fremste eksperter på tuberkulose, er i ferd med å avslutte doktorgradsstudiene sine i Oslo.

Asma ElSony arbeider med doktorgraden sin i Norge, og kommer hit to ganger i året. Med seg har hun store kunnskaper.

FOTO: SIV-ELIN NÆRØ

– Hun vet mye mer om tuberkulose enn meg. Gjennom henne kommer ekspertise til Norge om en sykdom som truer oss mer og mer. Vi har like mye bruk for henne som hun har for oss. Den eneste grunnen til at jeg kan kalle meg ekspert her i Sudan, er at jeg akkurat nå er langt hjemmefra, hevder Bjune.

– Vi har faktisk mye å lære av helsevesenet i 3. verden. Blant annet kan vi lære noe om effektivitet. Kvalitet henger ikke alltid sammen med ressurser. I Sudan har helsevesenet en god struktur, men nesten ingen ressurser. I Norge har vi massevis av ressurser, men altfor lite struktur.

Mål: Under 1 pst. Asma ElSony er ikke i tvil om at støtten fra Norge betyr at kampen mot tuberkulosen går mye raskere.

– Det sparer mange mennesker for lidelse og sorg. Og det hindrer sykdommen i å spre seg. Men vi må være tålmodige for å oppnå resultater med tuberkulose. Det er ikke som med en kjapp blindtarmoperasjon, sier hun.

Doktor Asma ElSony har satt seg et mål: Hun vil jobbe for å få utbredelsen av tuberkulose ned på et europeisk nivå, det vil si ned på under en prosent. Tuberkulose skal ikke plage hennes befolkning mer enn den norske.

Nei, hvorfor skal hun nøye seg med mindre?

TUBERKULOSE:

- TB dreper over 2 millioner på årsbasis, hvorav 100.000 barn.
- Ingen annen sykdom dreper flere unge kvinner. Cirka 1 million kvinner dør årlig av TB.
- I Afrika koster den 8 måneder lange behandlingen ikke mer enn 150-200 kroner per pasient.